
JOHAN BOJER
Verdens Ansigt

[redacted]

VERDENS ANSIGT

JOHAN BOJER

En moder, skuespil i en akt. 1895.
Helga, et billede fra Trøndelagen. 1895.
Et folketog, roman. 3. opl. 1896.
Olaf den hellige, drama. 1897.
Paa kirkevei, eventyr. 4. opl. 1897.
Rørfløiterne. Nye eventyr. 2. opl. 1898.
Den evige krig, en samfundsroman. 2. opl. 1899.
Moder Lea, roman. 1900.
Gamle historier. 1901.
Theodora, skuespil. 1902.
En pilgrimsgang, fortælling. 3. opl. 1902.
Troens magt, roman. 5. opl. 1903.
Brutus, drama. 1904.
Hvide fugle, eventyr. 1904.
Vort rige, roman. 4. oplag. 1908.
Kjærlighetens øine, skuespil. 2. opl. 1909.
Troens magt, dramatisert. 1910.
Liv, roman. 4. opl. 1911.
Fangen, som sang. 2. opl. 1913.
Sigurd Braa, skuespil. 2. opl. 1916.
Den franske fane, skildringer. 1916.
Den store hunger, roman. 19. opl. 1916.
Verdens Ansigt. 12. opl. 1917.
Dyrendal, roman. 9. opl. 1919.

JOHAN BOJER

VERDENS ANSIGT

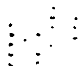
ROMAN

24.—27. TUSEN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
KRISTIANIA OG KØBENHAVN
1920

PRINTED IN NORWAY

Centraltrykkeriet Kristiania

I.

Det var idag at de unge medicinere hadde faat vite sine eksamenskarakterer, og det summet av ivrige stemmer opover universitetsbygningens trapper og frem og tilbake paa Carl Johan. Selv de, som var skuffet, hadde en egen lyst til at rope hurra, om ikke for andet, saa fordi de mange tusen boksider nu endelig kunde lægges paa hylden.

„Det nytter ikke, at man stræver heller, man kommer jo ingen vei," sa Harald Mark, han hadde stukket haanden under armen paa kameraten Wilse og drev langsomt opover slotsparken.

„Nei, du skulde vel hat no bedre end rent laud," sa den anden og stanset ved en bænk, hvor de satte sig ned.

„Det er bare saa komisk, at man nu formelig skal gaa omkring og være utlært. Herregud, hvor det er latterlig. Jeg sitter her og har lyst til at gni mig i øinene for at bli rigtig vaaken. Si mig, alvorlig talt — har jeg virkelig sovet til nu?"

„Du! Sovet! Var det sovet du sa?"

Harald Mark var blond og blek. Men det skjegløse ansigt var regelmæssig og fuldt av liv og de muntre, graa øinene tok helst sigte fra siden. Disse øinene hadde mer end en gang under forelæsningerne

sendt smaa lyn op fra papiret, som spurte: Er det det hele? Og naar professoren i kirurgi samlet studenterne om operationsbordet og svinget med saksen og skrøt av, hvilke bedrifter han selv hadde øvet, da kunde Harald faa de andre til at fare sammen ved at si: „Ja, men jeg trodde, at det der hadde ogsaa Hippokrates rede paa."

Hans mor sat som enke i en liten vestlandsby, hvor hun hadde oprettet en skole. Hun sendte ham rikelig med lommepenger, og han brukte dem ofte med ond samvittighet. For hendes breve de var nok milde og gode, men de var saa alvorlige — og han, han hadde stadig lyst til at leke himmelspræt med hele verden. Han tok arbeidet i raptusser og vanskelighetene som en art boksning — saa dovnet han sig godt en tid, sikker paa, at de andre skulde ha ondt for at indhente ham allikevel. Han klædte sig smukt, var præmieløper paa ski, spilte violin og kunde, naar lommepengene strak til, leie en ridehest, som han halve dagen tumlet omkring paa i omegnen av byen.

Han elsket landskap. Han saa paa det som andre lytter til musik. Han følte aaserne bølge gjennem sig selv, indsuget duften av jord og løv og lyset fra himmel og fjord. Og naar han saa med pusten saa let og fri kom hjem kunde han lægge sig tilbake i den lille gyngestolen og vugge sig i følelsen av, at det var deilig at leve.

Allikevel var der stadig noget, som pikket paa ruten, det var tanken paa moren. Hun hadde nok

hat sine kampe for at faa skolen til at gaa, radikal som hun selv var og konservativ som den lille byen var. Ofte kunde hendes breve aande et mismod over, hvor litet hun overkom. Og han forstod, at hun i al stilhet sat der borte og ventet paa, at han en vakker dag vilde komme og hjælpe til.

Nu skulde han snart se hende i øinene. Nu skulde han om nogen dage sitte i hendes lille stue! Og kanske der da var andre ting som disse øinene vilde spørre efter end et rent laud.

„Jeg synes du hænger med nebbet," sa Wilse. „Er det saa, at man har budt dig prosektorstillingen ved Universitetet eller er det ikke?"

„Hvad saa?" Harald skjøv den graa filthatten tilbake fra panden og plystret op i de gule løvkroner.

„Nei, nei, du synes vel, at et slikt tilbud er ingenting for én, som netop er sluppet ut av egget."

„Men kjære mand, jeg kan da ikke begynde at lære unge mennesker no, som jeg selv ikke vet. Eller tror du jeg er en grammofon, som vil staa der og bare gi fra mig, hvad andre har tutet mig fuld av?"

„Hvad skal saa vi andre si? Og du — du maa da ta fat paa no?"

„Ja, jeg maa naturligvis se at komme ut og faa lære no for alvor."

„Til Tyskland?"

„Kanske — eller ut paa landet, helst bort i en avkrok."

Den lange Wilse rykket til. „Du — i en avkrok!“

„Ja, tror du man har saa ondt av at bli alene med sig selv en tid?“

„For at lære medicin?“

„Aaja, herregud, enhver ting maa da ses i sammenhæng med no større. Har du aldrig fundet det komisk, at vi paa død og liv vil dokterere paa folk, men hvis de stakkars djævle spør os, om det nu ogsaa er umaken værdt at bli frisk igjen, saa . . . ja saa staar vi der og vet ikke, hvad vi skal svare.“

„Det var da fanden saa høitidelig du var blit idag.“

„Ja, kanske det!“ Harald reiste sig, satte hatten tilrette og lo litt forlegen. „Ja, ja,“ sa han — „vi ses paa festen i kveld. Men glem nu ikke at ta din søster med. Farvel saa længe.“

Og med den graa hatten litt paa snur skyndte den firskaarne unge mand sig opover bakken mellem de gule trær.

Det vakte opsigt, da Harald Mark ut paa høsten lot sig utnævne til distriktslæge langt nord i Finmarken. Kameraterne stirret paa hinanden. Denne galgenfugl, som trivdes saa godt paa asfalten og i balsalen, han gik hen og gjorde sig til eskimo. Og naar de senere hørte fra ham var det om farter i renpulk henover snevidder, om nætter i finnegammer eller i soveposen, da snefokket kunde begrave ham mens han sov — eller om seilads i aapen baat og uveir ut til ishavet for at se til en kvænfisker som gjerne vilde ha noget sterkt at ta ind før han døde. Han fortalte det som om det bare var sport. Han moret sig over det hele.

Et par aar var gaat, da man læste i bladene, at han hadde samlet fiskerne til kamp mot handelsmændene deroppe. Kameraterne saa paa hinanden og sa: Han finder da vel aldrig paa at ville paa Stortinget!

Men da han hadde været deroppe en fem aars tid meldte aviserne, at Harald Mark hadde faat et større stipendium til studieophold i utlandet. Og en vakker høstdag kom han nedover Carl Johan med en forskræmt liten frue under armen.

„Men du har jo ikke sagt et ord om, at du var gift,“ sa Wilse, som nu var ved Rikshospitalet.

„Kom og gaa med til Speilsalen og æt middag med os,“ sa den anden og fik ham med.

Harald Mark var likesom blit større, førere. Han rugget naar han gik, det blonde helskjeg gjorde ham ældre, og de engang saa lysvaakne øine hadde faat et fjernsyn, som mindet om nordlys og snevidder. „Kom nu og lad os finde en god plass,“ sa han da de var kommet ind i spisesalen — „au, jeg ser jeg er blit kvæn, jeg har hatten med ind i stua.“ Han kastet den paa en stol, gned sig i hænderne og lyste av glæde over at være blandt mennesker igjen. „Thora, her er det sted, hvor Kristiania-fiffen viser sig frem efter teatertid; saa nu maa du spise med ærefrygt.“ Han bestilte rikelig med drikkevarer, og naar han førte rhinskvinglasset i en bue tilveirs og heldet sig tilbake og drak, mindet han om en lystig skibskaptein, som endelig er kommet til en morsom by. „Skaal — skaal og takk for gamle dage!“

Hans unge frue var datter av en fyrvogter deroppe i ishavet. Hun var mørk, med brunlig hud og et litet, regelmæssig ansigt. Halsen var høi og smuk, og naar de brune øinene fik mot til at se paa en, mindet hun om en av disse unge mødre, som Raphael elsket at male.

„Hun indbilder sig hun har talent og kan lære at bruke en pensel," sa hendes mand og strøk skjegget bort fra munden.

„Og derfor er det hun trækker mig til London og Paris, mindre kan ikke gjøre det. Men slik er det med disse sjøfuglene fra polarnatten, de sitter stille og drømmer saa længe til de ikke blir til at styre — skaal!"

„Du vil da ikke paastaa, at du reiser ut for min skyld," vaaget hun ængstelig.

„Ta det med ro, piken min. Wilse vet hvem jeg er. Hør du Peter, der er no, som Ellen Key kalder for levnadskonst. Forstaar du dig paa det?"

„Nei, men du opkastet dig jo til folkefører deroppe. Det var menneskekjærlig gjort av dig."

„Hold kjæft og nævn ikke et ord om menneskekjærligheten. Nei, men der er da ting, som kan ærgre en, gjøre en saa rasende, at man til slut ikke kan styre sig, men maa gaa løs paa rakket. — Levnadskonst, jeg grubler paa det ord. Nu sitter jeg for eksempel her blandt renvaskede mennesker og æter med sølvgaffel paa hvit duk, og saa — ja saa kan jeg ikke samle mig rigtig til at være bare fryd og glæde over den ting, men halvparten av min be-

visshet er hos de tusener, som i dette øieblik sitter og ikke har salt i suppa."

„Har du endnu ikke faat nok av dine ishavslapper."

„Aajo, saamæn, naar man er deroppe og deler baade lusen og fillerne med dem, saa, ja saa drømmer man hele tiden om dette her — om roser og champagne og sagte, vuggende vals. Samvittigheten er et sted og en selv et ganske andet sted — joho! Og en slik fyr, som har saa liten greie paa sig selv, han vil dokterere paa andre folk. Levnadskonst du — det er et godt ord. Opvarter, — aa gi os en flaske til."

Dagen efter stod kameraterne paa kajen og ønsket de to lykke paa reisen. Harald brettet op kraven paa sin graa reiseulster og hadde sin kone tæt ind til sig hele tiden. Det var som hun frygtet for, at hun skulde tulle sig rent væk, om hun kom bare et skridt til siden. Han vilde til England og se paa mesterkirurgerne et aars tid, sa han, og siden til Paris, til Institut Pasteur. „Men forresten er det jo ikke sagt, at jeg i længden orker at gaa og bære paa saa megen visdom," føiet han til og smilte. „Farvel, farvel!"

En vakker septemberdag aaret efter kom han med sin kone under armen henover Boulevard de Montparnasse, og et par ganger stanset han, lettet paa den sorte filthatten og spurte efter Café de Versailles.

Der var netop iaar begyndt at samles en used-

vanlig stor koloni av skandinaver i Paris, og møtestedet var Café de Versailles, hvor der fandtes nordiske blade. Og indover det lange smale rum til høire, som endte i billardsalen, kunde man her utover kvelden se kjendte nordiske kunstneransigter over bæger og kortspil, eller optat av den hjemlige avis, eller vildt leende over en munter historie. Gasblussene blev efterhaanden matte i den tætte luft, sprogene surret om hinanden, billardstøtene hørtes stadig derindefra. Nu og da kom en fremmed ind forbi de to rader av borde, han fik et blik fra alle, som sa ham, at han ikke hørte til her, og som regel følte han selv, at det rigtige var at gaa ut igjen.

Harald Mark og frue blev imidlertid hurtig som hjemme her. Hun var saa smuk og beskeden og han saa munter og hadde tusen ting at snakke om. „Se der har vi doktoren!“ sa det ved bordene, naar han med den sorte filthatten paa snur kom plystrende ind i kafeen. Enkelte kvinder fulgte hans billede i speilglasvæggen, idet han skred frem, han slog sig ned ved et bord, fik en bock, blaaste skummet av og var straks med spillende øine og høi latter midt inde i en historie.

Men det hændte ogsaa, at en alvorlig skikkelse kom herind og spurte paa maafaa efter doktoren.

„Han gik netop derind til billarden.“

„Tror De jeg faar ham med — min kone blev saa syk?“

„Ja bare gaa derind og spør ham.“

Harald fulgte bestandig med. Og skjønt det kunde være vanskelig nok at greie sig med det lille stipendiet, særlig naar man var to, saa hændte det aldrig, at man fik ham til at ta imot honorar. „Sludder!" sa han og kavet ut med haanden og slog hatten ned over hodet, idet han gik imot døren. „Og god bedring — det er sandt, fins her en fyrstikke?" Da cigarretten var tændt smilte han endnu engang ind i stuen, før han lukket døren efter sig, og travet saa nynnende ned over trappene.

Javel, han hadde været i England et aar, men det var allikevel her i Paris, at han for alvor slog øinene op. Og han saa en by folde sig ut, ikke bare som en mængde huse, parker og monumenter, nei den laa der som et dikt paa jorden. Og her var nu Institut Pasteur. De to ledere Roux og Metschnikof var endelig lærere, som han ikke følte lyst til at drille. I laboratorierne deroppe var det som om man forberedte selve menneskehetens fremtid. Her kom han hver dag. Her fik han være med. Saa var det kunstgallerierne. Paris var det, som for alvor lokket ham ind i den store, hemmelighetsfulde sindsrystelse ved at staa foran et mesterverk. Han travet med sin kone gjennem Louvres sale, med store, lysvaakne øine, beruset av al denne lysets og farvernes festivitas, som ustanselig slog ham imøte. „Thora, kom hit." „Nei, Harald, kom heller hit!" De holdt sig ofte nær hinanden og kunde bli staaende foran et billede, forenet i en andagt, da ingen av

dem turde tale, men da de endte med at trykke hinanden i haanden og smile.

Og her var det, at en nydelse, han før ikke hadde kjendt, gik op for ham, det var at gjemme sig bort og fordype sig i den store verdenspresse. Han behøvde bare at dreie ind i avdelingen til venstre istedenfor til høire paa Café de Versailles, saa var han alt mange mil borte fra landsmænd. „Hvor er doktoren ikveld?" kunde nogen spørre. „Aa, han sitter over sine aviser paa den andre siden." „Aha, da kan det ikke nytte at snakke til ham," sa det rundt om, idet man rystet paa hodet.

Det var her over verdensbladene, at Harald for alvor begyndte at danne sig et billede av selve jordens liv. Dette var endelig noget mer end skolegeografi. Der er noget irriterende over at skulle gaa omkring paa en liten planet, og du kjender ikke engang til, hvad som foregaar paa den. Hvad vet du om Rumænien? Et ord, en lekse paa skolen, men hvad er Rumænien? Der svæver saa meget i ens sind i halvlys, i halvtaake. Det maa det nu bli slut med.

Det blev en sælsom reise, hurtig som tanken, da stadig nye horisonter aapnet sig og uendelige vidder bredte sig ut. Dette var ikke historie, men bare et uhyre øieblik, det kjæmpestore Nu, som fra alle kanter skyllet ind i hans sind. Newyork blev levende, og i næste øieblik var det Melbourne, Wien, Petersburg, Berlin, London. Dette vældige liv blaffet ind i ham i store glimt og hidset hans puls, fyldte ham med en egen feber. I først-

ningen sat han her og lot indbildningskraften suge op alt dette stof, bare av nysgjerrighet, som en globetrotter, der gjerne vil se alt. Utenfor paa gaten lød byens tummel, det drønet av jernbanetog ut og ind av Gare de Montparnasse, og toetages omnibusser, fulde av mennesker, rumlet ofte bare paa ett hjul rundt hjørnet, idet de dreiet nedover Rue de Rennes. Og i verdensbladene steg det samme drøn op av telegrammer og artikler, men her var det selve menneskehetens uhyre ocean i store tunge dønninger. Saa kom den dag da han blev mer end nysgjerrig. Ett og andet rundt om i landene begyndte at bli ham maktpaaliggende. Det var som hans mors øine hvilte paa ham og spørte: Hvad mener du om det? En streik i Valparaiso, et oprørsforsøk i Barcellona, en arrestation i Moskva, myrderier av kristne i Mesopotamien, trusternes voldsherredømme i Amerika, det blev noget, som suget ham med og fik hans hænder til at ryste. Verden blev mer end byer og landskaper og liv og støi, verden begyndte at tegne sit aandelige ansigt for ham. Hvad mener du om det — og det — og det? Ak, han som hjemme aldrig hadde kunnet slutte sig til noget av disse halvdøde politiske partier, han tok her sit parti, han sat her og overvældedes av det uhyre verdensbillede, hvor det aller meste stod paa en gal plass. Der blev ting, som gjorde ham ondt, skjønt det foregik saa uendelig langt borte. Der var ting, som gjorde ham rasende, skjønt det hændte i en anden verdensdel.

Hvad mener du om det og det? Og for hver gang han kom tilbake til sin stille aviskrok var det som han rustet sig, ikke bare til store syner og sindsbevægelser, men til en dyst. Han sat her og fik venner i fjerne land, som han aldrig skulde møte, og bitre fiender, som han aldrig hadde støtt paa. En minister i Ungarn, en senator i Amerika, en general i Tyskland — aa, han saa dem levende nok! Verden blev ikke bare større for hver tid, men den blev en makt, som stadig suget ham mer og mer ut til sig, hans interesser, hans tanker, hans drømme. Det var som han stadig blev mere lys vaaken. Og jo mere vaaken, jo mere møtte han av ting, som ærgret ham og gjorde forstemt. Han begyndte at leve saa med, føle saa med i alt, som skedde om rundt om i landene, at det ikke bare blev tankerne, som for omkring, men det var som selve hans hjertes fibre var ifærd med at forgrene sig ut over den vide verden.

Og naar han saa reiste sig og gik hjemover hadde alt det, som var nær, svundet saa ind, endog Institut Pasteur, endog det at være læge. Ja, selv naar han traadte ind og fæstet øinene paa sin kone var hun blit saa utydelig, han saa hende nok, men saa samtidig mange andre ting paa samme tid.

„Hvor har du været idag, piken min?“ kunde han spørre.

„I Louvre selvfølgelig.“

Thora Mark hang ikke længer ængstelig i sin mands arm, hun var i det sisste begyndt at risi-

kere sig ut paa egen haand. Hun vandret i Louvre alene, naar ikke han kunde være med. Hun læste om kunst, hun saa kunst, hun drømte om kunst. Hun kom hjem efter mange timers traven om i gallerierne, ikke utmattet, men aandelig næret, frydefuld av store, herlige oplevelser. Det ængstelige var efterhaanden rystet av. Det var som hun her i gallerierne endelig møtte det element, hvori hun kunde folde ut sit væsen. Glæden fik mod til at komme frem i hendes ansigt. Hun slog ikke længer øinene ned, naar nogen saa paa hende, hun rettet sig op og blev forunderlig freidig, hun blev vakrere end før, hendes latter begyndte at ligne en fanfare, og hun lo saa gjerne, fordi verden endelig hadde aapnet sig for hende i al sin herlighet. Til Louvre, endnu mer til Louvre. Det var som hun styrtet sig ut for at boltre sig i dette væld av farver, linjer, lys, skyllet sammen fra alle tider og land, til Louvre, endnu mer til Louvre. Naar hun kom derfra hadde hun en følelse av at kunne flyve. Paa en atelierfest hos en dansk billedhugger overrasket hun alle ved at træ frem paa gulvet med et let slør og opføre en dans, med en ild, en fantasi, en gratie, saa alle blev staaende rundt væggene og bare stirre. „Hvor har du lært den der, Thora?“ spurte hendes mand avsides, da hun var færdig. „Lært! Saa du ikke det var Botticelli da, tosken, det var jo hans linje og rytme, saa du ikke det?“

Fra nu av kom de endnu mere i vinden end før. Han

improviserte paa sin violin, og hun danset til. Hvor hadde hun lært at danse? I Louvre, sa hun. Siden kunde hun ogsaa ta en mandolin og sætte sig paa gulvet i godt lag og synge lystige viser med et ansigt saa gravalvorlig, at folk faldt av stolene i latter. Jo, det var to unge mennesker, som folk gjerne vilde være sammen med. Nu skulde hun igrunden begynde paa malerskole, men der kom det i veien, at det blev for dyrt for dem i pensionatet, vel — paa en hybel gaar det ogsaa an at leve, og der koker man god mat paa et spritapparat. Det sparer man paa, særlig naar fruen er villig til at gjøre alting selv, like til at vaske lintøiet for manden.

De fik leiet et par værelser med et kot til kjøkken ved en liten plass høit oppe ved Montrouge, og her skulde de møblere selv. Vel. „Har du møbler?" spurte han, da de stod her og alt hadde leiet. „Nei, men har du?" „Nei". — „Har vi penger?" smilte hun til den ene siden og saa paa ham. Han stak uvilkaarlig pekefingren i vestelommen. „Penger — til møbler, hvor skulde jeg ha dem fra?" De brast begge i latter og satte sig paa gulvet og var enige om, at nu bodde de ialfald her. Siden gik de ut og skrapet sammen de ting som var absolut nødvendige. For nogen faa francs kan man i Paris møblere et hus. En gammel madras stiller man mot en væg og kaster et sjal over — en herlig sofa, som om natten ogsaa er seng. Et par glas, kniver og en kasserolle kostet nogen faa sous, og paa væggen heftet de et par fotografier med stifter

og stod saa og beundret hvor det tok sig ut. „Det blir jo makeløst,“ sa han og tok hende om livet. „Ja, ikke hadde jeg trodd, det var saa let at sætte hus,“ sa hun og bøiet hodet bakover, saa han kunde kysse hende.

Der blev fremdeles en utvei til at være sammen med venner, ikke mindst heroppe, hvor der ialfald var plass til at sitte paa gulvet. „Kom spist, men ikke drukken,“ stod der paa indbydelsen. Traktementet var sang, historier, dans, et glas te med rhum og cigaretter. Og det var nok til, at gjesterne glemte at gaa, saa de først ut paa morgenen tumlet nedover trappene.

Men naar alle var gaat, og Thora forlængst laa under teppet, blev Harald endnu længe staaende ved vinduet og se ut. Hvad tænkte han paa, og hvorfor blev han staaende her?

II.

Den lille lampeskjerm av grøn pap gjorde, at bare skrivebordet laa i lys, og her saas Haralds blonde hode over en bok, mens Thora sat borte i skyggen og stoppet hans strømper. Det hadde længe været saa stilt, at kakelakkerne i det gamle murhus hørtes at pipe, men utenfor lød den fjerne dumpe larm av den vældige by.

„Hvad ler du av?“ Han løftet hodet og fik ikke straks øie paa hende derhenne i mørket.

„Jeg er viss paa, det er ikke medicin du læser nu, Harald.“

„Er det saa latterlig, at jeg ikke læser medicin?“

„Du aner ikke, hvor mange ansigter du sætter op, naar du sitter slik og er med paa revolutioner og hugger fiender ned og forbedrer hele den vide verden. Ha, ha, ha! Jeg kan ikke andet end le.“

Han reiste sig og gik hen og stoppet sig en pipe ved den anden væg.

Og hun vedblev: „Naar du læser no i din videnskap, da er du igrunden saa pen at se paa. Det er som du staar paa et berg og ser utover et land som du vil rykke ind i.“

„Du skulde skrive vers, Thora. Du har fantasi.“

„Og du skulde læse litt mindre av det der sludret, saa blev du ikke i saa daarlig humør."

„Jeg læser Alexander Herzens „Fra den anden flodbred". Det er kanske den krudtminen, som en vakker dag faar hele Europas bøddelvælde til at springe i luften. Kalder du det for sludder?"

Hun sukket og saa mot lampen. De sat saa ofte her i det sisste, alene de to, og samtidig hadde de mindre og mindre at si hinanden. Han fik hende ikke længer med paa sit, og hun maatte nu gaa alene i gallerierne. Og ofte var det som de stod og saa mot hinanden over et tomrum, som stadig blev bredere.

„Dere kvinder er noksaa underlige," sa han, idet snadden var stoppet.

Hendes hode kom pludselig frem i lampelyset. „Hvad? Hvad er det du sier om os kvinder?"

„Jo, dere nøier dere med en saa forbandet liten brøkdel av verden. Det var ikke andet." Han tændte pipen, og fyrstikflammen blaffet over hans ansigt.

„Og jeg kan ikke begripe, at det skal være nødvendig for en læge at rote sig ind i alt det der," sa hun og stoppet igjen med hurtige sting.

„Saa! Det begriper du ikke. Nei, en læge i vor tid skulde vel værsgo grave sig ned i en specialitet, or eksempel næse og hals, og ellers gjøre sig blind or alt andet i verden. Da var du tilfreds. Men jeg forsikrer dig, at jeg kunde like saa gjerne gaa hen og bli hattemaker. Jeg vil ha rede paa det som fore-

gaar omkring mig. Jeg vil være med paa det, som verden tumler med, ellers kan jeg jo ikke ha nogen mening om menneskene heller. Forstaar du det, piken min?" Han drev et par ganger paa gulvet, og skridtene blev hidsige.

„Men foregaar der ikke andet i verden end bare det som er galt da?" sa hun, og naalen gik hurtig som før.

Hm! Han tok snadden av munden og blev staaende og se mot lampen. For det var sandt. Han hadde selv en følelse av, at jo mer han utvidet sin horisont, jo mørkere blev de billeder han saa. Det var som lyse landskaper fra hans ungdom begyndte at slukne. Det var bare skyggefølelserne i ham, som nu blev kaldt frem, indignation, raseri, lyst til anfald. Han husket snart ikke andet fra Finmarken end fiskernes trældom under handelsmændene, ikke andet fra England end de rædsomme fattigkvarterer i London. Det blev mer og mer aviserne som bestemte hans humør, og aviserne — de var saa fulde av nødrop fra hele den vide jord. Det slog ind i ham som haarde støt, det bemægtiget sig hans tankegang, det begyndte at forstyrre hans søvn. Og prøvde han en enkelt gang at ryste det hele av i en rangel, da blev han efterpaa staaende ved vinduet og likesom se efter noget som han hadde svigtet.

„Det er ikke min feil, Thora, at det meste i verden er som det er," svarte han endelig og gik hen til sin plass ved bordet.

„Men blir det bedre, fordi om du blander dig op i det!"

Der blev en pause, og hun hørte han pustet tungt. „Nei," sa han endelig ganske sagte. „Det er jo det pinlige, at man staar saa maktesløs."

En time efter reiste hun sig, foldet hænderne over hodet og strakte sig: „Ja, du blir vel sittende oppe inat ogsaa du?"

„Nei, kjære, jeg kommer om et øieblik," sa han og smilte op fra boken, idet hun gik.

De hadde faat et leilighetskjøp paa to jernsenger, som nu stod i det næste rum, og da han hørte hun var kommen tilro derinde løftet han hodet op fra boken, heldet sig tilbake i stolen og blev sittende og stirre mot vinduet.

Der blev endelig saa stilt omkring ham. Han hørte væken i lampen brænde. Og utenfor lød byens fjerne drøn som før, denne by, som aldrig sov, og bak — længer borte, et andet drøn, som av dønninger, hvad var det? Det vugget, steg, sank, rullet. Var det bare de ting han tænkte paa? Der kom en bølge — det var det lille boerfolk, som netop nu hadde reist sig mot det mægtige England. Penger og blod, penger og blod. En ny bølge og denne gang armenierne, med lemlæstede legemer og sabelblink fra de tyrkiske bødler. Russiske martyrer i Sibirien, Halvnakne italienske arbeidere paa vand og brød og uten at kunne læse — bølge paa bølge, jordens liv, det rullet forbi, han begyndte at se det som under maanestriper, han saa aandelige førere stige frem,

uvirkelige og allikevel forklaret, fordi de fleste var døde. Lukker du øinene, da ser du det endnu bedre, det er altsaa ikke noget derute, men en del av dit eget sind. Det er en verden, som har dannet sig derinde av det du har læst, verdens billede, tegnet med avisernes blæk. Dette billede er efterhaanden blit som et levende væsen. Det gjør dig for hver tid mer til sin slave, du maa fodre det flere ganger om dagen med god næring. Skal dette fortsætte — hvor ender det saa?

Naar du sover har du en klam følelse av, at det er tilstede ved sengen, og naar du slaar øinene op, da har du det over dig. Idag er det at den spanske folkefører skal skytes, husk det. Og inden du selv faar frokost maa du ned paa gaten og hente op avisen med verdenstelegrammerne, det uhyggelige monstrum derinde i dit sind forlanger straks sin føde. Ak er der da ikke andet i verden end dette! Kan du ikke snu om? Thora har ret — og allikevel, nei du kan ikke rive dig løs fra den tid du lever i. Du maa være med i alt, i alt.

Blir du saa et større menneske av at omspænde en saa vældig horisont? Over dit arbeide blir ialfald dagen stadig bredere, og selv om du gaar alene, saa vil dit følge stadig bli større. Om du ruller gardinerne ned i din stue, saa vil tusen ansigter allikevel stirre herind. Aapner du øinene, da ser du meget, lukker du dem, da ser du mer.

Harald Mark bøiet hodet frem og støttet det i hænderne. Utenfor lød stadig drønnet fra den vaa-

kende by — og længere borte, større, fjernere — det andet, den uhyre verden, som paa samme tid var ham selv.

—

Utover de varme maidage saa gjesterne paa Versailles doktoren og hans frue sjeldnere end før, ja tilslut blev ialfald hun fuldstændig borte. Gik man derop, da var hun altid hjemme, men man forstod, at der var noget i veien.

Og der var nu for det første det, at hun ikke hadde en skikkelig sommerkjole, som hun syntes hun kunde vise sig med nu i varmen, og for øieblikket var der heller ingen utvei til at faa sig en ny. Og for det andet gik de begge i en stor spænding. Netop i disse dage blev det avgjort, om han skulde faa stipendium ogsaa for det næste aar, det var usedvanlig, at den samme fik det i tre aar, men allikevel, de haabet, de hadde sat gode venner i bevægelse, og direktørerne ved institutet hadde git ham en vægtig anbefaling. Men for begge stod det som en ren katastrofe, om de maatte forlate Paris netop nu. Han trængte et aar til for at faa noget ordentlig ut av sine studier, og hun — hun haabet at hun ialfald til næste vinter kunde faa begynde paa malerskole. Hver dag kunde de faa besked. De var saa spændt, at de ikke fik sove. De snakket sent og tidlig om alt det herlige de kunde faa opleve, om de bare fik være her et aar til. De snakket om det, til de ikke orket at nævne det mer. Naar det ringte rykket begge til. Det kunde

jo være et telegram. Naar postbudet stod ute paa trappen, var det som selve skjæbnen. Hvad bragte han? De hadde været litt uforsigtige med pengene i det sisste, saa de en fjorten dages tid hadde maattet holde middag paa kokte bønner og vand og nu og da en grisefot til et par sous for at faa noget salt i munden. Men var det noget at snakke om! De kunde gjerne leve paa samme vis hele den næste vinter, bare de fik være her i Paris. Hver dag, naar han kom hjem fra institutet, gruet hun sig, for naar hans ansigt kom i døren, spurte det mer og mer spændt: Er der kommet besked?

Og endelig en dag da hun stod i deres lille kjøkken og vasket, ringte det, og det var telegrambudet, som stod der utenfor. Hun rev forseglingen op uten at gi sig tid til at tørke sine fingre ordentlig. Det var hjemmefra. Det var stipendium.

Der hadde i disse dage veltet en varmebølge indover Paris, og byen laa tilsløret under en lummer støvluft. Utenfor de smaa kafeer paa Montparnasse gik patronerne i skjorteærmer og sprøitet vand utover den hete asfalt, og under de nedrullede markiser sat svedte herrer med straahatten i nakken og suget isvand gjennem lange straarør. Og der steg op i dagen en lugt av selve Paris, en lugt av gamle huse, av støv, asfalt, benzin, frugt, grønsaker og slagterboder sammen med friske vift fra de mange haver og parker henover den vældige by.

Ut paa eftermiddagen stod Thora Mark i deres lille stue og gjorde sig istand foran det store, brukne

speil, som paa fransk vis var fældt ind i muren over kaminen. Hun smilte til sit eget billede derinde, hun var i lys musselins kjole med violette blomster i, sort lakert belte om livet, brune strømper, gule sko, med remmer over vristen, alt var nyt. Hun kom netop fra Bon Marché, hvor hun bare hadde tænkt at se litt paa tøi til en ganske billig dragt, og saa — saa hadde hun mødt en veninde, som det gik an at laane av, og hun visste ikke av, før hun var paaklædt helt fra nyt av. La gaa, de hadde jo medgang nu, de skulde faa være i Paris ogsaa næste aar, hvorfor kunde hun saa ikke slaa sig løs en smule? Nu satte hun ogsaa en lys straahat over det mørke haar, og den store skyggen var til at binde ned ved ørene, en koket efterligning av bondekvinderne i Bretagne. Saa tok hun et skridt baklængs, satte hænderne i siden, mønstret hele sin unge, slanke, figur og svang sig nogen dansetrin henover gulvet, idet hun samtidig prøvde at følge sit billede i speilet. Hvad vilde Harald si, naar han kom: „Du store, algodeste Gud," vilde han si. „Er det dig, eller er det ikke dig?" Og saa vilde han ane sammenhængen og ta hende paa armen og kaste hende op mot loftet og simpelthen bli ustyrlig av glæde. Og nu kom han vel snart.

Ak, denne pinlige ventetid hadde ført dem saa nær hinanden igjen, de gik ikke hver sin vei, men talte sammen og saa paa hinanden som to, der speiler sig i hinandens tanke. Og nu blev det nok rent vidunderlig at være sammen, naar denne store

medgangen gjorde det lyst og godt for dem, og derfor skulde der festes idag, det skulde bli som et bryllup paany. Hun hadde paa hjemveien sat sit lille guldur i pant for at gjøre utvei til en stor middag for de to, og kjøpt koteletter og frugt og grønt og østers og en flaske musserende bourgogne, som med god vilje lot sig drikke som champagne. Nu kom han vel snart, men selvfølgelig kunde hun ikke sitte her og vente, hun maatte ile ham imøte.

Hun tok parasollen og trak de hvite halvhansker paa og skyndte sig nedover trappene. Men ute i den stekende varme maatte hun formelig snappe efter luft, hun reddet sig under de skyggefulde trækroner henover plassen, stanset et øieblik ved Avenue de Maine for at la en tramway passere og begav sig saa ind i mellem de lave, smudsige husrækker, som breder sig vestover mot Institut Pasteur.

Det var et kvarter med skraphandlerbutikker og utsalg av gamle klær og verksteder og smier og oplagshuse for kjøbmændene i storbyen. Skidne madamer sat ute paa gaten og stekte sine kastanjer, og smaa unger med sort, krøllet haar kravlet omkring i rendestenen og hadde moro. Den unge, lysklædte kvinde saa paa alt dette med et eget smil, ingen hørte at hun nynnet, men der vugget hele tiden et lysvæld om i hendes sind. Kom han ikke snart? Hun saa og saa fremover hver gate som hun dreiet ind i.

Naa — endelig.

Han bar straahatten paa snur, en stor bok under armen, og han kavet svært med den ledige haand og satte fotbladene ut. Ser han mig snart? tænkte hun og lot som ingen ting. Joho, der braastanser han. Han blir staaende og formelig glane. Og hun gik stadig like imot ham og ante alt i verden undtagen ham.

„Nei, men du store, du algodeste Gud!“ lød det akkurat som hun hadde tænkt, og da kunde hun jo ikke andet end stanse og opdage ham.

„Er det dig, Harald?“ sa hun og satte et uskyldig ansigt op.

„Om det er mig? Jeg synes saagu det er vel saa merkelig, at det der er dig!“

„Hvorfor det?“ spurte hun uskyldig. „Er det første gang jeg kommer imot dig? Eller er du skuffet, fordi det ikke var en anden?“

„Hør nu, Thora, har du været ute og gjort indbrud? Du har da ikke hat den der kjolen før?“

Nu blev det for meget, hun tok ham under den ledige armen og trak ham med.

„Kan du ikke gjætte, hvad det er da, tosken?“

„Telegram?“

Hun nikket.

Puh! stønnet han og stanset op for at tørke sig over panden. Puh! Han trængte at faa puste godt ut. En byrde var pludselig løftet av, men han orket ikke at lette sig op rigtig straks.

„Er du ikke glad da, menneske!“ sa hun og vilde trække ham med.

„Jo — joho. Men vent et øieblik. Jo, nu — nu kan jeg nok gaa igjen."

Og nu gik de, arm i arm. „He, he!" sa han og saa sig om og syntes at ville gni sig i øinene, kanske frygtet han for at han drømte. „Jo, det var rigtig av dig, Thora, at pynte dig litt. Jeg haaber du tok hver eneste sous og staset dig op for, nu kan vi jo laane hos en eller anden til vi faar hjemmefra. Nei, hvor du er pen, piken min — stod vi ikke paa gaten, saa jamen tok jeg og kysset dig."

De travet med hurtige skridt og merket ikke længer varmen. Det var som lykken rigtig skulde begynde, naar de blev alene med hinanden. Oppe i fjerde etage i deres hus stak han nøklen i døren, og hun fløi foran ham ind.

„Hvad siger du?" spurte hendes øine da han traadte ind.

Og endelig opdaget han paa skrivebordet to store lysestaker av messing, formet som doriske søiler. Han tok i dem. De var tunge og blev som et eventyr her paa det fattige bord.

„Hør nu, Thora — du er selvfølgelig aldeles gal. Hvor har du faat fat paa de der?"

„Hos en bric-a-brac-handler borte i gaten. Hvad synes du om dem? Tænk de koster næsten ingenting."

Men han tok hende allikevel ikke i armene og kastet hende op mot loftet. Han satte stakerne tilbake og maatte hen og la sig synke ned paa sofaen.

Han tørket sig stadig over panden og trængte fremdeles at puste godt ut. Spændingen — spændingen hadde varet saa længe.

„Gratulerer da!“ sa hun og kysset ham paa panden. Saa skyndte hun sig ut, fik det store ærmeforklæde paa og gik i gang med at faa maten færdig. En underlig hikst var begyndt at arbeide nede i halsen. Men vent nu til festmiddagen — da kom nok alt det som hun hadde ventet.

III.

Harald Mark sat fremdeles og stirret frem. Saa dreiet han blikket fra det ene til det andet i det lille rum som om han hadde ondt for at finde sig tilrette. Han reiste sig og begyndte at drive paa gulvet, han kom litt efter litt i en forunderlig ophidselse. Hvad er der i veien? Det han i det sisste hadde set frem til som en redning for hele sin fremtid, det hadde han nu. Det store, festlige øieblik, da midlerne til endnu et aars ophold i Paris likesom dalet ned i hans hænder, det var ikke i morgen, det var idag, det var nu. Han pligtet at straale av glæde, ikke engang i fremtiden, men nu. Og det gjorde ham saa raadvild. Hadde han kunnet si: I næste uke. Hadde det været en uret ett eller andet sted i verden, som han kunde rase over, men det var lykke. Og det var nu. Det var som evner i ham blev tat i bruk, som var kommet ganske ut av øvelse. Han saa sig om som efter en utvei til at slippe bort.

Engang hadde han ogsaa set frem til denne kvinde som til selve saligheten paa jorden. Men da han endelig fik hende, saa var jo det i orden. Og var der nogen, som sa til ham: „Det er da en deilig kone De har,“ saa virket det næsten som en bebrei-

delse. Han pligtet kanske at gaa omkring fra morgen til kveld og bare være straalende over Thora, men et mandfolk har da ogsaa andre ting at ta vare paa her i verden.

„Jasaa," tænkte han — „de turde ikke andet end at la mig faa stipendiet iaar ogsaa, trods alt!" Der var en liten salt bismak ved at forme det slik, og han fandt sig straks bedre til rette. Men litt efter satte han sig paa en stol, strøk hænderne over knærne og saa sig ulykkelig om i stuen. „Hvad behager? Hvorledes er det med dig? Er du blit rent udygtig til at føle en glæde? Og hvad er det, som er skyld i det?"

Han bøiet hodet og pustet ut som i et suk.

Hans mor hadde nok været den usynlige makt, som mildt og godt, selv paa avstand, opdrog hans følelser. Hun var en varm natur, men hendes varme hadde aldrig lyst og flammet. Den var medlidenhet med dem, som hadde det ondt, og hat mot dem, som øvet det onde.

Men slik var det ogsaa med de aandelige førere, som han i ungdommen var vænnet til at dyrke. De lærte hat mot tyranner og barmhjertighet mot de svake — det var store, tunge skyggefølelser. Troen var paa noget fjernt og uvirkelig, som de kaldte fremtiden. Nuet, det var noget ondt. Det var alt det, som trængte at utryddes eller at bli rettet paa. Og hændte det allikevel, at en og anden — som han selv i studentertiden — slog sig løs og ofret til solen og kvinden av idag, saa var der midt i fest-

følelsen en orm, som stadig gnavet og gnavet om ens hjerte.

Men det forunderlige var, at herute i de store forhold hadde han uten at tænke nærmere over det møtt den samme aand over verdenspressen. Den dyrket ulykker, den fodret menneskeheten med katastrofer. Saa det bundet vel dypt i behovet, baade hos den som gav og den som tok, ialfald hos den menneskety pe, som lever nu.

Og du selv — du sitter her, begravet op til halsen av de samme makter, og du kan ikke rive dig løs — eller kan du?

„Tra la la la,“ sang det travelt ute paa kjøkkenet. Nu kom hun snart med middagen, og hendes øine vilde fæste sig paa ham og forlange gjenskin av hendes egen jubel.

Harald reiste sig, aapnet vindusdøren ut til den lille jernbalkong og satte sig derute. Her var saa høit, og han saa ut over det uendelige Paris, hvis hav av bygninger nu bølget ut i en blaarød skumring. Foran og til venstre saa han en strek av Triumfbuen og over den steg himlen med gule flammer. Længer til venstre var det Pont Alexanders lange, gyldne buer som spændte sig over et baand av kobber, det var Seinen, som langt, langt borte svandt ut i horisonten som flytende ild.

Men nede paa den lille plassen herutenfor hadde zigøinere reist en række telte for et menageri og en karusel. Det automatiske orkester skingret allerede løs med sine messingtoner, løverne brølte i

sine bur, karusellen fløi rundt med sine steilende heste og gyngende baater, til stor fryd for barnene, som ikke brød sig om varmen. Men luften var lummer, tung, saa hele byen syntes at ligge der og stønne.

„Nu er maten færdig,“ sa en stemme derinde. „Værsgod, Deres høihed.“

Der ventet et aldeles nydelig litet bord. To rene haandklær var den hvite duk, og her var frugt og blomster og en stor flaske med guldpapir om munden. Koteletterne var stekt sammen med poteter og stod i panden paa en stol ved siden av. Og „kom nu“, sa hun, som hadde æren for det hele, og tok ham i haanden og førte ham tilbords. Flaskekorken sprang, det skummet i de to vandglas, og hun klinket med ham og straalte og hadde endnu kjøkkenroser i kinderne. „Tillykke da, vennen min. Det er nu allikevel morsomst for dig.“

„Skaal, piken min.“

„Er du ikke aldeles vild av glæde nu da, mand? Til vinteren — aa, tænk hele den næste vinteren. Du godeste Gud, jeg synes næsten det er for galt at spise.“

„Hør nu, hvad skal vi ta os til i sommerferien? Hvor skal vi hen?“ spurte han og spiste.

„Jeg har tænkt paa det, Harald. Vi gaar en fottur ute paa landet et sted.“

„Saa. En fottur.“

„Ja, eller vi leier os en hytte ute i Fontainebleauskogen. Der koster et litet hus næsten ingen ting.

Og da blir det din tur til at koke og vaske — og jeg — jeg vil male."

„Det blir vi nok enige om," smilte han og strøk hende over kinden.

Men denne lille berøring var nok til at hun hoppet over paa hans fang og slog armene om hans hals. „Aa, du store, herlige gutten min, tænk du — Paris — næste aar, du og jeg."

„Ja, men nu maa du spise."

„Aa, ti stille — spise kan vi gjøre, naar vi blir gamle og graa. Skaal da! Du drikker jo ingenting."

„Skaal, skaal. Og maten smakte aldeles deilig du."

Hun var bare som en flamme av lykke, og han, han kunde ikke følge med. Den store verden, der likesom var traadt i skyggen, saa længe han gik og var spændt paa stipendiet, den rullet nu frem igjen, bredte sig ut, bemægtiget sig hans sind. Han sat her og følte, at den unge kvinde kysset ham, men han husket pludselig, hvad Metschnikof sa i sin forelæsning idag: „Verdens uløste gaader hviler som en mare paa menneskeaanden, og det blir dere unge videnskapsmænd, som pligter at ryste den av."

„Uf, du tænker jo paa andre ting," sa hun og knep ham litt i næsen.

„Hvad — jeg! Jeg spiser jo. Det skulde du ogsaa gjøre."

Hun satte sig litt mut tilbake paa sin stol, men maatte snart smile og straale igjen. Og han, han husket, hvad en studiekamerat sa, en ung rumæner,

da de fulgtes et stykke paa hjemveien idag. „Der er en endnu større mare end gaaderne," sa han — „og det er al den uretten, som forpester livet her paa jorden. Skal vi videnskapsmænd lukke os inde i laboratorier og gjøre os fremmede for den?"

Luften var blit end mere lummer herinde, Thora var blek og fugtig i huden, men merket ingen ting, pludret løs og var lutter stemning, tilhørte med hele sin sjæl denne lykkelige time, som begge hadde drømt om skulde komme engang.

Pludselig slap tordenen løs ret over huset, det blev mørkt herinde, og litt efter suste regnen over tak og trækroner. Et rasende plask slog ned, som sendte skvæt fra balkonen og herind i stuen, og Harald reiste sig, lukket dørvinduet og tændte et lys, som stod i en flaske.

„Nei, men din klods du er — du kan da skjønne vi maa indvie stakene," sa Thora og kom og fandt nye lys, som snart efter stod og brændte op av de doriske søiler.

„Hvad skal vi gjøre siden ikveld? Jeg vil sandelig ikke sitte hjemme nu og stoppe strømper."

„Vet du hvad, Thora, du skulde gaa med og høre Anatole France og Jaurès ikveld."

„Hvad. Skal de tale? Ja, det vil jeg gjerne."

„Der er et stort protestmøte ute ved Place de la Republique."

„Protestmøte! Hvad er det de skal protestere mot nu igjen?"

„Mot jødemasakrerne i Kiew." Og Harald blev

pludselig ild og iver og glemte at spise. „Du har vel læst om de forfærdelige myrderier paa jøderne i Kiew! Alle er paa det rene med, at det er regjeringen, som har arrangert det hele. Regjeringen du! I vor tid! Hør, Thora, du skal gaa med ut til møtet ikveld.“

Hun var blet mut igjen. „Men kjære Harald, jeg forstaar bare ikke, at de stakkars jøderne staar op fra de døde, fordi om vi gaar ut og protesterer.“

„Men du storeste verden, Thora. Skal alle disse rædslerne faa lov at husere som de vil, og vi — vi skal bare trave omkring og more os?“

Harald pustet hurtig og maatte op og drive. Han hadde endelig fundet igjen sin sikkerhet, han kunde føle indignation, være oprørt, rase over uret. Et eget velbehag vældet op i ham, han var kommet ind i et luftlag, hvor han var vant til at aande. Og nu blev han veltalende, idet han skildret den revolution, som snart burde bryte løs i Rusland og siden ellers i Europa — han blev varm, vakker, begeistret ved at se ind i alt det, som skulde hugges ned og ryddes av veien.

Hun sat med hænderne i fanget og saa frem. Hun saa sig om i rummet som efter en utvei til at redde kvelden for dem. Da han endelig satte sig og tømte sit glas, sa hun rolig: „Hør, Harald, du gaar da ikke fra mig nu ikveld?“

„Fra dig! Men kjære du kan da være med. Hører du ikke jeg siger, at du absolut maa være med?“

„Joho — og staa der i trængslen og aande ind

stanken av hvitløk fra alle de skraalende strupene — jeg har været med en gang før."

„Hør, Thora — tænker du aldrig paa . . ."

„Naa — paa hvad?" Hendes øine fæstet sig paa ham.

„Nei, nei — det kan være det samme."

„Jeg synes ikke du skulde være saa optat av de skitne jøderne et sted i Rusland, at du rent glemte mig. Har vi ret til en liten festlighet sammen vi to, eller har vi ikke?"

Harald svarte ikke, men litt efter reiste han sig og gik ut paa den lille jernbalkong. Regnet var hørt op, en frisk kjølighet slog imøte, en duft av trær og blomster og av renvasket by. Der stod pytter henover plassen, hvori automobilernes lykter speilet sig, idet de for forbi, asfalten skinnet, og over byens tusener av lys hvælvet sig alt den klare stjernehimmel.

Thora kom ogsaa herut og blev staaende med haanden paa hans skulder. Og et øieblik stod de slik tæt sammen og saa ut over det oplyste Paris, det bølgende hav av røde og gule og hvitglødende bluss. Larmen fra vogne og tramwayer og av tusen livlige stemmer slog op til dem og blev til sammen en dump sus som av havets brænding, det var selve storbyens aandedræt i den milde kveld.

„Du, Harald, ikke gaa fra mig da du! Jeg skal være saa søt, hvis du vil være hjemme." Det kom kjælent ind til hans øre, og hun hadde faat fat paa hans haand.

Da de hadde drukket kaffen og sat og røkte cigaretter, reiste hun sig og gled stille ut. Harald sat igjen og var fuld av uro. Det var som noget brutalt tvang ham til at sitte stille paa en stol og gjøre sig latterlig. Han følte trang til at rive sig løs. Som enkelte lider ved at maatte undvære tobak, saaledes følte han et rent fysisk behov efter dette møte ikveld, efter at faa indaande uroen i den vældige forsamling, denne luft, ladet av hat, av misnøie, av revolutionstrang, av indignation over uret i verden. Hvorfor gik han ikke? Hvorfor sat han her? Hans kone vilde ikke, vel, sin kone maatte man lyde.

Thora kom ind med et slør og hadde skiftet lette balsko paa. „Nu skal jeg danse litt for dig, bare for dig," sa hun og begyndte at flytte de par stolene tilside.

Og saa danset hun. Der blev noget krampagtig over hendes bevægelser, som om hun bare tænkte paa at skylle ham med i sin egen stemning. Han sat med et smil og syntes det var rørende av hende. Men samtidig følte han hvor det var latterlig av ham, at han sat her og saa paa dette istedenfor at gaa til møtet. Han saa Jaurès paa talerstolen, hørte hans stemme runge og saa salen bølge under hans makt.

Og samtidig ante han bare saavidt, at Thora fandt frem mandolinen og satte sig paa gulvet ved hans føtter og sang. Men det blev som stemmen tit vilde briste over i graat. Det var som hun

kjæmpet og som det gjaldt — nu eller aldrig. Han bøiet sig frem og strøk hende over haaret, og saa rakte hun ham sin mund til et kyss, som formelig brændte hans læber.

Men alt dette, som var saa nær, det svævet hele tiden i en slik underlig taakeverden. Det var klarere det som var langt borte. Men engang var det ikke saa.

Han hørte hende si: „Nu gaar jeg og lægger mig. Kom nu du ogsaa."

„Jaja, nu kommer jeg."

Han stoppet mekanisk en ny snadde og saa frem mot lyset. Han hørte hende klæ sig av derinde, dvælende, kjælent, og det hidset hans sanser, det kaldte paa ham, saa han holdt paa at reise sig og gaa efter.

„Harald kom nu!" Hun var alt i seng og basket med tepperne.

Harald la pipen bort, reiste sig og gik langsomt, derind. Kvinderne er da ogsaa en race for sig, tænkte han med uvilje. Skulde han la sig overvinde i en sak som dette, da vilde det bli litt vanskelig at se sig i speilet imorgen.

Han satte sig hos hende. Hun hadde tat den ene staken med, og lyset kastet et gult skjær over hendes fattige seng og det unge, smukke ansigt. I varmen herinde duftet det av ung kvinde, og hele det slanke, hete legeme laa der under teppet og kaldte paa ham. Endnu var hun bare flamme og glød over det som hændte idag — gik helt op i det glade nu og vilde at ogsaa han skulde glemme alt andet.

Han knuget hendes hænder. „Hør nu, Thora, hvis du er snild og lar mig gaa til møtet ikveld, saa skal jeg til gjengjæld følge dig til Louvre imorgen."

Det kom just som hun prøvde at bøie ham ned til sig. Og der skedde en bevægelse i hende, som om noget trak sig bort og stirret paa ham! Aa, hun hadde kjæmpet saa for at redde denne kveld for dem begge. Men nu — nu orket hun ikke mer.

„Jaja, saa faar du gaa da!" sa hun i en saa hverdagslig tone, at han ikke merket hvad den skjulte.

„Takk, Thora, nu var du snild." Og han kysset hende let paa panden og skyndte sig avsted.

Den unge kvinde laa urolig og hørte hans skridt nedover trapperne. „Her gaar jeg og vasker og stopper for ham og slaar av paa alt for mig selv. Men han — han tænker først og fremst paa jøderne i Kiew."

Hun fik ikke sove. Hun hidset sig op i raseri. Han hadde ofte forsømt hende, men dette ikveld, det var forræderi. Det dræpte noget, og det — det skulde hun vel ogsaa finde sig i.

„Aa, aa, aa!"

Pludselig stak hun føtterne frem, satte sig paa sengekanten og stirret mot lyset fra gaten. Saa begyndte hun at klæ sig paa, og hun klædte sig i al sin stas. Saa stod hun atter foran speilet i stuen og prøvde at faa lyset til at vise hendes billede. Litt efter gled hun ut av dørene og ned over trap-

perne. Det var som hun begav sig ut i noget som hun selv var ræd.

Litt over midnat stanset en drosche ved porten, og hun steg ut, men en haand inde fra vognen holdt hende igjen, og deres ven, den finske billedhugger, vedblev at trygle om et kyss.

„Slip mig nu."

„Nei, nei, hör nu och vär inte så obarmhjärtig."

Thora saa sig om, kastet endog et blik op til deres leilighet, som var mørk, og da han stadig drog hende nærmere gav hun efter og lot det ske.

Saa trak hun i portklokken og tumlet ind.

Han var fremdeles ikke kommet hjem. Men da hun laa i sengen begyndte hun at tænke over alt det som var hændt siden imorges. Ak, denne dag, som begge hadde set frem til som til et paradis, den skulde ende slik. Var det hendes skyld — at de ikke orket lykken, da den endelig kom? Aa Gud, aa Gud!

Hun trak teppet over hodet og brast i en voldsom hulken.

IV.

De kjørte den næste dag, som var søndag, gjennem den av regnet renvaskede by, gjennem Paris under de første junidages duft og lys. En egen klar friskhet slog overalt i møte, man skulde tro at alle trær og blomster var sprunget ut netop nu. Og over det hele en himmel, saa blank, saa blaa, saa skjælvende av sol, at det var som den hvælvet sig over jorden lik en fjern blanding av musik og lys.

Det var den finske billedhugger, som var kommet og hadde bortført dem. Han var en glad laps og optraadte i dag i en næsten hvit sommerdress. Han fik tusen francs om maaneden fra sin far, en rik godseier i Finland, og pengene varte de tre, fire første dagene, siden aat han paa kredit i et litet laiteri og arbeidet flittig. Idag var han beslaat med mynt igjen, og saa maatte han jo ha nogen med til en fest for sommeren. Og for at begynde litt stilfuldt hadde han beordret to droscher til at kjøre efter den de selv sat i, og begge var fulde av blomster.

Thora og Harald hadde det ikke saa godt sammen i morges, saa det var bare et held, at denne galningen kom og tok dem med. Og nu kjørte toget nedover Avenue d'Orleans, forbi marechal Ney, som stod der paa sin sokkel og hadde draget sit

sverd for Frankrik, og videre forbi Luxembourghaven, hvor fontænerne plasket mellem statuer og grønt og blomster og grønt og atter grønt. Harald Mark gav sig over, satte hatten paa snur og heldet sig tilbake i vognen og bød ansigtet frem mot det friske solskin. Han lo. Finnen fortalte, og alle tre lo. Folk stanset og saa efter dette optog, denne vogn, som fulgtes av to andre vogner med al denne pragt ombord. Nu var de alt over Seinen, og Tuillerihaven foldet ut sit eventyr for dem, av plæner, monumenter, store urner, statuer og obelisker og til alle kanter et væld av røde og gule og hvite blomster. Her var det, at finnen vinket paa en ny vogn, fik blomstersælgere til at fylde den med roser og bad den slutte sig til. „De er gal, De er komplet fra forstanden,“ lo den unge kvinde, men maatte klappe i hænderne og straalte av glæde. „Slik er det hun vil ha sin mand,“ tænkte Harald. „Nu har hun det godt.“

Og nu nærmet de sig Place de l'Etoile og for ind under triumfbuens høie hvælv og videre nedover mot Boulogneskogen. Overalt et mylder av lysklædte mennesker, av vognrækker, som strømmer utover og indover. Biler tuter mellem steilende heste, en landauer kommer som et uhyre rosenbed, men viser sig fuld av damehatter, en stanglorgnet løftes foran et sminket ansigt, en ung herre reiser sig i vognen og hilser dypt. Der svæver i luften smaa bølger av pudder og parfyme. Men her nedover mot skogen blir der ogsaa ryttere, en

verden av løv, grønne plæner, unge kvinder i hvitt. Latter fylder luften, barn leker. Paris folder sig ut og er bare duft og sommer.

De spiste frokost i en pavilong i skogen, Thora sang, finlænderen sang, Harald plystret. Der kom champagne paa bordet, og indtil nu hadde Harald været i festlig humør, men over den skummende vin kom han til at tænke paa de arbeidsfolk, som skaffet den finske godseier hans indtægter. Sønnen ødela vel paa et par dage, hvad en av husmændene tjente paa et aar.

Paa tilbakeveien stanset de ved en fløi av Louvre og de tre unge mennesker steg opover de brede trapper til maleriavdelingen i anden etage. Hvælvene gjenlød av fottrin og stemmer fra menneskestrømmen, som drog frem og tilbake gjennem de store og smaa sale.

En lugt av galleri slog imøte, en lugt av olje, farver og støv. Ingen stod ved væggene og kopierte, fordi det var søndag. Men aldrig blir malerier saa levende som naar man føler der er sommer utenfor. Den varme solstrøm gjennem de høie vinduer hidser ens sanser, saa de likesom brer favnen ut for at ta imot store og skjønne indtryk. Mesterverkerne hænger ikke længer paa væggen, de vælder ind i ens sind. Lysets guldflod gjør skyggerne saa bløte og fulde av dunkel glød. Harald gik her og glemte sig hen. Han kom fra champagne i skogen, han kom til Rubens og Velasquez. Men hvor mange forskjellige stemninger vakte ikke hvert en-

kelt billede? Han hadde øvet sig op til at kunne føle med i et maleris linje og farve, men det var ikke nok. Idag kunde han ikke andet end se den tid, de sprang ut av. Van Dycks riddere i sporer og fløiel kom fra bedrifter og skulde til hove, de stod der færdige til at svinge sig til hest og sætte avsted i galop, hvad saa? Tiden, folket omkring denne overklasse? Han hadde ikke tænkt paa det før idag. Men det blev atter som ved champagnen i skogen, festen fik en bismak. Tintorettos hellige gilder syntes at dufte av frugt og vin, silken paa hans gjester hørtes formelig at rasle. Rubens' engle er smaa ballonger av munter fylde, og Tizians kvinder strækker sig ut med en levende rødme i huden, saa man hvert øieblik ventet de skulde røre paa sig og byde en gjest velkommen.

Mange aarhundreders aand og mennesker traadte levende frem av disse endeløse rader av verker, og kvinder og mænd av idag drog forbi og stanset og suget ind dette fjerne liv, som en kunstner hadde reddet fra døden — optok det i sin bevissthet og næret sig av det. Og gik saa videre til nye billeder og siden hjem igjen, med en følelse av at ha været langt inde i fremmede riker.

Den finske billedhugger gik omkring med en kritisk mine som den, der forstaar sig paa det hele og vælger og vraker efter sin kunstopfatning av idag. Men Thora maatte Harald se paa — Thora gik der med øinene fulde av eventyr. Det var som al denne pragt paa væggene smittet hende selv,

opfyldte hendes sind med en het glæde, hun skjøt brystet frem, bevæget sig lettere, smilte fjernt, stod et øieblik, og gik igjen, stanset paany og formelig speilet sig i denne aabenbaring av alt det, som stadig fyldte hendes tanker. Og over hendes ansigt laa der en let, fin rødme som om hun svang sig avsted i en dans med en, som hun hemmelig elsket.

Han stod ved siden av hende foran Davids store billede av Napoleons kroning. Imperatoren med hermelinskaape over skuldrene og ekeløv om panden synes, at det gaar for langsomt med den gamle pave, og saa har han selv grepet kronen og vil nu sætte den paa den knælende keiserindes hode. Og rundt om dem en forsamling av republikkens damer og generaler, som ikke kan skjule sit smil over denne religiøse komedie, som de trodde var forbi en gang for alle.

Og pludselig siger Harald: „Han der er en av verdens største forbrydere."

Thora rykket til som om hun under musik hadde hørt et geværskud. „Hvad!" sa hun og stirret paa ham og trak øienbrynene op i panden. „Hvad er det du siger?"

„Nei, nei, det var bare det, at han der forfusket revolutionen. Du gode Gud hvor verden vilde ha været langt fremme om han hadde tapt slaget ved Lodi."

„Er det paa den maaten du ser paa kunst?" sa hun fortørnet og saa uvilkaarlig efter billedhuggeren, som nærmet sig.

„Aanei, nei, ta det nu med ro. Det var bare no jeg kom til at tænke paa."

„Du er nok paa protestmøte fremdeles du," sa hun og snudde sig fra ham.

„Hvad är det?" spurte billedhuggeren.

Harald smilte og fortsatte: „Har De lagt merke til, at renaissancens malere næsten bestandig holder sig til overklassen? Men alle mennesker gik vel ikke i fløiel og brokade dengang heller."

„Det er ikke sandt!" kom det ophidset fra hans kone, som snudde sig mot ham igjen. „Jeg synes da Rembrandt malte baade filler og kalveskrotter, og like indenfor her har Murillo en gategut, som sitter og ... plukker sig i skjorten. Er ikke det heller demokratisk nok?"

„Hun er rasende paa mig fremdeles," tænkte Harald og gik fra nu av for sig selv.

Men det var sandt, han kunde ikke samle sig om verkerne herinde som før. Uvedkommende indtryk huserte i hans bevissthets bakgrund og trængte sig frem og fik ham i lange øieblikke til helt at glemme hvilket billede han igrunden stod her og saa paa. Det pinte ham, men han følte allikevel det kunde ikke være anderledes. Foran Veroneses skjønne adelskvinder tænkte han paa, hvormange slaver der vel maatte til for at underholde en slik luksusgjenstand Hvad er det saa du frembringer, o menneskeaand. Hvad er alt dette for mig, som staar her og lever idag? Kunst? Er det nok? Skjønhet — er det nok? Kultur — er det nok?

Malerierne forsvandt, og skarer av de forskjellige tiders forpiskede træler myldret frem og begyndte

at løfte sine truende hænder. Og de andre to stak sine hoder sammen foran et billede og var inde i en helt anden verden.

— Den næste vinter blev anderledes end før for det unge, muntre par oppe ved Montrouge. Thora gik paa malerskole, men naar Harald kom fra institutet var intet gjort istand, saa han maatte lage maten selv. Hun gik hver kveld til Café de Versailles for at være sammen med kunstnerne, og Harald holdt sig hjemme og læste eller var ute paa møter. Og hændte det, at de sat sammen en kveld ved deres lille lampe var det tyst i mellem dem i lange timer. Og nu og da kunde den ene løfte hodet og se efter den anden, som om kløften mellem dem stadig blev bredere.

V.

En dag i mai med solskin og løvspræt over Kristiania kom Harald Mark opover Carl Johan. Han saa sig omkring, han ventet at træffe doktor Wilse, som han et øieblik hadde snakket med i telefonen. Og der kom endelig den lange fyr med brillerne skraaende over Studenterlunden. Det var tre aar siden de to venner hadde været sammen, og de stanset uvilkaarlig i et ryk for at se om den anden hadde forandret sig meget.

„Kom du med skib inat?“ spurte Wilse, idet de rystet hinandens hænder.

„Imorges med baaten fra Havre. Du kan tro det har været en herlig reise.“

„Saa har vel din kone ikke været sjøsyk?“

„Min kone — nei, for hun er igjen i Paris.“

„Hvad! Er hun igjen?“

Harald Mark trak sig uvilkaarlig i barterne, idet de drev sammen opover gaten.

„Jo, min kone, ser du, hun — hun skal være dernede et aar til og gaa paa malerskole. Det var rigtig saa hyggelig, at der blev en utvei til det. Hun er igrunden forbandet flink. Nei, men se nu her — ha, ha, ha, jeg maa le.“

„Hvad er det du finder saa morsomt?“

„Avstandene her du.“ Harald stanset og saa fra Stortinget og forbi Grand og opover mot Universitetet, og han fik en mine som om han var paa dukketeater.

„Er det saa smaat, synes du!“

„Jeg visste ikke, at alle avstandene her i byen var bare to skridt. Nei, jeg maa le. Staar du ved stortinget og tænder din cigar, saa brænder fyrstikken helt op til slotsbakken. Det er makeløst. Og vi som gik her i syv lange studieaar og indbildte os at dette her var en stor by.“

„Aa, ja, vær nu ikke saa vigtig fordi om du kommer ute fra Europa.“

De drev en stund sammen paa gaten, doktor Wilse fortalte om hvor de fælles kamerater var blit av de fleste var spredt opover byer og bygder, et par var havnet i Amerika og bare nogen faa gik fremdeles igjen her i byen. Selv hadde han netop begyndt som specialist i hudsygdomme. „Jaja,“ sa han — „der har vel du en hel del nyt at fortælle. Nede paa Institut Pasteur fik dere jo chimpansen til at la sig smitte av lues.“

Harald nikket, men slog op en tør latter.

„Hvad — ler du nu igjen?“

„Kjære jeg maa da faa lov at le. Men hør, skal vi ikke til avsked gaa hen og ta os et glas sammen.“

„Til avsked? Du skal da ikke reise din vei nu med det samme igjen?“

Harald smilte og syntes ikke at ville ind paa det. De gik ind paa Grand, Harald bestilte portvin, og de to venner sat ved vinduet og skaalte sammen.

„Du er vel færdig med et arbeide for doktorgraden nu!“ spurte Wilse.

Den anden smilte igjen og saa ut paa gaten, hvor folk ilte frem og tilbake.

„Vet du hvad jeg beundrer hos disse mennesker,“ sa Harald pludselig uten at svare paa den andens spørsmaal. „Jo, du, det er deres evne til sløvhet. De vet selvfølgelig, hvis de vil tænke sig om, at i dette øieblik sker der de forfærdeligste ting rundt omkring dem, og allikevel gaar de der og pynter sig og sværmer og ler og lar fiolen sørge. Ser man paa disse fruer, som kommer like fra konditoriet, saa skulde man tro, at verden var overfyldt av chokolade og gode kaker. Naaja, det er forresten visdom — levnadskonst. Pokker skulde bry sig om de tusen idioter, som sitter og biter sig i neglene og ingenting har. Skaal!“

„Du vilde ikke svare paa dette med doktorgraden?“ Wilse saa forskende paa ham og rakte frem en cigarret. Harald tændte den, blaaste røkskyerne mot vinduet og smilte igjen. Saa heldet han sig tilbake og saa et øieblik paa den anden.

„Hør,“ begyndte han endelig — „synes du ikke at vi læger er en samling latterlige fyrer?“

„Jo kanske det,“ sa Wilse og pliret med øinene. Han vilde gjerne høre den andens parodokser, som han var vant til fra før.

„Jeg vil ikke snakke om, at halvparten av de recepter vi skriver i beste fald er uskadelige, at bare en fjerdepart vitterlig slaar folk ihjel og at re-

sten kan gjøre sit til at en og anden blir frisk igjen. Det springer vi over. For det kan jo tænkes at bli anderledes en dag. En berømt kirurg i England tilstod for mig over den tredje whisky, at naar han rigtig tænkte over alle de arme djævle, som han hadde dræpt ved feil, forsømmelse eller simpel uvidenhet, saa kunde han bli aldeles gal. Men la os springe over det med, det kan jo bli bedre en dag. Nei, men hovedsaken er, at hvis vi vil være no mer end en skoflikker, som bøter saa godt han kan paa en revnet sko, saa maa vi da gaa til kilden for mesteparten av sygdommene her i verden, livsvilkaarene nemlig. De fleste mennesker kreperer jo enten av sult eller overernæring, enten av lediggang eller overanstrengelse. Der er fabrikker, hvor arbeiderne ingen utsigt har til at bli saa gamle som førti aar. Vi gaar i skjorter, som er sydd av unge kvinder, som faar saa liten dagløn, at de maa drive prostitution ved siden av. Mot dette kommer gamle Metschnikoff og siger: Atter en seier for lægevidenskapen. Jeg har faat en stakkars ape til at smittes av lues. Hvad synes du om det?"

Den anden svarte: „Du vil vi skal blande sammen lægevidenskap og politik?"

Harald fortsatte: „Jeg trodde engang, at menneskeheten i det store og hele var under opmarsj mot — naaja mot et eller andet morgenland. At den tid vilde komme, da der ingen sygdom gaves mer, og da slegten var sund, vakker og lykkelig. Men jeg vet nu, at der er like saa store chanser

for, at vi vandrer støtt og sikkert til helvede. En berømt antropolog uttalte nylig, at et nogenlunde retfærdig og lykkelig menneskesamfund vil bli en umulighet bare av den grund, at menneskeheten inden den tid vil være fuldstændig degenerert. Hvad siger du til det? Skaal!"

„Hvad jeg siger til det?" Wilse sat og dreiet sit glas rundt paa bordet og smilte i den ene mundvik.

„Ja, jeg mener, at den, som faar ta ansvaret for, hvor det bærer hen, enten mot avgrunden eller mot en rikere og større menneskeype — det er da vi. Det er da netop vi læger. Er du opmerksom paa det?"

„Det var svære ting. Skal alt det ansvar hvile paa os!"

„Ja, hvis vi ikke kryper unda da, det er jo en anden sak. Men hvis man for alvor vaakner en dag og ser, at det igrunden er hele menneskeheten, som er syk, saa kapsler man sig ikke ind i en specialitet og sitter lunt paa et kontor og smaaflikker og lar forøvrig fiolen sørge. Nei, man gjør ikke det."

Doktor Wilse blev rød over panden. „Det her er nok en ørefik til mig det," sa han og prøvde at le.

„Ja, og til mig selv, som sitter her og bare snakker. Og koser mig ved at drikke den her væsken, som til syvende og sisst er hovedkilden . . . naa la os nu snakke om no hyggelig. Hvordan lever din søster. Gift! Nei virkelig."

„Hvad skal du ta fat paa selv nu da?"

„Jeg. Ak, min ven, jeg agter at bry mig fanden om alt andet end min egen person."

„Jaha, det ligner dig det."

Harald tømte gang paa gang sit glas og fyldte det igjen av portvinen som stod i mellem dem. Han var blit rød i hodet, øinene lyste, men over ansigtet gik der stadig smaa nervøse trækninger.

„Jeg vil reise paa landet og sværme med unge piker i en grøn eng . . . ho, min ven, du aner ikke, hvor jeg har lyst til at slaa mig løs. Hør, hvordan er det med dig, du gaar vel inderst inde omkring med en eller anden soldrøm i sjælen du ogsaa, gjør du ikke det?"

„Med hvad? Med. . . . med en soldrøm?" Wilse sat saa nøktern og bare saa paa den anden.

„Jaja, ja — du har vel . . . eller har ikke du ogsaa — saan paa bunden — en fornemmelse av, at imorgen . . . eller om nogen aar, saa . . . saa er alt det onde forbi — saa har verden naadd alt det, som vi og de andre millionerne gaar og drømmer om. Føler du ikke det, Peter? Skaal? Jeg mener . . ."

Harald lukket øinene en stund og bøiet hodet over sit glas. Han syntes at ville reise sig og pludselig gaa, men satte sig tilrette igjen og fingret paa glasset og saa ned i den dunkle vin.

„Vi . . . vi hører vel solen til allikevel," fortsatte han dæmpet — „men der er jo ett og andet, som maa ryddes avveien først. Eller kanske det er slik, at . . . joho, slik er det nok . . . at vi maa gaa betlergangen til . . . hm . . . til den store verdenslidelsen for at tiltuske os retten til at le et par

gange i uken. Ha, ha, ha. Jeg sitter her og formelig utleverer min udødelige sjæl. Tak for idag."

Han reiste sig pludselig, betalte og laget sig til at gaa. „Det er da ogsaa forbandet," tænkte han, „at selv med din beste kamerat er det umulig at snakke om det, som du egentlig har paa hjerte."

„Du er en underlig fyr," sa Wilse og flyttet paa brillerne, idet de stod ute paa gaten og skulde si farvel. „Du vil ikke fortælle, hvad du nu skal ta fat paa, og du snakker om at drikke et glas til avsked."

Harald lo og saa opover gaten. „Ja, min ven, det kan jo hænde, at jeg nu maa begynde paa ett og andet, som dere andre ikke synes om. Jeg burde kanske ha skaalt med dig og sagt tak for det vi har hat sammen. Men alvorlig talt — kan vi ikke rangle ikveld? Hør, gaa med mig ut, vi spiser først og saa — naa for pokker, vi kan vel for en sisste gangs skyld slynge non druer om panden. Klokken otte — vel. Paa gjensyn."

— — —

Nogen dage senere sat Harald Mark i sin beskedne leilighet ute i fattigbyen og saa sig omkring. Han hadde rasket de nødvendige møbler sammen, og det meste var brukte ting, auktionsgods, hvorfor ikke? Inde i hjørneværelset lyste de mange lægeinstrumenter i sine glaskasser, og ute ved gatedøren hang allerede hans skilt. Han hadde ogsaa faat tak i en gammel pike som for øieblikket skramlet

med gryter og kasseroller, idet hun strævet med middagsmaten ute i kjøkkenet.

„Jasaa, her er du nu!“ mumlet han og saa sig omkring, og litt efter maatte han op og drive.

„Det er ganske pudsig, at du, det lyse hode, professoremnet, du er skeiet aldeles ut, ha, ha, du er blit rabulist og er dalet ned her.“ Han stanset ved vinduet og saa ut. Regn og søle. Utsigt til fabrikker og røk og skitne huse, fy for pokker. I Paris var der selv i fattigkvartererne en fornemmelse av, at dette allikevel var i den herlige by. Like i nærheten fandtes der gjerne ett eller andet tempel for aand og geni. Selv i den fillete betlers sind var der noget av søilen og druen. Men her? Hæslige kvartaler, avfald paa gaten, brændevin, helvedesfrygt, og prester som gik rundt og passet paa søppelkasser og skjændte paa Guds vegne, naar de delte ut fem øre. „Javel, du har valgt at slaa dig ned her, det er en ærlig sak.“

Han drev paa gulvet igjen og stak hænderne i lommen. „Hvorfor er du egentlig her, gode Harald? Jo, du vil søke en ordning med . . . med hvad? Med Gud vil teologen si. Med din verdenssamvittighet, siger du selv. Ja, der er det. Du vil tjene en vernepligt og prøve at faa moralsk raad til en vakker dag at bo smukt, dyrke din aand, indsuge skjønhet og være med paa al verdens lyst og glæde. Det er vel dit du vil. Og en dag faar du vel ogsaa raad til det. Men ett og andet maa først ryddes av veien Og ett og andet maa du først selv bli aldeles klar

over. Hvad er saa det? Jo, for det første — naa, for det første hvorfra vi igrunden kommer. Det maa du faa en mening om. Det er det ene. Og for det andet, hvor vi alle sammen gaar hen. Ikke videnskapen, teknikken, kulturen, politikken, men mennesket. Alle mennesker tilsammen. Hvor gaar vi hen? Du kan aldrig føle dig rigtig vel, før du har dannet dig en bestemt mening om det. Vi har vel et erend. Vi skal vel et sted hen, og det er ikke mot avgrunden, nei det maa vel være mot sol-sangen likevel, da alle sjælene bruser sammen . . . i det uendelige lys. Did skal vi. Men det maa du være aldeles sikker paa, før du kan gi dig helt hen i din egen lykke. Sikker? Naar blir du det? Naar blir du det? Og vil det hjælpe stort, at du nu graver dig ned i smudset her og gir avkald paa det, som du endnu har igjen av ungdom? Vil det virkelig hjælpe?"

Han stod et øieblik med hænderne i lommen og plystret mot vinduet.

„Hjælpe? Nei, naturligvis ikke, men det er dette . . . dette, at du maa ha alle med. Det er kanske til syvende og sisst derfor, at du nu er her? Alle med? Du gaar jo og bærer paa denne drøm om at en vakker dag skal . . . skal vort sind rumme hele menneskehetens kor, og da maa ingen stemme lyde falsk. Derfor begynder du her. Det trænges mest at begynde her.

Men kjære dig, er det ikke latterlig at ville det? Se dig omkring. Hvem stræber mot det? Kryper

ikke hver og en ind i sit snilehus og kalder det verden og har det godt? Og du — du vil stadig ha fat paa alle de andre? Jeg vil ikke ha det godt alene, siger du. Jeg vil ha alle med. Naar du i din videnskap lærte no nyt, da var glæden aldrig fuldkommen, fordi du tænkte: Hvorfor vet ikke de andre det samme? Du vilde ha de andre med. Du vil gjerne stige mot et stadig rikere liv, men du vil ha de andre i haanden. Følg med. Selv de mindste skal være med. En vakker dag skal vi samlet opløfte den store hymne. — En drøm, en tro — en musik i sjælen, hvad mere?"

Han smilte mot vinduet. Han hadde det stille, lykkelige øieblik, da han saa ned i dypet av sig selv. Saa strøk han sig over panden.

„Jaja, jeg ser . . . jeg ser kanske en del av det uhyre ocean, men hvad er saa jeg overfor denne vælde? Naar det meste, som sker i verden, er galt — naar al lyd er mislyd, hvad hjælper det, om jeg suger det op i mit væsen og lever med? Hvad kan jeg forandre? Hvad overkommer jeg? Her staar jeg og optar en halv kvadratmeters grundflate i et skummelt rum, i en krok av verden. Og samtidig suser hele verden i mit sind. Hvad overkommer jeg? Den store verdenssamvittighet er en ting — men evnen til at forandre noget, det er en anden ting. Hvad kan jeg rette paa — jeg, det lille insekt, hvis liv hvert øieblik kan pustes ut. Og allikevel søker du at ta verdens byrde paa dine skuldre — og du reiser dig og prøver at bære

den et stykke frem. Du gode himmel, dette er da en komedie. Gud hjælpe mig."

Han bøide hodet.

„Thora — Thora — vi var lykkelige, vi to, dengang verden var bare du og jeg. Hvor er du nu? Hvad gjør du nu?"

IV.

Der kom nogen bevægede aar, da Harald Mark blev et kjendt navn. Han begyndte som socialist og blev snart avholdsmand, han talte ved de store arbeiderdemonstrationer, blev utskjeldt av borgerpressen og tiljublet av sine egne, han var altid paafærde i komitémøter og partipressens redaktionskontorer, altid med en utaalmodig hast som om han bare ventet paa at faa komme over i det næste. Han blev snart en kjendt skikkelse i fattigbyens kvartaler, hvor han som læge ved nat og dag travet op og ned i de skumle trapper. Han hadde aldrig fri, han fik aldrig tid til at hvile. Han levde med. Han levde med i det smaa og forsømte ikke derfor at følge med i det store. Han kunde bli søvnløs av at tænkc paa en patient, som muligens endnu kunde reddes, og samtidig drog den store verden gjennem hans hjerne, hans tanker var i Rusland og fulgte de lange fangetog til Sibirien, han var med i arbeidernes kampe i de forskjellige land. Paa Balkan, i Østerrike, i Rusland, i Asien var der kneblede folkeslag, som ventet paa en befrielsens time. Var det ham likegyldig? De fromme europæere drog med et kors i spidsen for sine kanoner ut og brændte og knuste og herjet blandt fredelige akerbruks-

folk i andre verdensdele, og hver gang en regjering hadde begaat en gemenhet, gik presterne i procession til kirken og lovet Gud. Disse myldrende billeder av den store verden førte stadig sit liv i hans bevissthet, de blev særlig levende naar han laa og skulde sove, ofte kjendtes det som om han herjedes av febersyner, men bromkalium kan ikke hjælpe for, at verden er syk.

Som læge begyndte han ogsaa nu med en overordentlig skepsis mot sig selv. For jo mer han hadde reist og set og lært, jo større krav stillet han, og jo bedre visste han hvor let det er at feile. Han kunde komme hjem trøstesløs over at ha stillet en gal diagnose og kanske derved at ha dræpt et menneske, han kom til syke, da han øieblikkelig saa, at han stod magtesløs, og allikevel skulde han skrive en recept. Han skulde ordinere noget styrkende til en brystsyk kvinde, som stod nede i et vaskeri og aandet ind de raa dampe, og sa han som sandt var: „Reis paa landet, den medicin De trænger er sol, frisk luft og god mat," — da kunde hun svare: „Ja, skaf mig penger til det." Nuvel, han blev snart forsigtig med at paabyde et andet arbeide, for om den unge pike sluttet, saa fik hun kanske ikke noget nyt at bestille med det første, og saa endte hun paa gaten, og saa fik han hende igjen en dag med en sygdom, som var endnu værre.

Han fik døgnet hakket op av besøk, av opringninger midt i maaltidet, av at bli vækket, naar han henimot midnat endelig var sovnet ind. Han kunde

komme hjem efter at ha tilbragt natten hos en barselskvinde og bare saavidt faa en kop kaffe i livet til kontorpraksissen begyndte igjen. Men ingen taalte, at han var træt. Det kunde koste et menneske livet, at han i sin dømmekraft ikke var lys vaaken. Han kunde efter en slitsom dag sætte sig litt godt tilrette med en bok, men saa ringte det igjen. Han skulde altid være parat til at komme. Naar han traadte ind i sykeværelset var der mange øine omkring, som fæstet sig paa ham og forlangte, at han straks skulde vite raad. Naar en syk kom sig var det sjelden, at nogen takket ham, naar patienten døde følte han ofte, at de sørgende hatet ham. Alt dette vænnet han sig til. Han entret op til kvistleiligheter, hvor flere familier med barn var stuvet ihop i det samme rum, og hvor en fyr med delirium kunde ligge i den ene seng, med en hulkindet kvinde paa en stol ved siden og en fem-seks barn, som klamret sig til hende i skræk — og samtidig sat et selskap ved den anden væg og spilte kort. Alt dette vænnet han sig til. Naar han travet avsted paa gaten hadde han fremdeles sin lette gang og bar hatten paa snur, og ofte kunde folk høre ham plystre eller nynne paa en vise, naar han kom i trapperne.

Han gravet sig ned her, javel, men han skulde ogsaa følge med i sin videnskap, gaa paa hospitaler og se de store operationer, læse partipressen — og motstandernes, og verdensbladene. Naar han om kvelden var kommet iseng, øinene sank i, og sin-

det for alvor aapnet sig, da følte han fremdeles de brede bølger derutefra oceanet skylle ut og ind av sit hjerte.

Han var ung endnu. Hans sind kunde skjælve med i saa meget.

Men hver morgen, naar han aapnet sin postkasse følte han stadig en viss hemmelig spænding. Mon der var noget brev fra Paris idag?

Der var kommet bare ett siden han skiltes fra hende. Og han forstod jo saa vel, at slik maatte det gaa, og allikevel gik han her og ventet uten egentlig at haabe.

Men naar han kom træt hjem og blev sittende i fred en stund da kunde et litet suk stige op i ham. „Aa herregud, Harald, har du ikke snart tjent dig fri?"

Fri! Javel. Den dag maatte da komme, da han syntes han hadde tjent sin vernepligt. Du faar jo allikevel se ind i den ting, at den store verdensbyrden, den orker ialfald ikke du at bære no videre frem. Du faar nøie dig med mindre. Naar har du saa gjort din pligt? Naar blir du fri?

Der var øieblikke, da der foresvævet ham noget om, at de første glade pariserdagene skulde komme tilbake endnu engang, da han var lykkelig sammen med Thora, og verden bredte sig stor og straalende ut for hans øine.

Der var bare ett og andet, som maatte ryddes av veien først. Han maatte tjene og kjøpe sig fri

Men hvorfor skulde han nu gaa her og stadig ha

dette store vindu ut mot menneskeheten? Den vandret kanske mot sin undergang eller kanske mot den store dæmring, hvem vet? Men hvorfor skulde han føle dette latterlige ansvaret for, hvorledes det hele skulde gaa, og hvor meget monnet det, at han travet omkring her i den lille avkrok av verden og sprællet ved nat og dag?

At ha interesser blir tilslut en byrde. At ville følge med i alt, at føle det magtpaaliggende, at alt kommer paa den rigtige plass — det er byrde. Selv om han ikke netop tænkte paa det, saa var den tilstede som en trykkende fornemmelse av, at han ikke hadde tid til at le, at more sig, at hvile, at være sammen med gamle venner. Og der blev mer og mer som absolut maatte ryddes tilside, inden han kunde føle sig fri.

Men hvorfor skal det nu gaa saa jammerlig langsomt med hvert litet fremskridt? Tramper ikke menneskeheten omkring i den samme idiotiske runddans? Vi taler, skriver, arbeider, kjæmper, og efter de mange aar er alt som før. Harald Mark begyndte at føle det. „Du gode Gud, Wilse, du kalder mig en fanatiker, ja, det er dauskrottenes uttryk for, at vi er utaalmodige og vil ha en smule rappere takt. Skjønner du ikke det, at naar vi siger avholdssak, saa mener vi noget tusen ganger mer. Naar alkoholen ligger som en sten tvers over veien, og menneskehetens vogn, som jeg endnu tror er en triumfvogn, kommer og vil kjøre frem — skal vi saa bruke hundrede aar paa at faa veltet den skittstenen bort? Nei, min

ven, plass for vognen. Væk med hindringen. Er der idioter, som stiller sig iveien, saa lemp dem tilside, for fanden. Plass for det som er større. Plass for mennesket."

Harald Mark holdt ikke ut evig at trampe omkring paa det samme sted. Hans taalmod blev sykt av at vente og vente og gjøre og si det samme om og om og atter om igjen. Han blev grovere i sine taler, vildere i sine artikler, mer og mer skaanselløs mot personer og ting. Engang hadde han gjort sine tilhørere begeistret. Nu gjorde ham dem rasende. Han fik dem kanske engang til at tro. Nu fik han dem til at hate. Han hadde motstandere før, og nu fik han fiender. Lad gaa. Monnet det saa?

Aarene gik, og der skedde den forandring med ham som læge, at han foran patienten ikke længer tænkte paa mennesket, men paa selve ulykken i det store, brede omfang. „Jaja, her har vi en tuberkulose igjen!" kunde han rase for sig selv, naar han stod og banket paa et bryst. „Naar skal samfundet bli saapas renslig og retskaffent, at det her ikke blir nødvendig. Og her har vi en kræft igjen. Hvad fanden bestiller de parykblokkene i de store laboratorier, som endnu ikke har fundet no middel mot det? Skal vi fremdeles bryste os av videnskapen?" Kom han ind i et litet arbeiderhjem, hvor han saa at brændevinet og sulten hadde herjet i fællesskap, saa var det ikke medlidenhet han følte, nei han svor og raste for sig selv. „Ja ja, slik maa vi daglig gaa og se paa det, og slik blir det nu og om

hundrede aar, hvis vi ikke faar gjort rent bord. Og endda siger de forbandede kapitalister fra Drammensveien, at vi overdriver og er fanatiske! Og presterne tar imot milde gaver fra brændevinshandlerne og folder sine hænder og takker Gud!"

Harald Marks vanlige sindsbevægelser blev mer og mer raseri. Og det store billede av verden blev stadig mørkere at se utover. Men endnu hændte det, at han kunde strække sig i sin seng og stønne under teppet: „Aa Gud, naar blir du fri. Naar har du gjort din vernepligt. Skal du føre dette liv i mange aar endnu? Naar blir du fri?"

VII.

En kveld ut i mars kom han langsomt opover trappen i den leiekaserne, hvor han bodde. Det høljet av regn utenfor, og vestenvinden dundret over byen og rev taksten av. Hans gule regnkappe dryppet, filthatten var klissvaat, kalosjerne efterlot smaa pytter for hvert trin. Inde i gangen var det mørkt. Han skruet lyset paa, vrængte det vaate tøi av og gik av gammel vane ind i kontoret for at vaske sine hænder. Her lugtet av medikamenter og av det arbeiderpublikum, som daglig opholdt sig herinde. Fra kjøkkenet kom osen av stekt fisk, hans gamle pike hadde vel tænkt, at han netop idag kunde trænge at faa det litt hyggelig, naar han endelig kom hjem.

„Værsgod," sa hun og stod tyk og hvithaaret i døren, men i næste øieblik vek hun uvilkaarlig baklængs, for hun hadde aldrig set ham slik i ansigtet som nu.

„Takk," sa han og hængte haandduken bort.

Inde i spisestuen blev han staaende og se sig omkring. Han hadde ofte syntes, at hans møbler var utrolig banale, men ikveld var det som om de allikevel var altfor gode for ham.

„Aa, Minda!" sa han, idet han satte sig og foldet

serviettem ut — „vær saa venlig at hænge av telefonen. Ikveld vil jeg være i fred."

„Ja, doktoren kan nok trænge at hvile sig!" sa hun deltagende, og gik hen og gjorde som han sa.

„Er det no mer?" spurte hun, da hun kom tilbake.

„Nei, jeg tror ikke det."

„Saa kan jeg kanske faa gaa til bønnemøte i Tabernaklet."

„Ja gudbevares!" sa han og sukket.

Hendes skridt døde litt efter nedover trappene. Han var alene. Han spiste rent mekanisk, men ret som det var glemte han sig hen og blev sittende med blikket mot lampekuplen.

Endelig la han servietten sammen, reiste sig, fandt sin snadde henne i en krok og stoppet og tændte den. Han blev staaende et øieblik og se frem gjennem røkskyerne og mumlet: „Jaja, du faar ta følgerne av det du gjør. Det hjælper saamæn ingen, at du knækker sammen . . .

Men si mig nu ganske ærlig, er det ikke stadig gaat nedover med dig? Var ikke det hele meget bedre før?"

Han drev en stund paa gulvet, men gik saa ind i kontoret, skruet lyset paa over skrivebordet, satte sig, fandt brevark frem og blev sittende litt uviss og se mot lampeskjærmen, idet han holdt pennen i haanden.

„Kjære mor.

Imorgen vil bladene fortælle dig med store overskrifter, at den berygtede proces gik mig imot. Jeg er idag dømt til en stor pengebot for „æresskjænderi“, mine uttryk mot de navngivne gentlemen, som har tjent sig rike paa rusdrikken, er blit mortificert, og jeg selv er sat i landets gapestok, saa hvilkensomhelst usling nu frit kan gaa hen og spytte paa mig. Det gir en egen følelse, og da det nu er fjerde gang at jeg hædres paa lignende vis, saa begynder vel folk for alvor at se medlidende ogsaa paa dig og synes det ikke er saa underlig, at du har graat haar. Jeg tror imidlertid at du ogsaa denne gang vil være stolt, og stadig forlange at jeg ikke skal ta andre hensyn end min overbevisning.

Selv sitter jeg derimot her og føler mig i en forunderlig vildrede. Jeg er blet saa fremmed for mig selv. Engang var mit sind saa fuldt av lyse og gyldne drømme. Nu drømmer jeg bare om fiender, nu er jeg fyldt bare av hat. Hvor er jeg drevet hen? Er jeg selv blet fordærvet i kampen for en god sak? Kjære mor, jeg sitter her og har det ondt, jeg er ikke bare træt, men saa intimt skamfuld, og nu maa du bære over med mig, naar jeg, den graanede rabulist, kommer og lægger hodet i dit fang for at skrifte for dig.

Jeg tror nok at jeg længe har hat en stor og levende trang til at gjøre nytte for mig, men det har ført mig nedover til at bli en mops, som ustanselig render min næste i læggene. Er det nødvendig? Tro er vel én

ting, overfaldsglæde en anden ting. Men det at ville forbedre verden — er det det samme som uavladelig at bande og fræse? Det sitter jeg her og tænker paa, og der hænger et speil i nærheten, men jeg tør ikke løfte hodet og se ind i det. Aa, mor, det er dog en sørgelig skjæbne. Jeg, som i adskillige aar har indbildt mig, at jeg var en rydningsmand, jeg sitter her og maa indrømme, at det onde jeg har utryddet, det er meget litet, men det onde jeg har øvet, det er meget mer.

Jeg, som trodde jeg ikke var egoist! Jeg synes om et glas vin, en dram kan være liflig at tømme, og allikevel, da jeg i min praksis fik øinene aapne for alkoholens herjinger, da kastet jeg villig mit eget glas paa gruen. Krig mot det som forpester verden! Krig mot dem som vil berike sig paa at andre gaar under! Men hvorfor skulde jeg selv bli simpel, naar jeg førte krig for en saa stor og ophøiet idé?

Den som vil rense en augiasstald, han maa nødvendigvis selv komme til at lugte ondt. Det er vel ikke til at undgaa. Men jeg sitter ikveld og ser paa mine hænder. Jeg har ofte skrevet med giftig pen, jeg har talt ild og svovl, jeg har forfulgt nogenlunde hæderlige mænd, og kastet stinkbomber ind i lykkelige hjem. Den vidneførsel, som jeg var nødt til at betjene mig av idag, den er blet kaldt en raahet og en skandale. Nu da jeg selv ikke længer er forblindet av min egen forsvarskamp, nu synes jeg, at mine fiender kan ha ret. Jeg ser paa mine hæn-

der og jeg synes de har røde pletter, og kanske, „at alle Indiens parfymer ikke kan rense dem mer“.

Aa, mor, er det saa, at den som vil kjæmpe for en fornyelse av verden, han utretter ingen ting andet end selv at synke dypere og dypere?

Vet du nogen raad for mig, mor? Det er saa længe siden jeg saa solen. Jeg trænger til at indaande duften av blomster, vandre i lyse stuer, være sammen med glade harmoniske mennesker. Jeg trænger til at glemme hvem jeg er, hvad jeg har gjort, og særlig til at bli en anden end nu.

Mon det ikke er en sygdom, naar jeg nu i flere aar har gaat omkring med en følelse av, at verdens skjæbne hviler paa mine skuldre? Det er jo komplet latterlig. Hvorfor skal netop jeg aldrig kunne høre skjøn musik uten samtidig at merke klageropene fra dem, som maa staa utenfor? Naar jeg spiser godt, tænker jeg hele tiden paa dem, som maa leve av smulerne fra de rikes bord. Denne bevissthet om, at verden utenfor stirrer ind av mine vinduer, har gjort det koldt i mine stuer. Verden? Det er forresten feil. Det er jo bare skyggen av verden. Mit væsen er fyldt av klodens jammer, av streiker, fattigdom, uret, nød, forbrydelser, daarlige regjeringer, dumme love. Er det verden? Jo, bladenes og telegrammernes forvredne karrikatur av den. Men der gives da ogsaa sunde, stolte mennesker, vakre kvinder, underskjønne landskaper, roser, druer og søiler. Hvad plass har alt dette i mit

liv? Ingen. Kjære mor, jeg er efterhaanden blet saa aldeles fremmed for alt, som heter duft og lys.

Hadde endda de ulykkelige paa jorden været vort offer værd! Jeg kjender dem litt bedre nu. Hvem svek mig idag? Mine partivenner. Fiender kan være slemt, men meningsfæller er ofte meget værre. Hvem staar bak alle vore skjønne ideer? Mennesket. Mor, kjender du mennesket?

Vet du, hvem de undertrykte er? Jo, det er folk som vil op for at kunne undertrykke andre! Hvad gjør de fleste arbeidere, naar de faar bedre løn? De arbeider daarligere. Se utover den kloden, hvor vi tramper omkring og buldrer med vore fremskridt. Hvad ser du? Verdensdelene drønner av racehat, racen av nationalhat, nationen av partihat, i partiet hater den ene gruppe den anden, indenfor hver gruppe dolker den ene den anden for at komme op og herske over de andre. Alt dette stiller jeg mig op imot og vil forbedre — jeg!

Herre Gud, mor — kunde jeg bare bli kvit denne store, brændende samfølelse med alt og alle. Hvem har forpestet mit liv med den! Hvem hjælper den? Om jeg selv aldrig ler, kommer de andre saa til at graate mindre? Om jeg selv gaar i mørke, faar da de andre sol? Jeg vet, at det nærmeste av alt fremskridt er økonomisk og social retfærdighet. Men selv om vi naar dette om hundrede aar, saa er vi jo bare naadd til begyndelsen: Mennesket. Hvem vil paata sig at danne en større mennesketype? Er der stof i denne hop av gustne rettighetsbrø-

lende proletarer med de hule bryster og skjæve lemmer — er der stof i dem til en Apollon? Vil deres aand nogensinde bli et tempel og ikke en gusten leiekaserne? Og de andre? Parasiterne paa matbjerget, som har alt, men ingenting har fortjent — presterne med det forlorne prat, politikerne med sin partihumbug, de uniformerte bødler. — er de bedre? Jeg vet ikke. Jeg har ikke mer nogen tro. Men hvis ikke, hvorfor hænger vi os frivillig paa korset bare for at skaffe nogen dumrianer mat?

Godnat mor. Jeg gruer for at gaa i seng, for naar jeg lukker øinene begynder et mareridt. Jeg tænker paa alt og alle. Min aand utvider sig til at omfatte al verden. Menneskeheten blir et fraadende ocean, som skyller frem og tilbake gjennem alt mit væsen. Jeg blir svimmel av uendelighetsfølelse. Millioner av rop om hjælp skingrer ut av det haapløse virvar, jeg ser en hær av ansigter, forvrede i smerte, armer strækkes ut om hjælp som fra millioner i havsnød. Hvad kan jeg? Lide med? Gaa til grunde selv. Det kan jeg. Og det er jeg paa vei til. Men jeg føler en lyst som den dygtige svømmer, som merker at andre griper fat i ens føtter for at holde sig oppe. Jeg sparker dem bort. Jeg har vel ret til at redde mig selv. Aa, mor, jeg sitter her og hungrer og tørster efter det glade ungdomsliv, som jeg har ofret, men Gud vet, om det ikke er for sent at indhente det mer.

VIII.

Den lille vestlandsby, hvor fru Anna Mark hadde sin skole, laa mellem høie fjeld i bunden av en vik, med aapen horisont ut imot havet. Her møttes luftninger fra sjø og snefjeld, fra aker og eng langs strandene og fra fisk og tran paa bryggerne. Husene med de røde tegltak kravlet i uordnede hoper høit og lavt omkring paa bergene, og hovedgaten bugtet sig forbi bryggerne, bøiet rundt et nes og forsvandt saa utover landsbygden. Men paa havnen var der særlig i fisketiden et liv og et staak av alle mulige fartøier. Store alvorlige dampere la til ved kaierne og tok ind tran og klipfisk, stimer av motorbaater stod ind fra bankerne med oljeklædte mænd ombord. Og saa en verden av store og smaa seilskuter helt ned til ranværingsbaaten med hvit-ripe og raaseil. Og ind i alt dette skjøt pludselig en graa cigar av en torpedobaat, som skulde ind fra hovedflaaten og hente post.

Det var en by med ansigtet vendt mot havet, hvorfra den suget sit liv. En liten by med store fiskegrosserere og store redere, hvis fragtdampere trak striper henover fjerne have. Engang hadde en enkelt mand, den store konsul Pram, hersket her som en konge. Hans var fiskeværene, skibene,

fisken, tranen, bedehusene, bankerne, æresposterne og den fyrstelige hvite villa utenfor byen. Det var en myndig herre, som efter sigende hadde tjent sin første rigdom ved at la sine skuter fragte negerslaver fra Afrika til Amerika, men han døde som en oprigtig kristen og tilgav alle sine fiender undtagen fru Anna Mark.

Nu var det anderledes. Smaa mænd hadde efter hans tid arbeidet sig op til at bli store, og bevægelser var kommen til makt, som gik langt videre end fru Mark. Hver morgen kunde man se hende komme indover hovedgaten paa vei til sin skole, og ut paa dagen vandret hun utover igjen, mot et litet hvitmalt hus, som laa paa en klippe utenfor byen. Engang var der adskillige, som ikke turde hilse paa hende, fordi hun stod i kamp ikke bare mot presterne, men ogsaa mot kongen over byen, mot konsul Pram. Nu hilste alle paa lang avstand. Nu kaldte man hende ved festlige anledninger for byens moder. Hun var saavidt i sekstiaarene, med ẹt fint litet ansigt indrammet av hvitt haar, altid i mørke klær, høi og værdig. Hun sat i bystyret og skolestyret, hun hadde æren for det store alderdomshjem, barneasylet, kunstforeningen, arbeiderakademiet og like til det lille teater, og alt var kjæmpet frem under protest fra kong Pram. Men fru Mark hadde ogsaa øinene med sig og kunde nu og da avlægge uventede besøk. Kom en fuld mand hjem og mishandlet konen, saa kunde det pludselig banke paa døren, og — der stod en hvithaaret kvinde.

Det sagdes om hende at hun aldrig lo. Men hendes smil var slik at ingen glemte det. Hun hadde nok engang været stor herregaardsfrue, men ulykkelig gift, og meget hadde hun hat at stri med inden hun paa egen haand naadde saa langt frem som nu.

En lørdag kveld i begyndelsen av mai blev der stor opstand i klubben. Byens herrer sat rundt smaaborder med sin pjolter og sin avis, og gjennem de høie vinduer faldt der brede strømme fra solen, som sank ned i store flammeskyer langt ute mot vest. Saa gaar døren op, og sakfører Gundahls røde ansigt med brillerne stak ind. En og anden løftet hodet fra avisen og saa forventningsfuldt paa ham, for sakfører Gundahl pleiet altid at komme med nyt.

„Hvad er det, sakfører?"

„Jo, nu kan dere tro!" sa han og kom ind og viftet med en avis. „Har dere læst Aftenbladet?"

„Nei, er der no nyt!"

„Embedsutnævnelser, mine herrer. Ny overlæge ved kysthospitalet."

„Er han endelig utnævnt nu!" Flere reiste sig og saa spændt paa den lille avislap, som syntes at komme like fra pressen.

„Han er utnævnt ja!" pep den lille sakfører og skar ansigt. „Men nu ber jeg herrerne gjette hvem regjeringen har beæret os med. Gjet bare!" og han holdt avisen paa ryggen.

„Distriktslægen!" foreslog flere, og i det samme reiste en fyldig herre sig ved et av bordene. Han

bar rødlig bukkeskjeg og briller og stod med et glas i den ene haand og en avis i den anden. Det var distriktslæge Prahl.

Sakføreren rystet paa hodet og saa gjennem brillerne ind i avisen.

„Doktor Kemp da!“ lød det fra salen.

Men ogsaa han var her og stod nu borte ved væggen, og hans bleke, skjegløse ansigt prøvde at smile.

„Aanei, godtfolk, de herrer doktorer i vor by spekulerer hverken i arbeidervenlighet eller i avholdssak. Nei, denne gang faar vi en berømt mand. Det er doktor Harald Mark.“

„Tøv!“ sa distriktslægen og kom nærmere.

„Snak alvor da!“ sa doktor Kemp og prøvde fremdeles at smile.

„Det er da ikke ham, som nylig blev dømt til tugthuset!“ sa den tykke konsul Wahl og nærmet sig fra et av bordene.

„Konsulen tar feil!“ sa sakfører Gundahl. „Han skulde ha været dømt til tugthus, men saa bestemte vel autoriteterne sig til at skjærpe straffen og i stedet sende ham hit. Han lugter for ondt der inde, men her — her kan han være god nok!“

„Han kan da umulig faa et embede saa like efter den skandalprocessen!“ sa flere.

„Det staar her i bladet,“ sa sakføreren.

Man stak hoderne sammen over avisen. Jo, saa sandelig.

„Det vaager regjeringen!“

„Det skal vi finde os i!"

Der blev en summen omkring i salen. Man blev ophidset og løftet knyttede hænder. Atter hadde regjeringen belønnet en radikaler med et av de bedste embeder i landet.

Den lille bleke redaktør for Aftenbladet var kommet ind og stod nu pludselig paa en stol.

„Hør — jeg foreslaar, at vi telegraferer en protest."

„Vi! Hvem? Klubben?"

„Borgerforeningens formand er her. Han bør gjøre det, og vi andre . . . vi, vi kan vel ogsaa skrive under," sa redaktøren og saa paa konsul Wahl.

„Hele byen protesterer. Vi undertegner at det er hele byen!" nikket konsulen, rød i hodet og slog ut med haanden.

Da lød der en forsigtig stemme borte fra vinduet. Det var den graanede kjøbmand Halvorsen, som endelig fik ørenslyd.

„Men . . . men," sa han — „er ikke doktor Mark anset som en dygtig læge?"

Der blev en pause.

„Hvad saa!" kom det fra redaktøren, som fremdeles stod paa en stol.

„Nei, nei, jeg trodde det var hovedsaken," sa Halvorsen.

I næste øieblik saa alle paa distriktslægen, som følte at han maatte si noget.

„Ja, jeg vet ikke, hvad han er!" sa han. „Men

er her nogen, som tror, at det er av den grund han springer forbi de femten ansøkere, som er ældre end ham?“

Redaktøren saa sig omkring. „Jeg vil bare gjøre opmerksom paa, at baade avholdsfolket og socialisterne ruster sig til at ta imot ham paa bryggen.“

„Saa slipper vi andre at møte op,“ sa doktor Kemp, han bet sig i læben og strøk paa dør.

„Vi har kommunevalg til høsten. Og nu har socialisterne faat en fører, som er vant til at beile til slette instinkter. Jeg tror at kunne spaa, at her vil bli andre tider i byen — og spørsmaalet er, om det ikke er tidsnok at avvende ulykken, bare vi handler øieblikkelig.“

„Vi telegraferer. Er her papir og blæk,“ lød der fra flere, og salen summet igjen værre end før.

Dagen efter hadde byen noget at snakke om. Socialistbladet kunde fortælle, at ogsaa avholdsfolket og arbeiderne hadde telegrafert til regjeringen om denne sak, saa man i hovedstaden ikke skulde forveksle en fem seks berusede klubherrer med selve byen.

Det var bare et par uker til den nye overlægen skulde overta sin stilling, og i ventetiden snakket byen sig ind i en større og større ophidselse.

Et stort parti syntes, at denne utnævnelsen var et slag i ansigtet paa selve byen — og de andre, hans partivenner, de ansaa ham for en martyr og begyndte saa smaat at ordne sig med sange og blomster.

Ingen i byen kunde si, at han kjendte noget per-

sonlig til Harald Mark. Han hadde været her paa korte feriebesøk, da mor og søn som oftest reiste bort sammen ut til havet eller til høifjeldet. Men folk kjendte til et par av hans meninger, de dannet hans billede efter avislæsning og føiet til av fri fantasi, og tilslut syntes de fleste, at de igrunden hadde kjendt ham nøie i mange aar.

Men utover de lyse vaarkvelder kunde man se fru Mark ligge paa knæ ute i den lille haven og stelle med blomster. Og huset blev malt, saa det skinnet endda hvitere end før. „Hun pynter op, til han kommer," sa folk, som gik forbi.

En søndag kveld i midten av mai stevnet den store bergensdamper indover vaagen. Hele byen var paa bryggen, og over den tætte mur av mennesker lyste hist og her en straahat eller rød parasol.

„Der kommer fru Mark i vogn!" sa det i mængden, og man prøvde at trykke sig sammen og skaffe plads. Den brune hest pløiet langsomt ind i folkehopen, og den hvithaarede kvinde i vognen saa idag saa tillukket ut. Var hun ængstelig for, hvad der kunde ske, naar sønnen steg iland?

Men nærmere pakboderne stod lærer Brede med arbeiderforeningen under fane, og den rødskjeggede mand for hit og dit og svettet av iver. „Væk nu, unger!" sa han og tok i det samme floshatten dypt av for fru Mark. Siden sendte han lynende blikke utover den velklædte pøbel. Aa, han skulde ordne med hele opstillingen, med kvinderne og med mæn-

dene med hurraerne og sangen, og dertil skulde han selv holde talen — var det saa underlig at han hele tiden trippet hit og dit? Det var ingen sak for toldbetjent Holmsen, som stod i nærheten med avholdsfolket, han kunde gaa ledig omkring og se mot damperen og bare være med paa hurraerne.

Og nu la skibet ind, der spilte et orkester ombord, broen svinget ned, folk begyndte at strømme iland. Men alle øinene stirret efter én især, hvor var han? Nu hævedes landgangen igjen, damperen la fra, lærer Brede og toldbetjenten saa over til hinanden og maapet. Hvor blev det av doktoren?

„Jeg vet ingenting!“ sa fru Mark og lot hesten trykke baklængs og snu. „Han er kanske blit forsinket i Bergen!“

Skuffet og slukøret drog mængden hjemover igjen. Men da fru Mark kom utover til det hvite hus stod der en bil utenfor og en mand med lyst skjeg var ifærd med at betale chaufføren. Det var Harald.

„Goddag, mor, har du kjøpt dig hest nu!“ Han kom og løftet hende ut av vognen.

„Kjære, hvor kommer du fra!“ stammet hun og lot ham faa kysse sig.

„Jo, ser du, jeg hadde faat nys om, at her holdtes kraaketing paa levningerne av mig. Og derfor steg jeg av ute ved Taraldsund og tok landeveien. Naa gudskelov, saa er jeg da her!“ Han løftet hatten fra panden og saa sig omkring.

„Du gode Gud for et monstrum dere har ført op der!“ sa han og saa mot en stor, brun mur-

stensbygning, som raget op over husklyngerne. „Hvad er det for no?"

„Det er folkeskolen!" sa moren og saa ængstelig paa ham.

„Du har da ikke været med paa at reise det der gespenstet, mor?"

„Nei, arkitekt har jeg ikke været!" sa hun. „Men skal vi ikke gaa ind? Piken kan bære op kufferterne."

„Og hvad er det der ute i viken?" spurte han fremdeles og saa mot en stor, gul træbygning paa den anden ende av byen.

„Det er det nye hospitalet!"

„Mit hospital?"

„Vi kan vel kalde det saa!" smilte hun. „Var de ikke begyndt at bygge paa det, da du var her sisst?"

„Av træ — nu! Det er dumt!"

Han tok sin store haandkuffert og fulgte moren ind havedøren og op trappen til det hvite hus paa klippen. Og snart vandret han om i de smaa rum, hvor vaagen likesom stod ind av alle vinduer. Her var saa aapent og fuldt av dag. En egen lun følelse vældet ind over ham ved atter at være under morens tak. Hvor længe var det ikke siden han var sammen med nogen, som stod ham nær.

„Velkommen hjem da gutten min!" Det var moren som kom og la sine hænder paa hans skuldre.

„Tak, tak, mor!" De stod slik et øieblik. Hans smil møtte hendes. Deres blik randt over i hinan-

den. De, som i saa mange aar bare hadde talt sammen i brever, de stod nu her og kunde høre hinandens aandedrag.

„Du begynder sandelig at graane,“ sa hun og rusket ham litt i skjegget.

„Du ogsaa, mor!“

„Aa, tull. Jeg er jo gammel! Men kom nu, saa faar vi se om du er tilfreds med de to værelserne ovenpaa!“

Det knirket under deres trin i trapperne, og den gamle, rødhaarete piken stod alt deroppe og hadde anbragt hans kufferter paa to stoler. „Nei se, er det ikke Lisbeth, som er her endnu!“ utbrød han. „Goddag, Lisbeth.“

„Goddag, hr. doktor!“ sa den gamle piken og rødmet, da han tok hendes haand.

Saa gik hun, og saa var mor og søn alene igjen.

Han stod ved det aapne vindu i soveværelset og saa ut. Vaagen laa saa blank, at den speilte fjeldene og gaardene derover. En foss hang som en sølvtraad høit oppe fra et stup og plasket tilslut i sjøen. Frugttrærne stod under et dryss av blomster. Han drog lange pust, her var deilig at aande.

Og nu er du her. Du mener ret som det er at ha slaat røtter i et fast forhold, saa i en stor kjærlighet, saa i en stor gjerning. Men røtterne rives stadig op. Og nu?

Derute var det vakkert, og han saa paa det og saa det allikevel ikke, fordi en mængde tankebilleder

hvirvlet forbi og la et slør mellem ham og det, han fæstet sit øie paa. Det slør maatte han nu lære sig at rive itu.

„Hvorledes har du det nu?“ Det var moren, som kom og tok ham i armen.

Han vendte sig mot hende. „Jeg? Storartet. Og du da! Jeg er saa glad over, at du ser saa godt ut!“ Han klappet hende paa kinden.

„Tror du, den her sengen passer for dig . . .?“

Han maatte le. Som om det spilte nogen rolle, om han laa mykt eller haardt.

„Hør, mor — det var det der dumme brevet, jeg sendte dig. Du maa endelig love mig, at du ikke tænker mere paa det.“

Hun hadde sat sig ned og strøk med pekefingeren henover et hvitlakert bord, hvor der stod en messingstake med lys.

„Det brevet var vel igrunden en eneste anklage mot mig,“ sa hun og saa til siden.

„Hvad! Mot dig!“

Hun nikket. „Det er selvfølgelig mig, som bærer ansvaret for, at dit liv tok en slik retning. — Og det blir jo en daarlig trøst, at jeg mente det vel.“

„Hør, mor, nu skal vi to bare tænke paa at ha det godt og hyggelig sammen. Fortæl mig, danses der meget her i byen?“

Hun gjorde store øine: „Hvad? Om her danses?“

„Ja, selvfølgelig. Her findes da vel en ungdom, som tar sig noget fornuftigere til end at rende om-

kring og rope hurra for dumme profeter. Jeg vil stifte en danseklub, hvis her ikke alt er en. Jeg har endel moro tilgode, som jeg maa faa undagjort!" Og han gjorde et dansesving paa gulvet og plystret igjen.

„Hvor dette lyder krampagtig!" tænkte moren og turde ikke se paa ham. Nu var han ved vinduet igjen og stod og saa ut og nynnet.

„Si mig en ting," sa hun endelig — „hører du aldrig fra . . . fra Paris?"

Han saa paa hende og smilte, men strøk sig saa over panden og bøiet hodet.

„Nei. Men jeg vet de bor i Paris endnu."

„De? Hvem mener du?"

„Thora og hendes mand. Hun er . . . hun er gift med en fransk maler nu."

Moren knep munden sammen. Der blev en pause.

„Det skal ialfald ikke lægges hende tillast!" sa han og rettet sig op. „Skylden var min. Naar man ikke orker at være det, som en ung, livsglad kvinde har krav paa, saa skal man ikke gifte sig."

Efter en ny pause, kom det fra moren: „Si mig, Harald, hvorfor søkte du dig hit?"

„Hvorfor? Kjære mor, jeg har jo gjort mig komplet umulig derinde."

„Aa tøv. Du er ikke feig. Du tar ikke flugten."

„Aanei, det gjør jeg vel heller ikke," kom det stilfærdig mot vinduet. „Men jeg trængte vel et andet miliø at se ut i, allikevel. Der er ett og andet, som jeg maa prøve at faa rede paa nu. Der er

gaat saa meget i stykker for mig, og . . . og saa vet jeg ikke rigtig hvorledes jeg skal sætte det sammen igjen.

Men nu snakker vi ikke mer om det," slog han om og kom hen til hende.

De gik ned, og da de hadde staat et øieblik i stuen traadte der ind en mørk, slank kvinde i brun fløiels kjole og hvit blondekrave ut over skuldrene. Det bleke ovale ansigt var indrammet av mørkt haar, som var samlet i en knute lavt i nakken. Øinene var store og mørke, men fulde av en dunkel dybde. Baandet om hendes hals var ogsaa av brun fløiel og bar en guldmedaljong. Kanske var hun tredive aar og kanske førti, man tænkte ikke paa hendes alder, men paa, at hun var eiendommelig og smuk.

„Det er Alma Kahrs," præsenterte moren. „Hun er oversøster paa dit hospital, men i det sisste har hun bodd her hos mig."

Harald saa forbauset ut. „Jeg trodde en oversøster bodde paa hospitalet," sa han og smilte.

„Nei, der er saa trangt om plass derute," sa den unge kvinde, „og forresten er der jo en anden oversøster, som bor der. Men hvis den nye overlægen forlanger, at jeg straks skal flytte derut, saa er der vel ingen anden raad!" Det kom med en del skjelmeri.

„Ja, det kan vi jo se paa, naar jeg faar sat mig litt ind i tingene," sa han og rystet hendes haand.

„Jeg faar vel lov at sætte teen," sa hun og gik

ut igjen. Da hun var borte, forklarte moren, at søster Almas far var byens største fiskegrosserer, som gik saa dundrende fallit for et par aar siden. Hun var dengang forlovet med en sakfører, som straks trak sig tilbake, da hun stod der som den fattige pike.

„Og saa slog hun sig paa sykepleieriet," sa Harald og trak øienbrynene tilveirs.

„Ja, stakkar, og nu er hun kommen ganske godt over det igjen. Jeg er viss paa du kommer til at sætte pris paa hende."

„Aa, herre Gud, mor, det er ikke saa nøie med hvem jeg sætter pris paa."

Men straks han saa den unge kvinde hadde han tænkt: Der en én, som mor har faat fat paa til trøst for dig. Stakkars mor.

Det var et nydelig litet kveldsbord, som ventet dem. Han var vant til sin gamle pikes daarlige stel og til at spise alene. Her var duken saa hvit, kopper og tallerkener saa pene, her var blomster fra mors have, det hele saa venlig og lyst. Kveldssolen fyldte rummet med guld og skygger, og gjennem det aapne vindu hørtes maakeskrik. Harald spiste hurtig, fortalte muntre historier, men lo saa støiende, at moren ofte saa forundret paa ham. Nei, hvor han hadde forandret sig.

„De glæder Dem vel til at ta fat i den nye stillingen nu, hr. overlæge," sa søster Alma.

„Glæder mig!" han drog paa det og satte koppen langsomt ned.

„Ja, jeg mener, at en læge maa da kunne gjøre forfærdelig meget godt."

„Jeg skal si Dem noget, søster: En læge burde ikke gi sig av med at redde en enkelt smed eller skrædder, for selv om de staar op idag, saa blir de jo allikevel nødt til at krepere imorgen. Hvad nytte har saa lægen gjort? Fik vi endda for alvor bugt med en sygdom, saa den aldrig viste sig mer! Men De vet jo godt, at faar vi drevet den ut av kroppen paa Per idag, saa bryter den ut hos Paal imorgen, eller hos en million andre mennesker rundt omkring paa kloden. Har saa vi læger virkelig gjort no, som det er værd at skreppe av?"

„Men kjære, paa det vis blir jo det hele noksaa haapløst," sa den unge kvinde og fæstet sine øine paa ham.

„Det er det ogsaa!" svarte han og lo. „Det hele er virkelig haapløst."

„Aa hør ikke paa ham," sa moren. „Han mener det ikke."

„Jo, jeg mener, at vi læger maa gjøre det samme som dere andre: Sørge for at faa det saa travelt, at vi ikke faar tid til at tænke. Men hør, mor, vil du virkelig ikke feire din søns hjemkomst med et glas vin!"

Begge kvinder saa forbauset paa ham og endte med at smile.

„Det er en nydelig avholdsmand," sa moren endelig.

„Au, det var godt du mindet mig om det, mor.

Tænk Dem, søster Alma . . . her gives en religiøs sekt, som forfegter, at man heller skal ødelægge mave og nerver med kaffe end fryde sit hjerte med et glas rhinskvin. Og vet De, hvem som i et par aar var øverste biskop for det trossamfund her i landet? Jo, det var mig."

Og atter saa de to kvinder paa hinanden og prøvde at le.

Og idet han rakte frem sin tekop, som moren fyldte, vedblev han: „Er det ikke underlig, søster, at enkelte av os skal være født til gangkone?"

„Til . . . til hvad sier De?"

„Til gangkone!" Han fyldte sukker i sin te. „Vi gaar med en bøtte og prøver at skylle væk der andre har svinet til. Man kalder det ogsaa at arbeide for fremskridt. Men naar gangkonen har skuret rent idag, saa er det like galt igjen i morgen, og hun stakkar, som trodde, at nu skulde gangene ligge der og lyse i hundrede aar!"

Moren bøiet hodet over sin tallerken. Dette her blev ikke længer morsomt.

Efter bordet kom det for en dag, at søster Alma kunde spille, og Harald gik hen til pianoet, fik notehefter bredt ut og den unge kvinde anbragt paa krakken. Moren sat i sofaen og saa frem med hænderne i fanget, men mon det var musikken hun hørte paa?

Det sisste solskjær spilte herind i stuen, det tegnet et vindu midt paa gulvet og lyste paa den gamle mahognisofa og paa fru Marks lange, blaaaarede

hænder. Men hendes ansigt var som trukket ind i skygge. Hun saa paa de to derhenne ved vinduet. Harald lænet sig til pianoet og var endnu saa bredskuldret og smuk, hans blaa cheviotdress stod saa godt til den unge kvindes brune fløiel. Hvad var det, som blev spillet? Hun saa bare, at Harald bøiet det blonde hode fremover og fik guldstreif i det fra solen, og samtidig tænkte hun paa hans oprevne sind.

Hun, som trodde, at hun hadde gjort noget godt i verden! Kom han nu hjem som hendes dommer? Hvordan vilde dette gaa?

IX.

Han hadde sagt godnat til kvinderne, nu trak han vaarfrak paa, stak nøkkel i lommen og gik ut. Han vilde drive en tur inden han la sig til at sove.

Det bar utover chaussen langs stranden og videre mot landsbygden. Nu var det vel midnat snart, fjelde og vaag laa i et blaalig mørke, hvor de røde og grønne havnelys blusset igjennem. Der var vaaknet en let bris over sjøen, og bølgen suget ustanselig mot stranden, en ensformig og tungsindig natmelodi, om og om igjen, hele tiden. Byen var sovnet ind, og de fleste lysene slukket derinde i bugten.

Harald satte sig paa en stabbesten, fik ild paa en cigar og støttet hænderne paa stokkens haandtak. Hvad mente han egentlig med at ville hit? Det kunde nok moren spørre om. Nei, det var vel ikke bare for at være kvit synet av fiender paa hvert hjørne eller slippe at bli tilmjauet av dumme partifæller. Det var ikke derfor. Men han hadde vel haapet at finde et bortgjemt sted, hvor verden kunde bli mindre. Han kjendte sin sygdom nu. Denne fornemmelse av, at alle ulykker rundt paa den vide jord angik ham, det var en sygdom. Dette uhyre verdensansvar, den trykkende byrde av menneske-

hetens ve og vel, det var sygdom. Det maatte rystes av. „Dette allestedsnærværende i din tanke, saa du ingenting kan samle dig om paa nært hold, det er jo idioti. Du drømte engang om at tjene dig fri, nu er timen inde. Du er fri. Bruk nu friheten og bli ung og glad igjen. Der er skjønne egne i Norge, reis did, sug det op. Gjør det levende i dit eget sind. Læs ikke aviser. De lever jo av katastrofer. De overernærer os av kummer. Vor evne til lystfølelse blir snart et rudimentært organ. Millioner av mennesker er sunde og lykkelige og bryr sig fanden om samfundsbrøst og fremskridt. Lær nogen av dem at kjende. Paa den vis kan du reformere dit verdensbillede. Det er ikke saa blodig og smudsig som du har gaat og indbildt dig. Du har bare set den sværten, aviserne lægger paa. Der findes et ansigt bak, som er skjønt og sundt. Prøv at naa ind til det. Det er dit du maa, dit du maa."

Han saa ut i det blaagraa mørke, som syntes en blanding av skumring og gry. Ute mot havet laa en rødlig stripe under himlen. Harald saa paa den og paa fjelde og sjø, men han følte, at han allikevel ikke sanset det helt, fordi uvedkommende tanker atter trak slør for hans øine.

Han gik videre med hurtige skridt. Pludselig stanset han og hørte en egen lyd. Joho, det var dansemusik. Trækspil. Han gik nærmere, kom rundt et nes, og stod foran en liten lodshavn. Her var ungdom samlet utenfor et hvitt hus til dans paa veien

og volden. Han saa lyse kjoler gjennem halvmørket.

Spillemanden, en ung sjøgut med skjærmhuen i nakken, sat paa en sten og hadde snadde i den ene mundvik. „Signe laget," sa Harald og husket at han selv bare var otte og tredive. Saa gik han ind i kredsen og sa hvem han var og bød guttene av sit cigaretui og bad dem endelig drive paa med leken. Kanske han selv fik lov til at ta en dans med?

Trækspillet stanset et øieblik, og de saa paa ham. En og anden av kvinderne sa stilt, at nu maatte hun hjem. Men flokken spredtes allikevel ikke og trækspillet tok fat igjen. Saa gik Harald hen til en pike i lys kjole og straahat og spurte om en dans og trak hende med.

Og saa danset han. Og litt efter danset de alle sammen.

Ak, det var længe siden han hadde armen om en ung kvinde. Nu kjendtes en pikes aande igjen mot hans ansigt. Det gjorde ham saa salig ør, og han stanset et øieblik og kastet vaarfrakken.

„Du danser jo makeløst," sa han. „Hvad heter du?"

„Petra."

„Og din far er fisker herute?"

„Nei, han er lods."

Det brændte endnu lys i et hvitt hus, hvor der var en slags kafé, og det endte med, at Harald bad hele laget ind og trakterte kaffe og wienerbrød.

Klokken var to. Det lysnet alt av dag, fjeldenes snefonner gyldnet mot himlen. Harald fortalte skrøner og fik alle til at le. Og tilslut gik de unge mennesker ut og danset paa volden en tørn til.

Først ved firetiden om morgenen gik Harald indover mot byen, og nu og da maatte han le.

„Hun het Petra og hadde svart haar og saa paa dig fra siden, men du fik ikke følge hende hjem. Gamle nar; begynder du at ville tuske i baktropperne. Jaja, det ene kan være like saa godt som det andet. Petra? Tyve aar! Han stanset, skjøv hatten bak i nakken og saa uvilkaarlig efter solen, som om de to nu burde slaa sig sammen. Men det var bare snetoppene som stod i flammer, skyerne blev guld, vaagen laa atter og speilet rødlig himmel, blaat fjeld og grønne strande. De hvite maakeflokker under land laa inde i de blaa skygger og duvet.

Han stod her og støttet sig mot stokken og søkte at suge det hele ind. Prøv nu at glemme det mislykkede oprør i Barcelona. Se paa morgenen, bare paa den, tænk for eksempel paa ung Petra Der er vel ogsaa skjønne, unge kvinder i byen. En baat paa vaagen en junikveld, hun og du, hun og du, en vuggen paa smaa bølger, og kanske en tur ut til en holme. Mon du oplever det? Det gjælder om én ting — gjør din horisont liten. Skru lyset ned i de uvedkommende egne i din bevissthet. Sov. Sov i din aand. Jo mere lysvaaken og vidtskuende, jo før graaner dit haar, jo før dør din latter. Gjør

verden liten omkring dig. Din mor er vis. Hun forbedrer folkeskolen i byen og tror at menneskeheten dermed er et langt steg frem. Det er visdom. Mor holder sig smuk. Ære være de lykkelige med liten horisont, gardinerne ned mot verden, mot oceanet, og vinduerne op mot en bitte liten have. Dit maa du! Aa Gud, her er vakkert, og her skal jeg nok faa fred.

En varm ydmyghet drog gjennem hans sind. Meget som han i mange aar hadde overset, kom nu og bød sig frem. Der vippet et starepar omkring, som alt var ute og hadde det travelt med nybyg. Det er stare, siger han høit. Og jamen hørtes ikke en lærke ret over hans hode. Han fløitet op i luften. Siden fik han se at volden ned imot sjøen stod og vugget med gule soløieblomster. Engen laa dugvaat og suget av det, rødlige lys. Han tok en gul løvetand op fra veikanten. Du haardføre røver, som al verden forfølger, du er nu allikevel en liten sol paa jorden, sæt dig her i knaphullet. Og nu gaar vi.

Han sovnet for aapent vindu. Fred, fred. Han laa i mors lakener, og hele hans legeme følte, at de var gode og rene. Der lød smeld gjennem det aapne vindu fra sjøen, som slog mot fjæren og mot skibene paa havnen. Gardinet viftet ind i rummet. Han fornemmet det alt sammen, men snudde sig bare og sov. Værelset blev fuldt av gyldent lys, av stor, brændende dag, men han skulde ingensteder hen, han var fri, han sov, sov, sov.

Endelig stod der nogen i værelset, skulde han nu

til en patient igjen! Han for overende. Men det var bare piken med et stort kaffebret.

„Gud velsigne dig, Lisbeth, her er da ikke no paa færde?“

„Nei, men jeg skulde si doktoren fra fruen, at hun maatte en tur til skolen, for det er jo i eksamenstiden nu. Men hun kommer hjem til klokken 1.“

„Hvor langt paa dagen er det nu da?“

„Aa, klokken er saavidt tolv nu.“

„Hau, og jeg som skulde ha sovet i mange timer endnu. Jaja, Lisbeth, takk og ære skal du ha!“

Han blev liggende endnu en tid med hænderne under nakken og strække sig i sengen i dypt velvære. Gudskelov, han hadde tre dager igjen til han skulde overta sin stilling. Tre gange kunde han vaakne om morgenen og føle, at alle dagens timer var hans egne. Det føltes i øieblikket som en stor oplevelse, tænk, saa godt hadde han det nu. Alt i værelset ser saa venlig paa ham. Velkommen hjem, siger det. Der stod blomster i et glas henne paa bordet fra mors have. Og i eftermiddag kunde hun og han gaa en lang tur og snakke sammen som i gamle dage. Ingen patienter, ingen forening at bekymre sig om, fri! Det bølget indover hans tanker som av milde magter. Han rystet ikke længer av en omverden, som stadig hamret paa hans sind. Han var bare sig selv. Og dette selv saa han ned i, og det var som et litet hvælv, fyldt av en mild klokkeklang. Joho, dette er dig. Der er et litet kapel i bunden av dit væsen, og hittil

har det været skjult av støvskyer fra den larmende hverdag, men nu ser du det. Der kimer til paaske dernede. Der findes allikevel noget guddommelig ogsaa i dig. Det gjælder bare at faa ro, saa det frit kan folde sig ut. Joho, dette er dig. Dette er dig!

Harald, Harald, er det ikke deilig at leve.

Da han kom ned var stuerne fyldt av solskin, men allikevel — hvad var der i veien? Han blev staaende og se hen til frokostbordet og syntes der manglet noget. Han spiste, alt smakte herlig, men . . . ja hvad var der i veien? Aa, det var morgenaviserne. Sludder! Hvad brød han sig om dem! Men da han efter bordet hadde tændt sin snadde, spurte han likevel ute i kjøkkenet efter bladene. Piken svarte, at her kom aviserne ut om kvelden. Saa, for pokker! Han begyndte at drive paa gulvet. Han lo av sig selv, og allikevel — der manglet ham noget. Det var som en stor del av hans person ikke hadde faat sin frokost. Han merket en eiendommelig sult efter det som var skedd i det sisste døgn rundt omkring i verden. Det skjønne liv han hadde følt vaakne i sig for et øieblik siden det var paa et øieblik likesom ætt op av et andet væsen, som ogsaa var ham selv. Han gik ut, tok overtøi paa, drev utover langs vaagen igjen, men denne gang saa han ingenting av landskapet. Han hadde ingen tanke for løvetanden, den lille sol paa jorden. I de store byer sat man nu og suget ind det uhyre verdensliv over sin morgenavis. Han maatte

vente til ikveld, og kanske stod der ikke stort i disse fillebladene her. Først imorgen kom hovedstadsposten hit. Han hadde bare skruet sin uro et døgn tilbake. Hvad kom der imorgen? Det skulde han vente paa, hver dag aaret rundt. Hvorledes vilde han klare det?

Det var som et uhyre dragsug atter hadde faat tak i ham og skyllet ham med. Gjem dig i den inderste kraa — jeg skal nok finde dig og hale dig ut igjen. Du hører oceanet til. Og nu har du intet parti længer, intet ror, ingen retning. Nu faar du drive paa maafaa, hit og dit. Men stænge dig ute fra den store verdensfølelse — du! Luk øinene! Kjend dig selv! Hvad er du igrunden? Var ikke alt det du følte imorges bare et bedrag? Du er nok ingenting allikevel uten et ekko av den vide verden . . .

Harald Mark trak hatten ned i panden og gik langsomt videre utover langs stranden.

X.

Sakfører Gundahl hadde det altid travelt. Naar han kom vimsende med mappen under armen saa det ut som han skulde alle mulige steder hen paa én gang. Det var nu ikke netop fordi han var saa overhængt med arbeide, men her var saa meget som huserte i hans hode, og saa mange at snakke med, og saa meget, som han senere agtet at snakke om. I den lille byen kjendte han alle mænd saa godt, at han aldrig tok hatten av for nogen, undtagen for sorenskriveren, han bare kavet ut med haanden til goddag og farvel, og sa et par ord her og et par der og vimset saa videre og hadde det stadig travelt. Der var kanske kommet en ny slags skjorter i et butikvindu eller et nyt verk i et bokhandlervindu, og han kunde ialfald stanse og stille brillerne tilrette og se hvad det var. Verden hadde været uretfærdig mot sakfører Gundahl. Han var ved fødselen saa liten, at han kunde ligge i en cigarkasse, og folk ertet ham med, at han fremdeles vilde faa plass i en vugge. Hans hænder var saa visne, at folk kviet sig for at ta i dem, hans næse var ganske flat, og hans øine halvblinde. Hvad hadde han ikke faat høre av spydigheter, og hvad hadde han ikke at hevne! Kvinderne trak sig unda der han

kom, og han hevnet sig ved stadig at stanse dem paa gaten, agere kavaler og snakke til dem om kjærlighet. Mændene tok heller ikke videre notis av ham, endda han var den eneste jurist her i byen, som hadde laud til embedseksamen, den eneste, som hadde været i Paris, og som virkelig hadde en smule sangstemme. Han blev holdt utenfor ved alle slags valg, og til hans kontor kom bare saker, som hans kolleger kviet sig for at stikke sine fingre i. Godt, verden jeipet til sakfører Gundahl, og engang gjorde det ondt, men ikke nu længer, nu hevnet han sig ved at jeipe igjen. Han fik et friskt, pepret humør, han sa gode ting om sin næste, han gned sig i de visne hænder, naar verden ogsaa kunde gaa andre imot. Hvorfor ikke? Litt salt og eddike har alle bare godt av. Hvor hadde han ikke selv lidt av ulykkelig kjærlighet og skrevet dikte om nymfer og prinsesser, og drømt drømme, værdig en Byron, og allikevel endte det med, at han maatte gifte sig med sin tjenestepike. Vel, hans hus blev holdt rent, hans penger blev der sparet paa, men kvinden selv! Skjønhet! Aand! Aanei, men hun drak kaffe, sladret over de andre fruer, som indbildte sig de var finere end hun, og saa — ja det værste var at hun efterhaanden la sig saa ut og blev et rent bjerg. Alt dette var ikke morsomt, syntes sakfører Gundahl, men han fandt sig i det allikevel, og hans latter blev bare mer og mer pipende, naar det gik andre galt. Folk som gik forbi hans lille hus hørte det ofte skjænde derinde, men de to egte-

fæller kunde ogsaa sitte og holde hinanden i haanden og se forelsket paa hinanden, det var naar en eller anden skandale var hændt ute i byen, saa de hadde nogen utenfor sig selv at snakke ondt om.

Idag sat fru Gundahl stramt bak sine vindusblomster og strikket, mens hun ventet paa manden til middag. Det fyldige ansigt var rødlig, barmen svulmet langt foran dobbelthaken, øinene var utstaaende. Hun hadde netop rustet sig til at holde en dommedag for lille Paul, for inat kom han hjem fra klubben i en tilstand saa det ialfald da ikke kunde nytte at snakke til ham . . .

Og der lyder hans trippende skridt. Derute i gangen hængte han tøiet av. Og idet han som vanlig først stak hodet ind og tok et overblik gjennem brillerne fik han øie paa sin kone og satte i: „Du store alverden, Emma, nu kan du tro her er nyt."

„Nyt!" Fru Gundahl sænket strikketøiet, men sendte ham et par øine som sa: „Du maa ikke tro du avspiser mig saa let."

Gundahl kom ind, gik videre ind i spisestuen, hvor han hadde sit hjemmeskrivebord, og hvor han kastet sin mappe. Saa stanset han i mellemdøren og sammenlignet sit lommeur med vægklokken i stuen og kom saa ind og fortsatte:

„Det er nu først og fremst den nye overlægen. Hvad var det ikke jeg sa? Hvad var det vi allesammen sa, ha, ha, ha!"

„Har han alt nu gjort sig umulig!" kom det uten synderlig interesse.

„Jeg vet ikke hvad du synes. Han var ute allerede første kvelden og gjorde jagt paa smaapiker ute i lodshavnen. Gud gi, siger jeg bare, at han vil fortsætte med det! Det er da festlig. Og desuten gjør han kuvending i politiken. Hans arbeidere og totalister er visst ikke fine nok her vester. Han har sagt nei til at la sig hylde ved fakkeltog. De faar ikke lov til at komme og rope et eneste hurra for ham. Og nu er de rasende. Han kan pinedø risikere, at de kommer en dag og piper ham ut. Faldne engle pleier de at gjøre kort proces med, de folk."

„Du kom sent hjem inat!" sa fru Gundahl og reiste sig.

„Men det beste har du tilgode!" sa Gundahl og gned sig i hænderne og lod som han ikke hørte sin kones bemerkning. „Fru Harrang du . . . naaja, nu faar vi morro for alvor."

„Fru Harrang! Hvad er det med hende?"

„Fru Harrang kommer nok til at spille Kleopatra igjen."

„Hvad! Er det no nyt nu!" Fru Gundahl fik mere interesse.

„Nei, tvertimot det gamle om igjen. Ivar Holth kom hit idag!"

„Hvad! Nei nu . . .! Hit — Ivar Holth! Like fra tugthuset altsaa!"

„Han steg iland med bergensbaaten idag," sa Gundahl og trippet fornøiet frem og tilbake, for nu hadde hans kone allikevel faat saa store ting at be-

fatte sig med, at hun glemte denne bagatel med ham.

„Og hvad skal han ta sig til her nu da!“ utbrød hun og stirret hele tiden aldeles forfærdet paa ham.

„Det kan jeg antagelig skaffe dig rede paa litt længer frempaa dagen. Men at vi nu faar en del moro igjen, det . . . hæ, hæ, hæ!“ Han gned sig hele tiden i hænderne og dristet sig endelig til at lægge armen bak sin kones brede ryg og indsmigrende spørre, om ikke middagen snart var færdig.

„Men hvad skal manden ha at leve av nu da!“ fortsatte konen sine tanker. „Og hun, en sjøofficers frue — hun burde da ha en smule skam i livet.“

„Det staar aldeles ikke skrevet i stjernerne, at man skal ha skam i livet, lille kone,“ sa Gundahl og rystet paa hodet.

„Hvorledes saa han ut?“

„Som en blomst, min ven. Han saa aldeles makeløst ut.“

Fru Gundahl bestemte pludselig, at manden idag kunde ha godt av en snaps til maten. Og ved middagsbordet lyste begge ansigter av godhet for hinanden, fordi de nu hadde noget utenfor deres hus igjen at befatte sig med.

Ivar Holths historie var ellers en ganske almindelig historie.

Han var som gut kommet ind fra landet og hadde efterhaanden arbeidet sig op til kontorchef hos Randers & Søn. Det var en flittig ung mand, som sat oppe utover natten og læste, i det

første aar sprog og handelsvidenskap, siden filosofiske verker. I den senere tid bodde han sammen med sin søster, en ung enke med flere barn. Han forsørget denne familien som om den skulde være hans egen, og aarene gik uten at han tænkte paa at gifte sig selv.

Og saa var det at tilfældet kom — at selve hans skjæbne kom.

Marinekaptein Harrang var flyttet hit som bestyrer av sjømandsskolen, og han hadde en ung frue med, som var usedvanlig smuk.

Ivar Holth danset med hende paa klubbens bal i julen. Dette slanke væsen med mørkt haar og hvit silkekjole, det holdt han i sine arme. Dette væsen snakket til ham, saa paa ham, smilte til ham og opmuntret ham, da hun saa, hvor han begyndte at bære sig underlig ad. Hendes ansigt med den matte rødme og de mørke øienhaar var hans eget saa nær. Efterpaa snakket han til hende om Schopenhauer, og tænk, sa hun, er De virkelig saa lærd! Og han konverserte sin dame om Newcastle, hvor han hadde været paa kontor et halvt aar, og tænk, sa hun fremdeles, har De været der ogsaa? Hun moret sig herlig over ham, og da han ut paa natten tumlet hjemover stanset han op, saa paa stjernerne og spurte dem deroppe, om der var nogen mening i at leve.

I de følgende dage var han som et nyt menneske. Han sat i kontortiden og skrev digte, og naar chefen spurte ham om noget, svarte han slik, at den gamle herre satte brillerne paa for at betragte ham nærmere.

Marineofficeren var en hidsig kortspiller, og Ivar Holth var i klubben saa heldig at komme paa hans parti. Han tapte med vilje, lot sig gladelig flaa, men opnaadde sin hensigt, at bli buden til kapteinens hjem i aftenselskap. Saa stod han da endelig i de hellige rum, hvor hun vandret omkring hver dag, hver dag. Den unge kvinde var fremdeles venlig mot ham. Hun hadde moret sig over saa mange unge mænd, dette her var en ny type. Inden Ivar gik hjem hadde han faat lov til den næste dag at komme ned til torvet og bære hendes pakker hjem. Han gjorde det den dagen og flere dage. Han fik hende med paa konditori. Han moret hende fremdeles. Han hadde ogsaa penger, og hendes mand hadde bare gjæld.

„Hør Sigurd," sa gamle Randers en dag han kom i døren til det ytre kontor og saa over lorgnetten hen til sin søn, — „hvor er kontorchefen idag?"

Sønnen sat paa sin krak og var dvask og fyldig. „Tja — kontorchefen — han er gaat ut."

„Vet du ikke hvor han er?" De røde øinene saa fremdeles over lorgnetten.

„Jo, igaar møtte jeg ham med en kurv hummer til fru Harrang. Og idag kan det jo hænde, han er ute efter laks."

Gamle Randers støtte i næsen og sa: „Godt. Vil du be ham komme ind til mig, naar han viser sig igjen."

Ivar Holths forelskelse blev en sygdom. Han, den flittige arbeider, den forsigtige unge mand, som

hittil hadde gaat kvinderne forbi, han reves med av et nyt element, han hadde sparet saa længe paa sin ungdom til han ikke kunde styre den mer. Byen begyndte at snakke om fru Harrang og ham, godt. Han fik høre, at fru Harrang selv holdt ham for nar. Godt. Sluttet han saa? Han laa vaaken og formet frygtelige avskedsbreve, men det endte med, at han sendte hende en buket. Han lod stadig hendes mand flaa sig i kortspil, og han blev efterhaanden saa nøisom, at disse tap føltes som smaa kjærtegn fra hende. Saa begyndte hun en dag at si nei til spadserture, men han fik lov at sende hende kakerne hjem, og blomster tok hun fremdeles imot. Saa begyndte han at sitte om natten paa dørtrappen utenfor hendes hus. Det blev en martyrsmerte, som han frivillig søkte, og den blev kjærere for hver gang. Han sat der og saa det oplyste soveværelsesvindu, og nu — nu klædte de sig av. Og se — nu slukket de. Nu var de alene med hinanden deroppe — de to. Og du Ivar — du sitter her. Nu kysser de hinanden. Nu holder de hinanden tæt omslynget. Det skar og skar gjennem hans hjerte, men han sat her. Kunde han ikke faa et eneste kjærtegn hos hende, saa kunde han ialfald sitte her og ha det ondt. Han følte nok lyst til at slaa hendes mand ihjel, men istedet tapte han flere og flere penge til ham i kort, kanske blev han saa buden did en eneste gang til. Hvor bar det hen? Ivar Holth tænkte ikke længer paa det. Han gik som i ørske, og alt og alle i verden blev likegyldig undtagen én.

Men han merket jo en dag, at luften omkring ham begyndte at bli saa forunderlig lummer. Det var som et uveir nærmet sig. Folk saa anderledes paa ham end før. Og en kveld han møtte kaptein Harrang paa gaten, stanset denne ham og tok aldeles ikke til hatten.

„Hør De," sa han, „— nei, det var paa ingen maate Deres haand jeg vilde ha fat paa. Jeg vil bare si Dem, at De nu er saa god at la min hustru ifred."

„Hvad! Jeg!" Ivar Holth stammet.

„For De vil nok spare mig for at maatte gi Dem pryl, ikke sandt? Godmorgen."

Ivar Holth gik videre og forstod, at han nu var naadd til grænsen. Han visste nok, hvad som maatte komme, men han hadde ikke villet tænke paa det, for naar dagen var der, saa var han bestemt paa at hoppe i sjøen.

Og saa gjorde han det ikke allikevel. Han lot skandalen komme. Han lot sig arrestere for vekselfalsk og bøiet hodet og lot sig føre i straf. Han hadde ikke villet minske bidraget til sin søster, og hans øvrige utgifter hadde i det sisste været saa store. Og han hadde slik øvelse i at skrive Randers & Søn. Det var nogen maaneder vundet til at ha det ondt i, hvorfor kunde han saa ikke det?

Da han reiste tok han farvel for altid med sin søster og sa han efter straffen vilde utvandre til Sydafrika. Og saa — da timen kom, saa orket han ikke.

Det vilde ikke bli morsomt at vise sig i den lille byen efter at ha været paa tugthuset. Og saa kom han hit igjen allikevel.

Det var en blond, slank mand i trediveaarsalderen, som med en vadsæk i haanden gik fra bryggerne og opover byen. Han var i mørk cheviotdress og graa filthat. Skuldrene hang. Han var skjegløs og blek og saa mager, at kinder og næse var skarpe. Men øinene syntes fulde av trods. Naar han gik forbi en rigtig god bekjendt fra gamle dage, da saa han paa ham, men hilste ikke. Det var som han vilde si: „Javel, jeg vet at hele byen vil trampe paa mig nu, men hun bor her, og derfor kommer jeg hvad fanden dere saa siger."

Oppe under bergene, hvor husene blev smaa og spredte, stanset han utenfor et havestakit, aapnet grinden og gik ind og videre mot den lille gule træbygning, som laa der bak blomstrende syrenbuske. Der hang linklær til tørk i haven, smaa barneskjørter og bitte smaa strømper paa snor. Og pludselig kom en liten pike paa fem aar om et hjørne, fik øie paa ham og styrtet saa frem: „Onkel Ivar — aa kommer du hjem allikevel! Mor, hører du, det er onkel Ivar!" I næste øieblik hadde den unge mand løftet pikebarnet op, og de to smaa arme slog øieblikkelig sammen om hans hals.

En ung kvinde med blekt ansigt og i mørk bomuldskjole kom tilsyne i døren, og uvilkaarlig grep hun om sig for at holde sig fast.

„Ivar!"

I næste øieblik saa hun sig om som ræd for naboerne. Men den unge mand smaapratet fremdeles med den lille piken, og først da hun var sat ned kom han nærmere mot sin søster.

„Goddag, Inga!"

Hun stod et øieblik og pustet tungt.

„Du . . . du maa komme og gaa ind!" sa hun dæmpet og drog ham efter haanden indenfor som om hun vilde gjemme ham.

Det var en liten stue med plysjstole og piano og paa væggen billeder av store, tyske musikere. Ivars svoger hadde været organist, men spilte ogsaa paa den violin, som nu hang der over sofaen mellem Wagner og Chopin.

De to søskende stod et øieblik paa gulvet og saa paa hinanden.

„Hvorledes staar det til her i huset?"

„Takk — men du da! Kjære Ivar!" Hun tok hans hænder, og hendes øine blev fulde av taarer.

„Ja, jeg skulde vel ikke ha kommet hit, men . . . "

„Er du ikke sulten? Vil du ha en kop chokolade?" prøvde hun for at komme over sin sindsbevægelse.

„Jeg synes du hoster, Inga."

„Snak ikke om mig, men sæt dig nu. Det er forresten ikke saa længe til middagsmaten er færdig." Og den unge kvinde fik ham ned i sofaen og skyndte sig ut. Han hørte hende pudse næsen der utenfor og forstod hun var begyndt at tute.

Saa sat han da her igjen i den lille stuen, som i

flere aar hadde været hans hjem. Her var potteplanter og nips og noter og bøker. Svogeren var bukket under for en brystsygdom, og efter hans død hadde søsteren bekostet et stort billede av ham, som nu hang paa en væg for sig selv. Den hulkindede unge mand deroppe syntes at se ned paa ham og si: „Du kan tro, at din søster har maattet stræve haardt for at holde det gaaende, mens du var borte. Men det blir nok en egen hjælp, som du bringer hende nu."

Saa tumlet barnene ind. Den ældste piken het Grethe og var syv aar og kom fra skolen og i spidsen for de andre. „Onkel! Er det sandt!" Hun fløi om halsen paa ham, samtidig som den toaarige gutten krabbet over dørstokken og ropte onkel. „Har du været paa den lange reisen nu da," sa piken og kysset ham og gjemte hodet hos ham. Og saa blev der en snak i munden paa hinanden.

De spiste sammen som i gamle dage, og da barnene var sendt ut, blev de to søskende sittende og se mot vinduet og tie en stund.

„Du har vel leiet bort mit værelse?" spurte han endelig.

„Nei," sa hun og drog med pekefingeren henover bordplaten.

„Du . . . du vil vel ikke ha mig til logerende nu, Inga!"

Hun svarte ikke straks, men bøiet hodet, og hendes pust arbeidet med at komme til ro.

„Jeg er ræd for, at det kan bli vanskelig for dig at være her i byen, Ivar."

„Det vet jeg. Og du, du vil nok skjæmmes av at ha mig i huset nu.“

„Du vet saa vel at det er ikke det. Men jeg er ræd for . . . naaja, at det kan bli det samme om igjen. Du har ikke godt av at være der hun er.“

Han tiet en stund. „Jeg skulde naturligvis ha gaat hen og hoppet i sjøen,“ sa han. „Men saa er det nu dig og dine ogsaa. Nei, jeg faar nok prøve at begynde igjen. Den, som nu hadde no at bestille.“

„Ja, hvad har du tænkt at begynde med nu, Ivar?“

„Blir det ikke andet, saa kan jeg vel faa bli bryggesjauer eller kjører. Jeg har jo ingen grund til at være stor paa det nu.“

Saa sat de en stund og tiet igjen.

„Du hoster,“ sa han endelig som engang før.

„Aa, det har ikke no paa sig.“

Han saa paa dette unge, bleke ansigt under det brune haar. Øinene syntes saa forvaaket. Hun hadde jo heller ikke hat saa faa sindsbevægelser i de sisste aar.

„Har du klaret dig uten . . . uten at faa nogen hjælp, Inga?“

Hun nikket, men kom i det samme til at hoste igjen.

„Og du har ikke hat non nød?“

„Nei, men jeg har kanske maattet ta paa mig litt for meget. Jeg er noksaa træt.“

„Du broderer fremdeles for det der firmaet i Bergen?“

Hun nikket, men kom til at sukke. „Jeg har forresten ogsaa laget mat i selskaper og hjulpet til hos en og anden, som hadde storvask. Men jeg duer saa litet til slikt. Jeg blir saa træt."

Ivar Holth fik sit gamle værelse gjort istand, og dá han atter kom derind strømmet der en egen varm glæde og fred over hans sind. Han var endelig hjemme. Han klædte sig av og gik iseng, strakte sig ut paa sit gamle leie og pustet saa let i duften fra syrenerne gjennem det aapne vindu.

Det bleke ansigt hadde faat et brunlig skjær av sjøluften paa hjemturen. Men de lukkede øine syntes nu at synke dypere og dypere i. Aa, der var maaneder, siden han virkelig sov. Søsteren vasket op i kjøkkenet, og det var slik en kjær lyd. Barnene pludret i haven, fluerne summet, aa han sovnet saa bløtt, han sank saa dypt i søvnen og fandt ro dernede. Endelig. Det var som munden aapnet sig for at vise de gule hjørnetænder i et smil.

XI.

Den morgen, da Harald Mark skulde overta hospitalet, gik søster Alma Kahrs omkring i en egen uro. Hun hadde ikke glemt, hvor han spottet over sin egen metier den første dagen han var hjemme, men hvorfor vilde han saa overta en saa vigtig stilling? Det var som noget stod paa spil for hende, det var som hun selv blev mere overflødig end før. Dengang hun kom ind i „Det røde kors“ var hun saa knust av motgang og saa ribbet for drømme, og livet indenfor hospitalsmurene hadde skjænket hende, ikke bare glemsel, men ogsaa et godt humør. Naar hun traadte ind i sykesalen, endnu ung, smuk og med den nyvakte livslyst i hver bevægelse da var det som hun spredte solskin omkring sig og fik de bleke ansigter i sengene til at smile.

Men hun likte ikke at skulle tvile paa hvad en læge gjør. Hun kunde overvære de sværeste operationer uten at fortrække en mine, fordi hun visste det var til den sykes beste. Men hun likte allermindst, at en læge tviler paa sig selv.

Hun forgudet hans mor. Da den store katastrofen ramte hendes hjem, og bysladderen overfaldt de slagne mennesker, da var det fru Anna Mark, som kom og banket paa. Og siden, da hun kom

hit som oversøster og hendes forældre var døde, da var det atter fru Mark, som utvirket, at den unge kvinde kunde bo hjemme hos hende, saa hun ikke skulde føle sig fuldt saa ensom i sin egen by.

Mangen en kveld hadde saa de to kvinder sittet og snakket om den omstridte doktor derinde i hovedstaden. Og søster Alma var blit smittet av morens omhu for ham, og hun vilde saa gjerne nu ogsaa, at det skulde gaa ham vel.

Selv hadde hun holdt stor-rengjøring paa sin avdeling, saa han skulde finde alt i orden, men han brød sig kanske ikke om det engang.

Øieblikket kom. Ved siden av assistentlægen, doktor Ramm, en undersætsig herre med tyk, brun moustache, gik Harald hurtig op trapperne med hatten paa snur. Han skulde ta en foreløbig oversigt over de forskjellige avdelinger, og søster Alma og en anden pleierske fulgte med for at være ved haanden.

„Jeg tænker vi ser paa operationssalen først," sa han, og da de var derinde blev han staaende midt paa gulvet og se sig omkring.

„Jasaa," sa han endelig — „det her er operationssalen. Men si mig — er her ikke engang et røntgenapparat?"

Assistentlægen rystet paa hodet. „Her har været tale om det," sa han, „men vi er ikke kommet saa langt."

„Saa tænker jeg vi telegraferer til Berlin efter det ikveld," sa Harald og nikket mot assistenten. „Vil De være saa venlig at besørge det?"

„Ja," indvendte den anden og smilte — „men departementet maa vel bevilge pengene først."

„Gjør det paa mit ansvar. Der faar da være maate paa alt. Vent litt, her blir nok adskillige andre ting ogsaa, som vi er nødt til at forlange i det samme telegram."

Underlægen bukket. De to søstre saa paa hinanden.

Da de passerte en av de lange ganger stanset han pludselig.

„Hvad behager? Er her et litet orgel — hvem er det, som spiller paa det?"

„Det er mig!" sa søster Alma.

„For de syke?"

„Selvfølgelig."

„Salmer?"

Hun nikket. „Salmer. Og litt andet ogsaa."

„Jaja, det var kanske ikke saa daarlig en medicin det," sa han og gik videre.

Og da de hadde været omkring i det hele kompleks av bygninger bad han søster Alma og underlægen at følge med ind paa overlægens kontor.

„Hospitalet er jo overfyldt," sa han. „De, som ikke kreperer av sygdom eller av vore medikamenter, de dør vel av luften derinde. Her maa skaffes mere plass."

„Ja, men her er ikke mere plass," sa doktor Ramm.

„Jo, her er overlægeboligen. Jeg behøver jo ikke at flytte ind der. Saa i eftermiddag blir vi nok nødt

til at bære en del over og dit. Den blaa spisestuen, søster Alma, har jeg bestemt for Dem. Har De noget imot at indrette Dem der allerede ikveld?"

Søster Alma nikket. Det var sørgelig at skulle flytte fra fru Mark, men samtidig var hun glad over, at han tok det hele saa grundig, og han talte i en tone, som gjorde det til en selvfølge at lystre . . .

„Saa var det kosten!" sa han og satte sig foran skrivebordet og strøk haanden gjennem sit skjeg. „Jeg synes det er en aldeles latterlig ordning, at et hotel skal levere maten til de syke. Og hvad kontrol kan vi saa ha? Men her kunde jo bli et ypperlig kjøkken nede i de store kjelderne. Si mig, hvor er økonomen?"

„Her er ingen økonom," sa underlægen.

Harald trak øienbrynene tilveirs. „Hvad behager? Naaja, her blir nok en del at ordne med i de første dagene, ser det ut til. Men det kan jo være godt at ha no at bestille," sukket han og saa mot vinduet.

Kvelden kom, og søster Almas faa eiendele var alt flyttet hit, hendes seng redt, nogen billeder hængt paa væggen, og selv sat hun ved vinduet og saa ned i den store haven. Der stod et par kirsebærtrær i blomst dernede, og ind til fjæren kom vaagen rullende med graa, lette bølger. Men paa den anden side, ved byens utkant, saa hun det hvite hus paa klippen, hvor mor og søn antagelig nu sat og spiste til aften sammen.

Og nu bodde hun her. Overlægeboligen laa i en fløi av hospitalet, og hun sat her og kunde til høire se ind i bakgaardens graa vægge og merke denne tungsindige fornemmelse av hospital. Det var som selve de store bygninger var syke. Og indover salene alle disse rækker og rader av senger med utstrakte skikkelser, hvorav flere var halvveis døde. Hun var vant til det hele, og allikevel, hun sat her og var saa alene og forstod, at hun aldrig vilde faa noget hjem mer.

Det ringte i telefonen, og hun gik hen og la trakten til øret.

„Hallo, det er overlægen. Hvorledes har De det, søster Alma?"

„Takk godt."

„Hør, vet De hvad jeg kom til at tænke paa. De har jo god plass, ikke sandt, og jeg kom i sin tid til at kjøpe et flygel i hovedstaden, har De ikke lyst til at faa det derhen?"

„Jo, tusen takk, men det er da for galt."

„Saa kan De sitte og spille Beethovens niende symfoni, naar De synes det blir for trist for Dem derute."

„Ja, men har De ikke bruk for det selv?"

„Jeg har ikke plass, og forresten har jeg ikke bruk for det heller, godnat, søster."

Dagene kom og gik, og hun hadde ikke let for at bli klok paa denne underlige mand. Ved sykesengene var han saa saklig og kold, det var hele tiden sygdommen og ikke menneskene han brød sig

om, og ved de lettere tilfælder fik hans ansigt et uttryk som om det hele kjedet ham ubeskrivelig. Men aldrig hadde hun set en læge saa rolig, naar han fik operationskniven i haanden, og naar assistenten gjorde en feil blev den anden ikke hidsig, men smilte overbærende. „Jaja," sa han, „ta det nu med ro, kollega, det gaar nok godt skal De se."

En ukes tid efter at han hadde tiltraadt sin stilling opererte han en gammel kone for en vidt fremskreden kræft i underlivet. Han gik den dag ikke hjem til middag som han pleiet, men vilde være i nærheten av den syke. Ut paa kvelden døde hun, og hendes gamle mand, en bonde ute fra øerne, som hadde sittet ute i et forværelse og ventet og ventet, han fik nu sandheten at vite og gik tungt nedover trapperne. Søster Alma var den kvelden særlig træt, og da hun endelig kom i seng blev hun liggende og kaste sig hit og dit uten at faa sove.

Over midnat stod hun op og gik hen til vinduet og fik da se, at der var lys over i operationssalen. Hun tok en morgenkjole paa og gik derover, og da hun lukket op døren fik hun se den gamle kones lik utstrakt paa operationsbordet, og henne ved det aapne vindu sat overlægen i sin hvite kittel og røkte en cigar. Søster Alma blev staaende og maape. Hadde han selv baaret liket herind igjen, og hadde han saa i den sene nattetime staat her, overtræt efter en anstrengende dag, og obdusert for at lære den gamle kones sygdom nøiere at kjende?

Bak ham saa hun den graa vaarnat, og gjennem

det aapne vindu øinet hun vaagen og fjeldene. Og han sat der i profil med det blonde haar og skjeg og saa frem med store drømmende øine.

„Men kjære!“ sa han og reiste sig brat. „Hvad vil De her?“

„Trænger De ikke non hjælp?“

„Nei, jeg er færdig!“ Han kastet cigaren og saa atter mot vinduet.

„Jeg fik bare lyst til at se efter, om vi hadde begaat non feil.“

„Men hun var jo saa gammel og sygdommen saa langt fremskreden,“ prøvet hun at trøste.

„Ja, det vil jo ikke si andet, end at hun var for gammel for os, og sygdommen for langt fremskreden til, at jeg kunde klare det. Men det er jo en daarlig trøst . . .“

„Hør nu, overlæge, kunde De ikke trænge at komme hjem og sove nu?“

Han saa paa liket under det elektriske bluss. Det laa der med indfalden mund og de graa haartjavser hængende utenfor bordet. „Det er nu ikke det gamle kvindfolket der, som interesserer mig saa meget,“ sa han, „men det, at vi mennesker ikke skal være kommet længer endnu. Vi smiler av lægerne for hundrede aar siden, og om hundrede aar vil andre smile av os. Og hvert fremskridt koster en mængde liv og aapner bare nye gaader. Naajaja, la os glæde os over, at vi imorgen skal ha jordbær og fløte til middag. Non anden trøst vet ikke jeg.“

Han skiftet den vanlige trøien paa, nikket til godnat og gik.

Hun skruet lyset ned og blev ute i gangen staaende og lytte til hans skridt nedover trappene. Den gamle mand, som idag mistet sin kone, hadde fjernet sig saa tungt. Men lægens fottrin lød saa haabløse. Porten faldt i, og hans trin tapte sig i den stille nat. Men det hørtes som han ikke visste, hvor han skulde gaa hen.

Imidlertid vænnet byen sig til, at mor og søn hver morgen kom sammen indover fra det hvite hus. Han fulgte hende til hendes skole og gik saa videre til sit hospital, og saasnart han blev alene kunde han smile. Aa, den som hadde hendes likevegt. Hendes selvfølelse. Hendes tro. Om det saa var hendes harme, saa gjorde den bare godt, for hendes fiender var ikke sterkere end at de kunde overvindes, hendes verden ikke større end at det onde i den kunde rettes paa. Hun levde fremdeles paa de liberale ideer, som der stod kamp om for tredive aar siden. At hjælpe sin næste det var hende alt, at føle en positiv lysstraale i sin egen sjæl, det var noget hun aldrig skjænket en tanke. Han syntes det var aldeles rørende, og allikevel hadde de staat hinanden nærmere, dengang de mødtes i de lange fortrolige breve. Nu sat de sammen utover kveldene. „Har du det godt, mor?“ „Jo da, men er det ikke no du har lyst paa, Harald?“ Han merket saa ofte, at han snakket til hende, men samtidig tænkte paa helt andre ting. Og mangen engang sat hun og talte

til ham om sit, og i længden hadde han den største møie med at høre efter, fordi denne smaaby, som for hende var alt, ikke interesserte ham det fjerneste. Var han da blit udygtig ogsaa til et samliv med sin mor? Nu hadde han jo ogsaa et hjem, men hvordan kunde han hver dag gaa og fæste sig ved det, al den stund hans tanker stadig flakket omkring paa hele den vide jord. Hjem? En seng, et bord og et par stoler var vel nok for mennesker som han — at samle sit sind om værdier indenfor de fire vægge det syntes rent umulig for ham nu.

Men naar Harald Mark gik videre fra morens skole la han merke til de mange ansigter han møtte og atter kom han uvilkaarlig til at smile. Han visste at for arbeiderne var han blit en stor skuffelse og for de andre var han jo paa forhaand et skræmsel, men hvad angik det ham? En mand, som til morgenkaffen har løpet igjennem de mange verdensblade, følges av en luftspeiling der han gaar, av store hændelser rundt i landene, av stormende optrin i parlamenterne under alle himmelstrøk, streiker, oprør, kongresser, katastrofer, hele verden i vældige glimt. Og det har ialfald den fordel, at han kan sætte de smaa ting paa plass. At en og anden ikke syntes om ham i dette lille rede, det var virkelig til at holde ut.

En lys junikveld lægger en stor hvit turistdamper til ved kaien, og nogen av de reisende vandrer over landgangsbroen for at se sig litt om paa land. Byens folk var møtt op og stod og glante paa de fremmede.

„Nei, men saa min salighet tror jeg ikke det er doktor Mark!“ lød det fra en herre i hvit hue ved rælingen, og i næste øieblik hadde han hoppet paa land.

Harald kom slentrende i lys dress og gule sko og fik nu ogsaa øie paa den anden. De klasket hænderne sammen, lo og pratet i munden paa hinanden. Den fremmede var maleren Lammers, som Harald hadde drukket mangen en bock sammen med paa Café de Versailles.

„Nei, men du har da ikke slaat dig ned her i dette forbandede hul, mand?“

„Ti stille og snak ikke ondt om byen. Det her er en meget stor by. Men kjære fortæl mig nu, hvor længe du blev dernede efter mig. Fortæl mig nyt fra Paris.“

De blev gaaende og drive sammen og holdt hinanden under armen. Lammers kom først ivaar hjem fra verdensstaden, og nu fortalte han om nye retninger blandt malerne, om teatrene, om smaaskandaler i den skandinaviske koloni. Tilslut kunde Harald ikke bare sig, men spurte: „Og . . . og min forhenværende kone, madame Duparc, saa du no til hende i det sisste?“

Den anden blev litt forlegen. „Aajo, hun dukket da op paa gamle tomter saan nu og da sammen med le mari. Forresten var vi ogsaa budt i middag til hende. Hun har et aldeles deilig hjem og to smaa søte unger . . .“

Harald var blit rød i hodet, og til alt held ringte damperen for tredje gang. „Farvel, farvel.“

Han blev staaende og se efter det store skib, som det stod ut over den kveldsgule vaag med en vifte av bølger efter sig. Et friskt, levende pust var slaat imot ham fra de store forhold derute.

„Thora — jasaa, har du to smaa rollinger ogsaa nu.“ Han bøiet hodet og gik langsomt hjemover.

Det slog ind med en voldsom regn i de følgende dage, og fra havet feiet vinden en hvirvel av graa, dryppende skyer, som skjulte fjeldene og fyldte byen med et graalig mørke. Det drønnet ute fra vest, det hvinte i mastetoppene paa havnen, og i gatene vendte folk sig og fik paraplyen vrængt. Og de gamle brygger laa der paa sine skjælbevokste stolper og tutet mot sjø og storm, og nu og da fik vinden op en dør til vareboden i de øvre etager, og der blev en rumstering indover binger og taugruller og tønder og kasser, saa betjentene for omkring og skrek og fegtet med armene.

Men gjennem gatene gik en blak fjordhest foran Reiersens brødvogn, og bak vognen en ung, blek mand i skjermhue og oljekappe; det var Ivar Holth. Hesten visste av sig selv hvilke huse den skulde stanse ved, og manden bar brødene ind og gik igjen. Ivar Holth hadde engang begyndt herinde som visergut, men arbeidet sig op til kontorchef, nu var han drattet ned til brødkjører, og han bøiet hodet som hesten mot uveiret og prøvde at ta det med ro. Der var ett og andet, som ikke gjorde godt. Hans gamle kamerater fra klubben saa til en anden kant, naar de gik forbi, smaagutter sang viser efter

ham og kaldte ham Potemkin. Byen gik meget paa kinematograf, men her fik de den gratis ute paa gaten. Var det saa underlig, at alle øinene saa paa ham som paa et skuespil?

Han kom kjøkkenveien op i mange hjem, og mer end én frue, hvis gjest han før hadde været, gjorde nu store øine. „Nei, men kjære, er det ikke . . .!“ „Hvor mange brød skal fruen ha idag?“ spurte han stolt og frabad sig medlidenhet.

Han kom ogsaa kjøkkenveien op til marinekaptein Harrangs hjem, og den samme piken, som engang hadde opvartet ham ved bordet, da han var husets gjest, hun behandlet ham nu litt anderledes, da han kom baktrappen. „Mon jeg faar se fruen idag?“ tænkte han ofte, men fruen var aldrig paa kjøkkenet. Allikevel hadde han ofte en fornemmelse av at nogen stod i nærheten og saa paa ham fra det skjulte. Han prøvde altid at lete ut de beste brødene til dette hus, og det var saa underlig kjært at stanse et øieblik ved den kjøkkenbænk, hvor hun antagelig stod ret som det var og stelte med et eller andet.

Han var i hendes by, han kom endog i hendes kjøkken, det var da et gode. Og alt det andet — det hadde han jo visst paa forhaand, han følte det som om hele byen trampet og trampet henover hans bryst, og det knak, og sved og knuste, men tilslut gjorde heller ikke det saa ondt mer.

Hver lørdag bragte han ukelønnen hjem til sin

søster, som ofte tok imot den med taarer i øinene. „Men end du da!" kunde hun si. „Jeg! Jeg behøver da ingenting." „Men jeg kan da ikke ta imot alt du tjener, Ivar." „Det er ikke engang nok til kost og logi," mente han. „Naar du bare vilde la være at hoste slik."

Men hver kveld naar han skiftet sine beste klær paa, blev hun urolig. „Hvor skal du hen, Ivar?" „Aa, en liten tur!" Hun sat og ventet, ængstelig som om han hadde dradd ut paa rangel. Det kunde vare til over midnat igjen, før han kom tilbake, og hun frygtet for, at han atter var begyndt at gaa paa de gamle veie. Det var næsten værre end om han hadde drukket, det førte ham ialfald like saa sikkert mot en ulykke paany.

Naar Ivar Holth gik ut tænkte han altid at gaa i en helt anden retning av byen, ja langt, langt utover landsbygden, og allikevel endte det med, at han sent paa natten stod utenfor kaptein Harrangs hus. Det var en toetages træbygning, hvis hovedtrappe vendte ut mot en liten sidegate, og sent paa kvelden var det sjelden at der kom nogen forbi.

Saa stod han da her igjen og saa op mot et bestemt vindu. Nu var natten for lys til, at der var tændt deroppe, men vinduet . . . vinduet kjendte han fra før. Og bak det var hun og — den anden. Han gik hen og satte sig paa trappen igjen, bøiet hodet og begyndte at ryste av de samme lidelser som i gamle dage.

Han kunde løfte hodet og prøve at samle sig

igjen. Han tænkte paa sin søster. Herre Gud, han burde gaa hjem. Tænkte paa sin far, den gamle klokkeren ute paa Askøen, som ikke vilde vise sig i byen mer, siden det var gaat sønnen saa galt. Og naar hans hjembygdinger traf ham paa gaten i gamle dage, da tok de huen av og var stolt av at en av deres egne var kommet sig saa tilveirs. Nu gik de fleste forbi ham og kjendte ham ikke. Alt dette var ikke godt. Men det fik være saa. Han sat her under hendes vindu og trevlet sit hjerte op i smaa blodige fibre, han haabet ingenting, det hændte at der kom folk forbi og lo ham ut, han var byens nar, men det fik være saa. Det fik være saa.

Næste kveld vilde han atter gaa langt utenfor byen, men havnet her paany.

Nu ligger hun vel der paa leiet. Teppet er kanske trukket helt op til haken. Men haaret er opløst og skyller som en mørk bølge utover puten? Aandedragene — aa disse lange, lette pust, han kan formelig høre dem, han merker duften fra hendes unge, deilige legeme og kan se brystet hæve sig og synke under det hvite natlinned.

Og saa — saa kommer manden. Saa tar han hende i armene. Og Ivar Holth føler sveden slaa ut og knytter hænderne og kan ikke puste. Aa Gud, aa Gud, hjælp mig saa jeg ikke blir gal.

Saadan sat han en kveld, da han vaktes ved skridt. Der nærmet sig en firskaaren mand i uniform. Han bar hvit hue, og det lyste i hans knapper. Det var kaptein Harrang. Men gangen var usikker, han kom nok fra klubben eller fra selskap.

Ivar Holth reiste sig og vilde komme sig unda. Men det var for sent. Nu stod allerede den ustø herre foran ham, hans ansigt var rødt og han lugtet av tobak og whisky.

„Godkveld!" sa Ivar Holth og tok til hatten.

„Nu skal jeg si Dem én ting, hr. . . . hr. brødkjører. Hvis De en eneste gang oftere . . . nei stop, jeg er ikke færdig!" Han kom og grep Ivar i trøiekraven.

„La mig faa gaa!"

„Jeg skal lære Dem at gaa. Vet De, at De gjør min kone og mig latterlig over hele byen!"

„Slip mig for fanden. Jeg skal aldrig vise mig her mer. Au, De klorer mig jo mand." Ivar bet tænderne sammen og vilde skyve den anden unda.

„Hvad! De rører mig! De puffer mig! De! Jeg skal lære Dem engang for alle at ligge som en bikje utenfor ens hus!" Og i det samme smaldt en ørefik i hodet paa Ivar Holth.

Og før han selv visste hvad han gjorde slog han igjen. Der luret aars opdæmmede trang til at kaste sig over denne mand, og nu slap det løs. Han slog, sparket, fik slag og spark, tumlet rundt i gaten, var overende, men for op igjen, tørnet mot væggen, men var i næste øieblik over den anden, som var like saa rasende som han selv.

Ingen av dem saa, at der i anden etage aapnedes et vindu. Ingen av dem hørte at en kvinde ropte. Der aapnedes flere vinduer rundt i husene og folk i natlinned kom tilsyne. Kapteinen hadde mistet

huen og en manchet, han tok i dette øieblik et par skridt baklængs for at faa tilsprang, men hans knæ traf ikke, derimot fik han selv en næve i øiet og tumlet i gaten.

I samme øieblik kom der politi. Men bare Ivar Holth blev bragt i arrest.

Hjemme i det lille hus under bergene laa imidlertid hans søster og ventet paa ham. Klokken slog tre, og den slog fire. Hvor blev det av Ivar?

XII.

Naar for en gangs skyld en hændelse dumper ned i en liten by da gaar der som et ryk i gammel og ung. Konerne drikker endnu mere kaffe, mændene maa ut i byen, og paa alle hjørner staar der grupper og fegter med armene. Distriktslæge Prahl var en anset mand. Han hadde et par ganger været i England, han holdt en stor motorbaat, han kjøpte malerier og fik sin rødvin direkte hjem fra Bordeaux. Nu stod han utenfor banklokalet og truet med staven til doktor Kemp og sa, at i utlandet, for eksempel i Tyskland, maatte selvfølgelig kaptein Harrang efter en slik skandale øieblikkelig ha tat sin avsked.. „Er du ikke enig?"

„Men end den anden da!" smilte Kemp og gjorde et skridt til siden for stokken.

„Den anden! En monoman! Efter min formening er han en arvelig belastet person, som Lombroso vilde ha sperret inde bare paa hans ansigt. Vent bare! Han gjør nok værre ting skal du se!"

„Og nu faar han nok en ordentlig straf, siden han har sittet inde engang før."

„Straf! Er De saa barnslig at tro, at han blir straffet. Nei i vor tid kan man slaa folk kav ihjel og endda spankulere omkring og trykke autoriteterne

i haanden. Straf! Nei, til høsten skal De se, at de vælger ham ind i kommunestyret. Vent bare og se om jeg ikke faar ret. Gomorn."

Og distriktslægen førte en finger op til straahatten og gik videre med en egen værdighet over sin person. Ak, denne byen var saa altfor liten for ham, her fandtes jo neppe et menneske, som besat en virkelig kultur, han sukket og saa utover vaagen som om han fik lyst til at gjøre en reise.

Det var vistnok saa, at sakfører Gundahl kom hjem til middag i et festlig humør og at egtefællerne endnu engang blev gode venner og drak rødvin til middag og saa aldeles forelsket paa hinanden. Men han sa ikke stort, for alt det besørget jo byen nu — stemningen var der allikevel, han gned sig i hænderne, fik øie for, at her var et makeløst sommerveir, og han bestemte sig paa at forsømme kontoret i eftermiddag og i stedet vandre en tur med sin kone ut i det frie.

Og det gjorde han.

De gik arm i arm gjennem den lille byen, de to, og idag var han saa høflig at svinge med hatten til de grupper, som stod paa gaten og snakket i munden paa hinanden. Men han sa ingen ting. Her var dog en herlig sommer. Og han gik der saa bitte liten og hun saa stor og fyldig, og nu skulde de ut og sværme. Nu skulde det bli alvor av det han ofte hadde tænkt paa, han vilde prøve at aapne sin kones øine for naturen og forklare hende litt om poesi.

Og overlæge Mark kom ogsaa gjennem byen, og det var ham stadig like umulig at interessere sig for, hvad menneskene her befattet sig med. Han gjorde sit daglige arbeide uten at tænke over, hvor han egentlig var, og han gik sin gang, som den, der letter paa hatten for en kollega og ellers ingen kjender, mens alle kjender ham. Han som var kommet hit for at gjøre sig verden liten, lyktes det nu? Hvilke værdier fandt han her, som knyttet hans tanker fast og kunde erstatte ham denne interesse for alt paa jorden, som bare var blit ham en uutholdelig byrde? Han gik lange ture utenfor byen, men glemte at se paa landskapet, han kom hjem med planter, men endte med at bære dem ned i kjøkkenet, han læste romaner og digte, men det øket bare tørsten efter øieblikkets store, bølgende liv rundt i verden. Og saa blev det avisen allikevel, de mange store blade ute fra Europa, som han hatet, men som foldet ut hans sjæl, som gav ham den svimle fornemmelse av at tumle med paa tunge vældige dønninger. Der var vokset frem et væsen i ham, som graadig og ubønhørlig forlangte denne næring, og det var sterkere end det lille personlige jeg, som han undertiden følte som noget vakkert og fredelig i sit indre. Dette lille jeg det skrumpet stadig ind. Det blev ætt op av — det andet. Det var slik. Det vilde bli slik. Det gjaldt at holde det ut som det nu engang var.

Det var netop denne kveld han sat hjemme i stuen, bøiet over „Le temps“, mens moren strikket

henne ved vinduet. Dagens sisste sol spillet indover gulvet, og vinduet stod aapent saa smeld fra sjøen lød herind. Moren hadde en liten guldlorgnet over næsen, hun bøiet det graa hode og tællet løkkerne efter, og det fine ansigt saa alvorlig og tankefuldt ut.

Nu og da sendte hun et blik hen til denne søn, men kviet sig for at snakke til ham. Ogsaa hun syntes, at de var blit mere fremmede for hinanden, siden han kom hjem. Det var som hun ikke kunde fange ham ind. Han gled stadig unda. Han gjemte sig. Naar han sa noget var det i et galgenhumor, som bare var en grimase. Hvad mente han vel om hende? Hadde han nogen agtelse for det hun hadde utrettet her? Hvorfor fik han ingen ven? Hvorfor ingen omgang? Hvorfor gik han kvinderne saa likegyldig forbi? Hvad ialverden kunde hun gjøre for at gjengi ham noget av denne friske munterhet, som engang gjorde ham saa likt av alle?

„Hvad læser du?“ spurte hun endelig,

Han sænket avisen, snudde sig paa stolen og saa en stund litt fjernt hen paa hende.

„Mor,“ sa han endelig — „kan du fortælle mig hvad politikerne rundt om i de kristne land egentlig befatter sig med?“

„Nei, kjære, det har nok du bedre rede paa end jeg.“

„Og hvad de bruker sine armeer til? Naaja, det er sandt, armeerne, det er jo bare en skare opvartere hos de herrer finansmænd. De gaar ut og rø-

ver hos naboerne, naar hr. bankdirektøren har bruk for et stykke av andres eiendom. Men jeg læser i avisen her om de sisste massakrer i Armenien. De tyrkiske soldater er ute og muntrer sig, og en mor maa se paa, at hendes barn blir knust mot døpefonten i kirken. Og vet du hvad hun gjør? Hun river øinene sine ut og skriker, at nu maa Gud være blit vanvittig. Gud — vanvittig — det er ikke saa daarlig sagt. Hvad synes du om det?"

Fru Mark lot strikketøiet synke. Hun stirret paa ham, men hans ansigt var slik, at hun turde ingenting si.

Han kastet avisen og reiste sig og begyndte at drive. „Du sukker mor, og i morgen saa har du glemt det, og det er vel og bra, og rundt om i verden sitter folk og læser dette nu, og de sukker, og glemmer det i morgen. Men jeg spør mig, mor, hvad de kristne stormagters politik egentlig gaar ut paa, naar slikt kan ske? Og det sker nu og det vil ske i morgen, og til næste aar, og konger og præsidenter og ministre og biskoper rundt om i Europa de sover godt. Men jeg spør mig ogsaa om, hvad socialisterne egentlig vil, hvad de revolutionære vil. Fører de bare en kamp om gryter og kasseroller? Jeg er viss paa at den dagen de faar magten blir de like raa og brutale som de andre. Saa var alle kampene spildt, de skjønne ord spildt. Om igjen, om igjen. Og derfor blir gaaden stadig den samme, mor: Hvem er egentlig mennesket? Jeg har dissekert mange og rotet rundt i mange

hjerner og læst psykiatri og psykologi og set og erfart en del, men mennesket du — hvem ialverden er mennesket?"

Han drev langsomt frem og tilbake, men nu og da med en nervøs haandbevægelse gjennem sit skjeg. Og det irriterte ham, at moren kunde sitte der saa rolig og se frem. Hun rystet ikke. Det var for langt borte. Det var vel bare skuespil for hende. Han gik pludselig mot døren. Han maatte ut og drive og faa luft.

„Harald!" kaldte hun.

„Godnat!" sa han.

„Nei, nei, gaa ikke, Harald. Sæt dig nu ned. Det er noget jeg gjerne vil snakke med dig om."

Han stanset i døren. „Hvad er det nu da?"

„Sæt dig ned — du har det vel ikke saa travelt."

Han satte sig, la hænderne paa knærne og saa forventningsfuldt paa hende.

„Det var det, Harald, at du ialfald i det sisste bare bryr dig om det som er rigtig langt borte. Vorherre skal vite, at det er forfærdelig dette med armenierne, men dem kan nu hverken du eller jeg hjælpe. Derimot er der folk ogsaa her i byen, som har det ondt, aldeles forfærdelig ondt. Har du hørt dette med Ivar Holth?"

„Nei, mor, det har jeg ikke, og ærlig talt saa tjener det vel ingen til nytte at du fortæller mig det heller. Er han en person, som har det rigtig ondt, som du sier, saa kan vel du eller jeg heller ikke

hjælpe ham. Og forresten gaar jeg her og formelig parterer mit liv med at tænke paa de ulykkelige her paa jorden. Det er det sindssyke ved mig. Pokker skulde blande sig i andet end det, som angaar en selv. Fortæl mig no glædelig, mor. Nævn mig en avis, som bringer ens sind en smule solskin. Jeg vil øieblikkelig gaa ut og abonnere paa den."

Han klasket hænderne mot knærne og reiste sig, han var fremdeles ophidset. Og moren sukket og tiet en stund. Harald stod et øieblik, saa gik han ut og nedover trappen.

Men en time senere kom han tilbake og var mere rolig. Han gik hen til moren, som sat paa den samme plass, kysset hende paa panden, satte sig, tok bindingen fra hende og la den hen paa en stol. „Naa, mor, vær nu ikke sint, fordi om jeg er umulig. Fortæl mig saa, hvad der er iveien med den der fyren. Var det Ivar Holth han het?"

Saa begyndte moren at fortælle. Harald blev opmerksom. Dette her var ikke en mand, som gik tilgrunde av drik eller fattigdom. Dette var ikke samfundets feil. Det var bare et menneske, som blev et bytte for sig selv og et bytte for andre mennesker. Det var umulig at henføre det til de vanlige kategorier. Om verden en dag blev aldeles retfærdig styret, saa kunde slikt som dette indtræffe allikevel. Mennesket, kjender du mennesket?

Da hun var færdig blev han sittende og se ut av vinduet idet han strøk og strøk gjennem sit skjeg.

„Og søsteren, stakkar!“ sa han endelig. Har hun nogen som tar sig av hende?“

„Jeg har været indom hos hende idag, men det er desværre som du sier: „Hvad kan vi egentlig gjøre?“

„Jeg kan godt gaa hen og snakke med ham,“ sa Harald. „Jeg maa vel slippe ind i arresten.“

Et par dage efter sat han paa sit arbeidsværelse og læste, da det banket, og ind traadte Ivar Holth i blaa bluse og store arbeidsstøvler.

„Undskyld, hr. overlæge, at jeg ser saa ut. Men jeg kommer like fra arbeidet.“

„Værsgod, sit ned, hr. Holth.“

Men den anden blir staaende: „Jeg vilde bare straks gaa herop og takke hr. overlægen for det De har gjort for mig.“

„Jeg?“ Harald saa forbauset ut, idet han mekanisk la papirkniven ind i boken. „Har jeg gjort no for Dem?“

„Ja, den dagen De var indom arresten, saa har De nok snakket med flere end mig. Jeg har da faat vite, at De ogsaa var hos statsadvokaten og . . . og at De endte med at stille en slags kaution for mig.“

„Aa, tull.“

Den anden fik en let rødme over panden, han stod der og fingret forlegen med huen, men saa endelig op. „Jeg forstaar bare ikke, at De kunde indlate Dem paa slikt, hr. overlæge. For De kjender mig jo slet ikke.“

„Har De faat no at bestille nu, Holth?“

„Ja, jeg har faat plass paa bryggen hos grosserer Sommerfeldt. Men der er det nok fru Mark som har hjulpet til.“

Harald saa paa denne merkelige fyr, som talte som en kontorchef og stod der klædt som en bryggearbeider. Hans ansigt var blekt og øinene som sunket ind i lette skygger. Der var en by i verden, hvor han daglig sprang spidsrot, og netop i den byen vilde han være. Kjender du mennesket?

„Jeg har desværre en tjeneste til at be Dem om, hr. overlæge. Det var om De vilde følge med mig op og se til min søster.“

„Er Deres søster daarlig?“

Hun gaar og hoster bestandig. Hvis De hadde tid, saa kanske De fulgte med og undersøkte, om det er no slemt. Jeg maa desværre uleilige Dem med at gaa til hende, for jeg faar hende aldrig i verden til at gaa hen til en læge selv.“

„Vil De vente et øieblik, mens jeg ringer ut til sykehuset.“

Og Ivar Holth hørte den anden si ned i telefontrakten: „Hallo — er det søster Alma. Hvorledes er det med den gutten, som hadde faat haglskuddet i hodet? Er han kommen til bevissthet nu. Og temperaturen? — Godt. Ja, jeg ser indom senere paa kvelden. Farvel.“

Litt efter gik de sammen gjennem byen. Nu i disse dage var der ingen saa omtalt som de to, og folk glante. Der gik de. Ved Nykirken, den brune

teglstensbygning oppe i bakken, kom de ogsaa forbi sakfører Gundahl, som med sin kone under armen var ute og tok sig en aftentur. Og da de var kommet forbi hinanden snudde sakføreren sig, rettet ind brillerne efter de to og sa: „Ser du det du. Det der kan vi faa moro av."

Ivar Holth aapnet døren til den lille stuen og lot doktoren gaa foran og ind.

Barnene var alt i seng og hørtes at pludre i naboværelset. Den unge kvinden sat og sydde. Hun reiste sig med et forbauset ansigt, og i næste øieblik fôr hun hen og ryddet væk nogen barneklær, som var blit liggende igjen paa en stol.

„Det er patienten," sa Ivar Holth. „Og det her er doktoren, Inga. Det faar ikke hjælpe, om vi overrumpler dig, men nu skal du tilpers allikevel."

Den unge kvinde blev rød. „Men jeg mangler jo ingenting jeg, Ivar," stammet hun og saa samtidig paa doktoren. „Hvad i al verden er det du finder paa?"

„Ja, nu er du bare saa god at la overlægen undersøke brystet dit. Jeg gaar utenfor saa længe."

Ivar Holth blev gaaende ute i den lille haven og vente i spænding. Sæt om det allerede var forsent at redde søsteren, saa blev der en dag fire smaaunger, som hverken hadde mor eller far.

Endelig kom doktoren ut. Ivar skyndte sig hen til ham og spurte: „Naa, hvad mener De saa, hr. overlæge?"

Harald blev staaende og tænde en cigar. „Har De lyst til at gaa med en tur!"

„En tur — vi to!" Ivar Holth saa uvilkaarlig paa sine klær. „Nei, takk, jeg er tilfreds, hvis De vil si mig, hvordan det er med min søster."

„Sludder! Kom nu og ta en svip med mig utover landeveien. Det kan De da ikke ha no ondt av."

Det endte med, at Ivar gik indom og tok en anden trøie paa og blev med.

Først da de var kommet utenfor byen og fulgte veien foran de steile berg langs vaagen, stanset Harald og saa paa den anden.

„Ja," sa han — „Deres søster kunde jo trænge at komme til en kuranstalt saa snart som mulig."

Ivar Holth bleknet og stirret paa ham. „Saa . . saa er det vel rent galt med hende da!"

„Saavidt jeg kan forstaa nu efter denne ene undersøkelsen, saa er det ikke værre end at hun kunde komme over det igjen, hvis det bare blev tat øieblikkelig. Men det er vel ikke saa let for hende at komme fra barnene?"

Ivar Holth hørte ikke efter. Han tok huen av, tørket sig over panden og saa utover vaagen. „Jasaa!" sa han som til sig selv. „Og . . . og det er min skyld." Han pustet tungt og tørket sig paany over panden.

„Kom saa gaar vi et stykke til," foreslog Harald.

Da Ivar Holth hin kveld gik alene indover fra det hvite hus hadde han en ustø gang. Han tænkte paa søsteren — det var en ting — og paa at doktoren hadde behandlet ham som likemand, det var

en anden ting. Han var ør og fortumlet. Joho, overlægen hadde hele tiden sagt: Hr. Holth. Han hadde fundet en tone, som hverken var naadig eller paatrængende, men som bare gjorde godt. Og da de skiltes sa han, at de snart maatte faa en slik tur om igjen. Mente han det?

Ivar Holth kom i seng og trak teppet over hodet. Aa, han var stadig gledet nedover, baade i egne og andres øine, og for et par dage siden var han langt nede i avgrunden, men saa, saa kom en fremmed haand og trak ham op igjen. Nu var han kommet saa høit, at han atter kunde faa gaa frit paa gaten og atter være byens nar, men sæt om overlægen agtet at løfte ham endnu høiere, og herregud, Ivar Holth, hvad sier du til det?

Du er en skibbrudden, og den ene bølgen svimler dig ned i dypet, og den anden løfter dig høit op i lyset igjen, men orker du alt dette? Var det ikke bedre at faa bli dernede og endelig engang faa ro?

Et par dage efter slog det ned som en bombe i byen, at der var oprettet en stilling som økonom ved kysthospitalet med en løn av tre tusen om aaret, og at overlægen hadde ansat — Ivar Holth.

Der blev røre i klubben, da Aftenbladet blev bragt ind. Sakfører Gundahl travet rundt og gned sig i de vissne hænder. Men distriktslæge Prahl sat et øieblik og saa frem og blev rødere og rødere i hodet. Pludselig reiste han sig og gik, tok hat og stok, traadte ut paa gaten og begav sig utover mot det hvite hus.

XIII.

Harald sat sammen med sin mor ved kveldsbordet, da piken kom ind og meldte, at doktor Prahl var her og gjerne vilde tale med overlægen privat.

„Vel, bed distriktslægen gaa op til mit arbeidsværelse!“ sa Harald og foldet servietten sammen.

„Nu faar du besøk!“ hvisket moren og saa paa ham. „Og du tviler vel ikke paa, hvad det er.“

„Stakkars mig,“ sa Harald og smilte idet han reiste sig. „Takk for mat, mor. Jeg kan visst ikke la manden vente.“

Dette med Ivar Holth var noget han hadde ordnet uten at det gjorde synderlig indtryk paa ham. Hvad i al verden hadde saa byen med at blande sig i det?

Da han kom op stod den fyldige herre midt i værelset med straahat i den ene haanden og stok i den anden.

Han bukket stivt. Harald prøvde at efterligne ham ved at bukke like saa stivt.

De saa paa hinanden et øieblik. Harald viste hen til en stol, distriktslægen saa sig om, fik øie paa stolen, satte sig, tok stokken mellem benene, hatten over knæet og kremtet. Harald satte sig ved skrivebordet, heldet sig bakover og møtte den andens

øine. Situationen var komisk, endnu hadde ingen av dem sagt et ord.

Distriktslægen kremtet paany. „De har hat den godhet at avlægge mig en visit, hr. overlæge. Jeg beklager at jeg ikke var hjemme. Og ellers har vi vel ikke støtt paa hinanden før, ialfald ikke siden De blev voksen. Aajo, forresten, paa lægemøtet i hovedstaden for et par aar siden."

„Det kan godt hænde. Joho, naar De sier det." Harald strøk gjennem sit skjeg.

Distriktslægen flyttet paa sig og blev rød over panden.

„Jeg har ... hm ... fulgt Deres løpebane, doktor Mark. De har hele tiden interessert mig som ... som fænomen."

„Takk". Harald fandt en papirkniv, strøk den gjennem haanden og smilte.

„De er en stor idealist, men vel at merke av de enøiede. Og netop derfor er De — undskyld — en farlig person."

„Takk."

„Man fortæller ute i byen, at De har ansat denne Ivar Holth som økonom ved sykehuset."

„Javel."

„Det er altsaa ikke en spøk?"

„Spøk?"

„De har ikke villet gi dygtige og agtede mænd her i byen anledning til at søke en saapas pen stilling?"

„Agtede mænd har saa let for at faa pene stillinger."

„De har kanske med overlæg villet ansætte en sindssyk person?"

„Undskyld, men dette her trodde jeg var en sak mellem departementet og mig."

„Hør nu, doktor Mark — De kan selvfølgelig kaste mig paa dør og frabe Dem nogen indblanding fra min side. Men De skal ikke glemme, at vi er stivnakker begge to. Jeg vet hvad jeg gjør, naar jeg kommer hit."

„Hvad ønsker De saa?"

„Jeg vil indstændig raade Dem til, at De gjør den saken om igjen. For Deres egen skyld — gjør det i denne dag. Ivar Holth er jo gal."

„Tøv! Han er ikke gal."

„Det vet jeg bedre end De. Han er jo for længe siden sløv og døv paa selve det centrale, nemlig sin egen værdighet."

„Det var den jeg vilde gjengi ham."

„De!"

„Jeg ja." Harald bøiet overkroppen fremover.

„Økonomstillingen skulde altsaa være et medikament." Distriktslægen haanlo og maatte tørke sig med lommetørklædet over panden.

„Jeg tror ikke det kan nytte, at vi snakker længer om den sak. Ivar Holth er en flink regnskapsfører, det har jeg fra hans forrige chef."

„Vet De han har været paa tugthuset?"

„Det hadde biskop Skrefsrud ogsaa."

„Og hvis nu manden utvikler sin galskap videre og en vakker dag slaar mennesker ihjel."

„Aa, distriktslæge — at De gidder."

„Jaja, nu har jeg varskudd Dem. De kan siden, naar det er for sent, komme og undskylde Dem med, at De mente det vel. Men da vil jeg staa frem og si, at der gives en art menneskekjærlighet som er kriminel. Jeg har sagt Dem det idag. Og svarer De mig, at De tar ansvaret, saa sier jeg: Hvis manden sætter ild paa byen en dag — hvad kan saa Deres ansvar hjælpe os!"

„Dette synes jeg at De nu har utredet tilstrækkelig klart."

Distriktslægen reiste sig. Han var rød av ophidselse og maatte atter bruke lommetørklædet.

„Jaja, nu vet De altsaa, hvad hele byen mener om den sak."

„Det gjør mig ondt, men . . ."

„Men det interesserer Dem selvfølgelig ikke, hvordan en hel by bedømmer Deres handlinger."

„Nei."

„Neivist." Distriktslægen bukket og vendte sig mot døren. Harald reiste sig for at følge ham ut.

Men den anden snudde, idet han la haanden paa døren.

„Det gjør mig forresten ondt, doktor Mark, at De ikke har villet gi mig nogen forklaring paa denne merkelige handling. For ser De" — han saa paa sin straahat — „jeg vilde nødig, at De skulde vedbli at gaa her som en ensom mand."

„Forklaring — vil De saa gjerne ha en forklaring?"

„Ja — jeg snakker med saa mange, jeg, vet De.“

„For Guds skyld — hold de mange utenfor. Men mellem os to kan jeg si: Vær litt overbærende med Ivar Holth. De, som snakker med saa mange — husk paa det. Vi kan vel være enige om, at ethvert menneske har stof i sig baade til himmel og helved, men gaar det først nedover med én, saa kommer verden og skyver paa og vil det skal gaa endnu fortere nedover. Jeg vil be Dem — hjælp ikke til med det. Hvad mig angaar, da har jeg efter fattig evne kjæmpet for saa mangt og meget, men . . .“

„Det har De jo — ha, ha!“

„Men jeg er . . .“ han blev næsten forlegen idet han støttet sig mot skrivebordet — „jeg er kommet til det standpunkt, at kan man redde et eneste menneske fra at gaa i hundene, saa er det bedre end at kjæmpe for ti programmer.“

„Hm!“ Den anden støtte i næsen og saa mot vinduet. „Det . . . det er altsaa Deres forklaring.“

„Ta det som De vil. Men vi doktorer kurerer jo paa saa mange, som allikevel kreperer for os. Sæt om det en sjelden gang kunde lykkes os at . . . at hjælpe et menneske over en rent moralsk vanskelighet?“

„Det er plat umulig at hjælpe Ivar Holth.“

„Det tror ikke jeg.“

„Tror! Nei, nei, — det her skal vel være en slags idealitet igjen. De indbilder Dem De kan redde

Ivar Holth ved saan i det blaa at gaa omkring og tro paa ham."

„Naaja, ærlig talt — hvis vi mister det vi kalder tro — for eksempel troen paa mennesket, hvad fanden gaar vi saa omkring og vil kurere dem for?"

„Det lyder smukt. Men i dette tilfælde er Deres *tro* en kriminel letsindighet, som allermindst en læge skulde indlate sig paa. Og nu har jeg sagt fra. Nu vasker jeg mine hænder. Godaften."

Da distriktslægen var gaat blev Harald staaende ved vinduet og samle sig. Han smilte. „Den gamle nar," tænkte han — „hvad pokker rager det ham! Men du selv var da ogsaa forbasket høitidelig, du snakket om at redde og om tro, og om at det er bedre at reise op en eneste stymper end at kjæmpe for ti programmer. Mente du det? Gud vet forresten om du ikke mente det. Jaja, jaja."

Men distriktslæge Prahl vandret forbi bryggerne og var i en forunderlig sindsstemning. Der var noget i ham som sa, at akkurat slik som Harald Mark kunde han selv ha optraadt da han var ung. Hvorfor hadde han saa tat slik paa vei? Hvorfor hadde han blandet sig i denne forbandede sak? Hvad angik det ham?

Doktor Prahl var igrunden en varmhjertet mand. Han gjorde gladelig reiser ut i skjærene til syke fiskere, som han visste ikke kunde betale ham en øre. Han hadde mangen en gang stukket hen til en fattig-kjærring baade recepten og en skilling til at gaa paa apoteket for. Men han hadde den svak-

het, at han gjerne vilde agere pave. Skedde der noget i byen, som han ikke selv var med paa, saa pustet han sig op og tordnet. Han hadde nu engang sluppet løs denne paastand, at Ivar Holth var gal, han var ikke saa viss paa at det var saa, men naar han hadde sagt en ting, saa trodde en mængde mennesker at det var sikkert. „Det sier distriktslægen ogsaa,“ pleiet folk at si. Men nu vilde kanske Harald Mark staa og triumfere en dag. Din onde spaamand! Din sladderkjærring! Din gamle nar! Se her! Jaja. Vi faar se.

Redde ved tro paa mennesket. He! Ivar Holth skulde reddes ved mennesketro. Distriktslægen kunde ikke dy sig, han utleverte disse ord til byens haanlatter, og han var litt skamfuld, da han gjorde det, men allikevel, den første han fortalte det til var sakfører Gundahl. Det var netop ord, som vilde lette paa kaldfliren over hele byen.

Og naar han herefter møtte Ivar Holth kom han uvilkaarlig til at mønstre ham med strenge øine. „Jeg har sagt du blir ildspaasætter en dag, eller morder en dag, og vi skal faa se.“ Og det var, som han uten selv at vite det opbød en viljesanspændelse, idet han saa paa ham — som vilde han tvinge ham til at begaa disse forbrydelser rigtig straks, saa han kunde faa ret.

XIV.

Byen laa i de hete julidage under blaa solrøk, slaatten var begyndt langs de grønne strande, og det var nu at den unge konsul Mohn gjorde sit aarlige sommerbal paa sit landsted ute i skjærgaarden.

Harald Mark blev buden, og Harald Mark sa ja takk. Begge dele var uventet, og nu sat moren alene ved middagsbordet og hørte ham trave frem og tilbake deroppe, mens han klædte sig om.

Skridtene lød saa muntre. Og han nynned. Han glædet sig. Det var næsten ikke til at tro, men han gik deroppe og sang.

Saadan hadde ogsaa fru Mark som ung pike fløitet naar hun skulde til bal. Men det var længe siden, og Gud vet, om ikke alvoret fra hendes lange arbeidsliv hadde kastet en klam skygge ogsaa over ham deroppe, dengang han var lystig og ung.

Han sang endnu. Herre Gud, han sang.

Han stod i skjorteærmer foran speilet i sit soveværelse og strævet med halsknappen. „Naa din idiot, vil du ikke! Saa endelig. Men det slipset har jo en flek.“ Han travet hen til kommoden og rumsterte i skufferne.

„Nei, mor, kommer du og vil se, hvor fin jeg blir. I dag skal jeg trække i hvit vest og snibel. Har du set mig saa opstaset før?“

„Nei, du, det er ialfald længe siden.“ Hun satte sig i sofaen og saa paa ham med varme, smilende øine.

„Den slyngrosen din nede ved muren, mor, den dufter saa jeg blir fuld. Der trænges nok en avholdsforening for slikt ogsaa. Hvad mener du?“

„Nu maa du danse meget da,“ sa moren. „Og finde dig rigtig en smuk dame.“

„Jeg traver omkring her du og er dansegal i hver muskel. Og nu gaar det op for mig, hvorfor jeg har villet utrydde alt det onde i verden. Det var for at faa god samvittighet til at ta pikerne om livet en dag og bare sværme og svinge mig. Hvad er klokken?“ Han saa paa sit guldur og stak det i lommen.

„Jaja, farvel da lille mor.“ Han kom og tok hendes hode mellem hænderne og smilte ind i hendes ansigt. Det endte med, at han satte sig et øieblik ved siden av hende i sofaen og la armen bak hendes ryg.

„Du sitter her som du skulde være slik en overbærende mater dolorosa for hele verden du! Det er vel derfor du er blit saa graa.“

„Hør, hvorfor skal du nu tøise bestandig, naar du snakker til mig.“

„Der fins da ikke andet end galskaper i mig, mor, det vet du da godt. — Nu skal jeg for eksempel til at spille femkort med fanden om . . . om Ivar Holth. Profeten Prahl skal vel holde kortene for den onde, og hele byen se paa som paa et skue-

spil. Ha, ha, ha! Er det ikke morsomt! Slikt smaatteri gaar jeg og muntrer mig med, jeg som engang drømte om at bli en stor mand. Naa, det er vel paa tide . . . Adjø med dig."

„Glem ikke at ta med dig en god frak nu da. Du kan danse dig varm, og det er koldt ute i havet."

Den lille damper strøk utover vaagen og syntes fyldt av mangefarvede blomster. Men det var mennesker i lyst sommertøi, frakker, kjoler, straahatter. Et litet orkester spilte op, og ansigterne ombord begyndte at lyse. Harald stod ved rælingen og talte med konsul Mohns søster, men da noget hvitt begyndte at vifte derover fra morens hus sprang han op paa en bænk og svinget ivrig med straahatten.

Frøken Mohn var høi, statelig, blond. Hun stod der i lys kaape og reiseslør over hatten og saa paa ham med et eget smil.

„De er nok glad i Deres mor, doktor Mark."

„Jeg har et hjerte saa stort, at De ikke aner det, frøken Mohn. Ta Dem bare i agt. Jeg er ikke til at styre, naar jeg begynder paa den kant."

„De!" Hun lo. „De som skyr os alle sammen. Hvad er det, som har stukket Dem, siden det lyktes min bror at hale Dem ut nu idag?"

„Det er bare den rene beregning kan De vel forstaa. Jeg gjør mig kostbar i begyndelsen. Jeg vet jo hvor alle mennesker elsker mig, og da skal man ikke gi efter saa straks. Det vet nok De, som er kvinde."

Hun rystet paa hodet og smilte.

Kvelden var het. Solen stod i brændende skyer langt nede i vest, sjøen laa oljeblank og sov, og først da vaagen videt sig ut for havet kom en blaa bris roende imøte. En verden av øer foldet sig ut som strødde henover den brede slette av smaabølger. Lave skjær med tang og svaberg laa i flokke som en sjøfuglemor med kyllinger omkring. Store dyr med blinde ansigter hadde lagt sig ned herute, og under buken laa et par graa fiskerstuer og røk. Gubber med pukkel paa ryggen reiste sig op av havet for at glane mot vest, og se der hadde ogsaa en jættekvinde vadet fra storfjeldet og herut og sat sig ned i sjøen for at puste paa. Hendes hvælvede gryte laa ved siden, og paa den travet nu store flokker av utgangersauer omkring. Men i luften stod hvite maakesværmer, gyldne av solen, og med skrik og hvin — det skummet rundt alle berg, og en luft av salt sjø, av tang, av grønske viftet henover skibet, saa næseborene kom til at spille, minerne blev levende av friske fornemmelser, og musikken uvilkaarlig slog sterkere i.

Harald kjendte ikke mange ombord, men han gik omkring med et vaakent blik for kvinderne. Han hadde atter gjort en kraftanstrengelse for at rive sig løs fra al høitidelighet, og idag vilde han se paa kvinder. Han visste, at for mange av dem var konsulens bal aarets egentlige eventyr. Kontordamer gjemte den hvite kjolen fra aar til aar, unge fruer, som ikke hadde raad til pike, hadde denne gang faat sviger-

mor til at passe de smaa, og nu stod de der i en brudekjole, som var sydd om. Men ogsaa kontoristen og handelsbetjente var idag budt blandt de store, for de pleiet være de aller ivrigste til at danse.

Der kom en ø nærmere, den hadde et eneste hus, et stort hvitt, som flaget. Her la damperen til ved bryggen som kom paa stolper ut i sjøen, man strømmet i land, stemmerne var muntre, sakfører Gundahl for omkring med en rose i knaphullet og hadde et ord til alle. Paa det flate gaardsrum bak huset var der laget dansegulv av planker, og efter mat og vin ved smaaborde henne i furulunden spilte musiken op, og parrene svinget sig ut.

Der kom en ung mand med rødlig helskjeg og lorgnet ut av huset, og han førte en hvithaaret kvinde ved armen. Hun gjorde litt motstand, men han trak hende med, og da de kom forbi Harald Mark smilte den unge mand og sa: „Vi to pleier bestandig at aapne ballet, men iaar hadde hun gjemt sig.“ Det var konsul Mohn sammen med sin mor.

Den synkende sol sendte røde søiler henover det grønlige hav. En skonnert med høi rig stod ut av horisonten mot sør, og nu i solfaldet blev seilene fyldt av purpur og guld. Men det var saa langt paa aaret at kvælden efterhaanden blev mørkeblaa, solen forsvandt, skyerne sluknet, en og anden blek stjerne kom frem, og samtidig blev der rundt øen tændt baal og sendt raketter tilveirs.

Damperen hadde lagt et stykke ut fra land og laa nu med kulørte lykter, som blinket utover den mørke sjø.

Kurve med champagneflasker vandret stadig hen til et langt bord mellem furuerne, og nu og da lød konsulens stemme over de andre, idet han gjorde bekjendt at her var mer at styrke sig paa.

Og man danset. Enkelte av herrerne begyndte at bli røde i ansigtet og omfavne hinanden og skoggerle for et godt ord. Glemt var fiendskap i kommunestyre og forretningsliv. Man drak for evig venskap igjen mellem to valse.

Og Harald danset. Han syntes han hadde faat tak i sin egen ungdom igjen. Han brøt sig ikke videre om disse mænd, hvis horisont gik saa langt som til deres eget arbeide, men det var vel en feil av ham. Nu danset han. Distriktslægen var ikke her, men en mængde øine sendte ham sky blikke, som sa — „der er han“. Godt, nu var det politimesterens tyveaarige datter, som han svinget sig med for fjerde gang, hun var rødhaaret og slank og blek, og hun drillet ham med de bruneste øine i verden. Muntre smaa føtter i hvite sko hoppet atter omkring nede ved hans egne, smaa aandepust op mot hans hals, hallo her kommer vi. Og stjernerne var over dem, hendes gule musselinskjole tonte saa let mot skumringen, i fjæren suget bølgen, baalene lyste, og rundt om dem var der mennesker, som han allikevel vilde prøve at bli venner med.

Men efterhaanden blev han aldeles drukken, ikke

av de par glas selters han hadde tømt, men av denne unge kvinde, av dansen, av alle de lyse kjoler omkring, av den salige følelse av at være fri, endelig fri for alt, som er pinagtig i verden. Den uendelige horisont forsvandt i hans sind, det allesteds nærværende i tanken lukket sig, det blev bare de to, de to, som bares avsted paa brede, gyldne tonebølger. Han heldet hodet litt tilbake og tok den unge pike nærmere ind til sig, og det var som takten blev mere dvælende, de fik sin egen hemmelige rytme og alt omkring dem forsvandt. Mennesket er guddommelig i lek, og der var han nu, den rene fryd i den store glemsel. Eva, tænk for et litet navn, det er som en hvit buket, Eva, dette er vi to.

Man stod omkring dem og saa paa. Man stak hoderne sammen og lo. Nu var det bare dette par igjen ute paa gulvet, og de syntes aldrig at ville slutte mer.

Sakfører Gundahl stod henne ved det lange bord med et glas i haanden og var i løftet stemning. „Hvad behager!“ sa han, og rettet sine briller ind paa de to, som danset. „Jeg trodde han der var bare en grammofon, men se, se, han er jo et menmeske.“

Stemningen blandt byens herrer hadde været noget blandet, fordi denne rabulist var buden med. Men vinen og valsen hadde gjort alle sind saa rummelige, man hadde lyst til at tilgi nogen og hver, og pludselig sprang sakfører Gundahl op paa en bænk og slog til lyd: „Mine damer og herrer . . .“

Da Harald traadte ut av kredsen med den unge pike ved armen kom en ung grosserer og sa: „Hr. overlæge, De maa endelig komme hen til bordet, for sakfører Gundahl staar der og holder tale for Dem."

„Han skulde heller ta sig en dans," sa Harald og gik bare videre. Nu vilde han sværme litt omkring paa bergene og kanske finde en prestekrave at pynte sin pike med.

„Hør nu, Eva, hvorfor gaar De hele tiden og morer Dem saa over mig?"

„Jeg heter ikke Eva, og desuten har vi ikke lagt bort titlerne. Men det kan jo bli med tiden. Og forresten er det da morsomt, at De slet ikke vil kjende mig igjen."

„Jeg? Kjende Dem! Har jeg mødt Dem før?"

„Jeg er paa rikstelegrafen, og jeg vet ikke hvor mange ganger De har været hos mig og ekspedert telegrammer."

I den første morgensol stod damperen indover mellem skjærene igjen, og nu var festen kommet saa godt igang, at ungdommen fortsatte at danse paa dækket, mens andre sat under sine sjal og heldet sig mot rælingen og prøvde at sove.

Klokken ni la damperen til inde i byen, og en halv time efter var Harald langt ute ved stranden og badet.

Han laa paa ryggen derute og lot sig flyte. Smaa bølger slog ind i hans øre, og han steg og sank under den friske, blanke morgensjø.

Ak, han følte sig fremdeles saa let og fri. Han kunde se himmel og fjeld uten samtidig at tænke paa tusen andre ting. En enslig snestripe ligger endnu deroppe paa en fjeldtop og rødmer i solen, to smaa huse paa en grøn flek hænger paa bratte fjeldsiden som et billede paa væggen. Og her ligger du. Kan det nu endelig lykkes at faa gjort verden liten omkring dig. Du skulde ha kone og barn. Men det maatte være en kvinde, som vilde følge dig til protestmøte mot massakrerne i Kiew, ha, ha! Thora, mon du er i Paris endnu? Har du virkelig to smaa? Mon han er snild med dig . . . naa. Altsaa piken med det røde haar inat, hun het ikke Eva, men Eline. Vil hun gifte sig med dig, tror du? Imorgen gaar vi en tur sammen, hun og jeg.

Han kastet sig rundt og svømmet indover mot land. Men før han gik til hospitalet maatte han indom hos mor og faa en kop kaffe og se om utenlandsposten var kommen.

XV.

Det var for Ivar Holth en forunderlig dag da han stod og klædte sig paa for at gaa hen og overta sin stilling ved hospitalet. Igaar var han bryggearbeider og alles nar, idag skulde han gaa gjennem byen som den velklædte herre igjen, og hvordan vilde han klare det? Da han laa overende var folks latter og haan ganske likegyldig for ham, men nu, i disse klær, med den nye stillingen, nu var han løftet op i et andet luftlag, og nu vaaknet trangen til andres agtelse igjen. Men han visste jo, hvor alle var rasende over, at doktor Mark hadde ansat ham, og naar han nu skulde ut og møte stenkastet fra de hundrede øine, saa gruet han sig, det var som han ikke var viss paa, at knærne vilde klare at holde ham opreist.

Kaptein Harrang hadde mange venner, nu søkte han sig bort. Hans frue var byens skjønhet, nu skulde herrerne miste hende. Det var hans skyld. Man sa, at hun turde næsten ikke gaa ut paa gaten længer, og det var vel atter hans skyld. Javel, men nu kunde de ta det med ro. Han var færdig med det tull. Nu hadde han bare en tanke, og det var at hans velgjører overlægen ikke skulde bli skuffet.

Han kom fra sit værelse ind i stuen i den blaa dress og den hvite snip. Søsteren sat ved vinduet og broderte, og nu løftet hun hodet og smilte til ham. Barnene sluttet med at leke: „Aa, onkel Ivar, hvorfor er du saa fin!" Han klappet ungerne paa hodet, gav søsteren et klask paa kindet og gik mot døren, hvor han pludselig drattet ned paa en stol.

„Hvad er det?" spurte søsteren og gjorde mine til at reise sig.

„Aa, ingen ting." Han strøk sig over panden og prøvde at le. „Det er bare saa underlig at . . at det her er mig." Han saa nedover sig selv, reiste sig pludselig, sa „godmorn" og gik. Ute i entreen tok han straahat paa hodet, frak over armen, stav i haanden, men maatte ved døren staa et minut og samle sig igjen, inden han gik ut for at møte de hundrede øine.

Dagen var smuk. Det hadde regnet om natten, men solen begyndte saa smaat at skinne. En damper ulte inde paa havnen, og paa vaagen gik en tremaster overstag for at vinde ut til havs. Det var i den tiden, da folk gaar hjemmefra til kontor og butikker i byen. Ivar Holth hadde jo i gamle dage hat mange kamerater blandt de unge handelsfolk, men som brødkjører hadde han bøiet hodet, naar han gik dem forbi, han vilde spare dem for at hilse. Men idag? Vilde de kjende ham igjen? Vilde deres ansigt smile og likesom ønske ham velkommen tilbake. Eller vilde de lukke sig til og betyde ham at det aldrig kunde nytte ham at ville reise sig mer.

Saa begyndte han da at gaa. Han møtte den gamle byfogden, og Ivar hilste og førte sin straahat ut i en stilfuld bue. Den gamle, hvithaarete herre nikket saavidt uten at ta til hatten og saa hele tiden ret frem. „Det blir værre, naar jeg møter kamerater", tænkte han, og der kom en av dem, bankdirektør Hvass. Ivar og han hadde været sammen paa handelsskolen i gamle dage, og begge var det siden gaat jevnt opover med, til den ene pludselig tumlet overende. Nu kom Hvass der med mappe under armen, og han hadde nok gjenkjendt ham, men han saa haardnakket ret frem. Vel, i dette øieblik hadde Ivar tusen aarvaakne øine. Han hilste. Den anden tok op til hatten og gik uforstyrret videre. Vel, distriktslægens onde spaadom hadde naadd Ivar, og da var den vel ogsaa utover hele byen. Han var en farlig person, og kameraterne gjorde nok ret i at ta sig iagt paa forhaand. Forstaar du, hvad dette betyr, Ivar Holth?

Han møtte fler, han følte nye stik, hans skridt blev rappe som hos en, der flygter. Han møtte distriktslægen, som satte maven frem og svinget med staven, og Ivar gruet sig for hans blik, som han kjendte fra før, det var som dette blik vilde tvinge ham til at gjøre noget ondt. Utenfor katedralskolen kom en del gutter med bøker under armen, de kjendte ham ikke straks, hvad, fremmed herre i byen? Men pludselig skrek den ene: „Takk, tre brød til i morgen!" Da Ivar var kommen forbi hørte han dem synge om Potemkin. Endelig naadde han indenfor

hospitalsporten og maatte saa stanse for at tørke sig over panden og puste ut.

„Ta dig sammen, for fanden," mumlet han. „De kan da ikke gjøre dig no! Puh!"

Det gjorde saa godt, da overlægen kom og snakket i en god og selvfølgelig tone. De var omkring og blev enige om de ting, som skulde ligge under økonomen. Han fik opsyn med det nyindrettede kjøkken, regnskaperne, provianteringen. Han fik ogsaa kassen. Der blev gjort istand et litet kontor til ham i bakbygningen, og hvad nu alt dette arbeide angik, saa var det bare at gaa igang, noget hekseri var det ikke, han hadde som kontorchef hat ganske anderledes vanskelige ting at styre med.

„Det gaar jo udmerket," sa overlægen om kvelden. „Jeg hadde ikke indbildt mig, at De kunde faa saa meget fra haanden bare paa en dags tid."

Ivar forstod det skulde være en opmuntring og smilte, men allikevel, det gjorde godt. Bare nu overlægen og saa vilde rose ham rundt i byen. Det vilde føles som et mottræk. Det kunde muligens naa helt op til — hende! Hende? Tænkte han da virkelig paa fru Harrang endnu? Nei, for pokker, det tull var jo aldeles forbi nu. Det var bare dette, at hun skulde herfra — bort fra byen!

Der blev travelt, det var herlig at ha meget at gjøre, saa slap man at tænke. Men hver dag var det at gaa fra og til sit hjem det samme som at løpe spidsrot. Det var som distriktslægens onde spaadom stirret ut av alle øinene. Han var farlig. Han vilde ende med

mord eller brand. Det var næsten som om byen vilde det. Det var som denne vilje trængte ind i ham og næsten blev hans egen. Huh! Aa dette byens forvredne ansigt, det glante saa stygt ind i hans sind, han fik formelig lyst til at gi det ret, joho, han merket noget i sig, som vilde gi efter og føie det. Hadde han bare hat noget at staa imot med. Nogen tro venner, en kone. Jo, naturligvis, overlægen. Men én mand ved siden av sig, naar man er usikker i knærne og skal gaa mot hele verden, det er ikke nok.

Men han hadde jo sin far, den gamle klokker ute paa Askøen, at skrive til og fortælle om hvor godt det gik ham nu. Og han begyndte at laane bøker hos overlægen. Saa var det søsteren, som han snart kunde hjælpe til kuranstalt. Og først og sisst dette at overlægen ikke maatte skuffes. Alt dette var da værdt en kamp. Aajo, det skulde nok gaa.

Der stod en gruppe av herrer og snakket sammen utenfor Lührs kolonialbutik, det var distriktslægen, konsul Mohn, pastor Larsen og sakfører Gundahl.

„Pst!" sa sakføreren, og det var overlæge Mark og den ny økonomen, som gik forbi paa den anden side av gaten.

Pastor Larsen var en blek liten fyr med briller og hidsige bevægelser.

„Naaja, det er de to," sa han.

„Akkurat," sa sakføreren. „Det er de to."

„Tja," sa distriktslægen og saa til en anden kant.

Han var blit rød i hodet — i det sidste kom han i sindsbevægelse bare ved at se Ivar Holth.

„Dere læger er noksaa underlige," sa sakføreren venlig til den myndige herre. „Dere er ikke bestandig enige. Den ene ordinerer galehus, og den anden skriver recept paa mennesketro."

Distriktslægen haanlo.

„Ja, hvad mener nu presten om det?" smilte konsul Mohn.

„Jeg mener selvfølgelig — og det har jeg sagt tydelig nok til alle som har spurt mig, at hvis nogen skal reddes ved tro, saa blir det ialfald ikke ved mennesketro!"

„Men naar nu manden viser sig baade dygtig og ordentlig!" indvendte sakføreren endnu venligere end før.

„Ja, jeg tviler ikke paa, at hvis det lykkes at holde den der fyren utenfor tugthuset, saa vil selvfølgelig dette med mennesketroen bli et nyt slagord mot kristendommen. Vi er vant til no av hvert fra den kant. Gomorn mine herrer."

Og den lille hidsige fyr slog paraplyen op mot de faa regndraaper og trasket sin vei.

„Jeg tror nu, at overlægen bruker den der troubaduren som studieobjekt," fortsatte sakfører Gundahl. „Som vivisektionsdyr. Nede paa Pasteurinstitutet hadde de jo aper til det bruk. Men her har han fundet Ivar Holth. Det er hans chimpanse. He, he. Det kan da ogsaa paa en vis kaldes mennesketro. Aanei, dere læger — jeg gjør som hans hellighet — jeg tar flugten."

Det hænder virkelig, at en liten by hænger sammen i en bestemt sak og blir som et eneste væsen. Den faar sit ansigt, sit minespil ut mot den samme kant. Den lille by trænger den ene dag noget fælles at se op til, og den anden nogen at la kaldfliren gaa ut over. Hvad skal man ellers snakke om, naar man stikker over til hinanden? Man gaar i kirke og paa kinomatograf, man graater ved begravelser og røres over skjøn musik, men man har ogsaa litt kaldflir, og et avløp skal den ha. Er først en mand blit latterlig, saa skal det bli vanskelig for ham at bli tat alvorlig igjen. Byen trænger ham som nar. At ta ham bort, at hæve ham, det blir næsten en krænkelse En mand, som for alles øine kaster sig bort, fordi han er ulykkelig forelsket i en andens kone, det er da en latterlig fyr. En anden mand, som begynder at ville hjælpe stakkaren til at komme ovenpaa igjen og som aapent tilstaar, at han gjør det av menneskestro, han faar folk til at spidse ørene. Hvad? Igrunden er det jo det samme, som prækes i kirken, det er smukt og ophøiet, men saa er der én, som ler. Og saa ler to til. Og saa forstaar alle, at det gjælder at redde sig for ikke selv at bli latterlig, og saa ler alle sammen. Saa kom dette med sakfører Gundahl og chimpansen. Det løp fra hus til hus. Selv alvorlige folk maatte le høit. Naar de saa møtte Ivar Holth paa gaten, saa kunde de da ved Gud ikke andet end stirre paa ham. Der kom dyret. De to læger hadde saa at si et spil gaaende om denne fyr — hvem skulde vinde? Distriktslægen var en agtet

mand. Doktor Mark var kommen hit som en fornærmelse mot byen, nu var han endog i arbeider- og avholdskredse anset som en frafalden. Hvem skulde vinde? Naaja, vi faar se. Det er mindre latterlig at holde paa ham, som spaar ondt. Se bare paa fyren! Der kommer Ivar Holth! Er der nogen tvil om, at distriktslægen faar ret! Hvad gaar du og lar os vente saa efter? Kast masken likesaa godt idag. Vi gjennemskuer dig, far. Og vi tar os i agt. Det skal ialfald ikke siges, at vi har hat non maskepi med dig.

Der blir fra nu av holdt øie med denne fyr. Det han sier og gjør blir lagt ut — paa sin vis. Og fyren selv føler det, naar han gaar gjennem byen. Han føler det som at aande i en luft saa lummer, at han stadig maa tørke sig over panden.

Men en dag i begyndelsen av august kom han hjem med en vigtig mine, og midt paa gulvet stanset han og slog sig paa brystlommen: „Hvad tror du jeg har her, piken min!" sa han til søsteren.

„Har du faat lønnen din nu?"

Han nikket, tok skindboken frem og viftet med nogen store sedler. „Hvad tror du det her skal gaa til?"

„Du trænger vel en dress kanske?"

„Ja, det tænkte du vel. Nei, min ven, nu skal du til kuranstalt. Overlægen fik besked idag om, at der nu er plass for dig paa Reknæs. Og imorgen reiser du."

„Reise! Staar du fremdeles og vaaser om, at jeg mangler no."

„Du reiser imorgen,“ sa han og gjemte pengene igjen.

„Hør, nu, Ivar, er det din mening, at jeg skal reise fra fire smaa unger.“

„Jeg har faat fat paa et paalidelig kvindfolk til at komme og stelle baade ungerne og mig.“

Det blev en kamp utover dagen. Det endte med at hun tok frem barnenes tøi og begyndte at se det over. De smaa stod med fingrene i munden og spurte hvorfor hun graat. Reise, skulde hun reise? Ho, da vilde de være med. Lillemand med de gule krøller kom med utstrakte arme og vilde være med nu straks.

Hun sat om kvælden ved de smaa sengene, da der endelig var blet ro, og saa paa de fire gavtyve med de lukkede øine. Imorgen skulde en anden kvinde klæ dem av.

Siden sat hun ved vinduet i stuen og saa ut, med det lyse haar samlet i en knute lavt i nakken, og det bleke ansigt i et let flammeskjær fra den røde aftenhimmel i vest.

Og, Ivar — naar han ikke engang trodde hende — herre Gud, hvorledes skulde det gaa ham?

Den næste dag gik det lille følge nedover mot kaien. Hun bar selv den mindste gutten, og de tre andre gik mellem Ivar og den fremmede kvinde, som nu en tid skulde være baade søster og mor.

Saa slog damperen bort fra kaien med den bleke kvinde, som stod ved rælingen og kvalte graaten

og hosten med lommetørklædet for munden. Og den lille gruppe, som stod igjen paa land, vinket og vinket, mens den mindste gutten brølte fordi han ikke fik være med.

Men der ventet Ivar en ny sindsbevægelse inden han gik hjem.

Han hadde latt barnene og husholdersken gaa i forveien og drev nogen skridt langs vaagen, da der rundt en brygge kom en kvinde imot ham i hvit sommerkaape og brunt slør, det var . . . det var fru Harrang.

Hun stanset i et ryk, og han ogsaa. Saa rev han hatten av. Saa kom hun imot ham med et forlegent smil og gav ham haanden. Men i næste øieblik saa hun sig om — var der nogen, som holdt øie med dem?

„Jeg har ikke før faat ønske Dem tillykke med den nye stillingen," sa hun. „Men jeg har været saa glad over, at det begynder at gaa saa godt for Dem."

„Tusen takk." Han smilte og satte hatten paa.

„Men nu haaber vi da alle sammen, at De opfører Dem fornuftig. Ikke sandt? Det maa De endelig love mig."

„Reiser De bort frue?"

Ja, om en maaneds tid, tænker jeg. Min mand har faat en post i Stavanger. Og det blir nok det beste for alle parter. Farvel da, og glem ikke hvad jeg bad Dem om."

Han stod igjen og saa efter hende. Hun var deilig, deilig som før. Hun hadde rødmet da hun saa

paa ham, trykket hans haand, smilt ham op i ansigtet. Trods alt.

Men hun reiste.

Han flyttet om kvelden sin seng ind til barnene, saa de skulde komme til ro uten mor. Han laa her og hørte de smaa aandepust. Sæt om moren ikke kom igjen mer. Saa hadde disse fire ingen anden i verden end ham.

Men hun — hun reiser.

Og du — kan du holde ut alt det onde i byen her, naar det ikke længer er for hendes skyld? Du elsker hende endnu. Du tænker paa hende hver dag. Naar du om morgenen knytter dit slips saa er det med tanke paa at du kan møte hende. Du drømmer om at faa bære hjem en kurv for hende endnu en eneste gang. Hun er det hellige tempel i dit sind, nu, altid, evig. Men nu reiser hun. Og du! Da blir byen for dig et eneste ishus. Du kan ikke reise efter. Og her blir ialfald mindet om hende. Men byen stener dig. Og hun reiser, reiser, reiser.

Sov nu, unger. Mor har det nok godt.

XVI.

Søster Alma er inde paa overlægens kontor og snakker med ham ved skrivebordet, da døren gaar op og ind trær en bondekone i femtiaarene, allerede graa og rynket. „Eg lyt faa lov at segja farvel,“ sier hun.

„Nu, er det Dem, Martha,“ sier overlægen og dreier sig paa stolen. „Ja, det jo sandt, De blev jo utskrevet idag.“

Martha har gjennemgaat en stor operation, hun har i aar og dag lidt av en svulst i maven saa stor, at hun mistet pusten, naar hun skulde ligge overende i seng, derfor maatte hun sitte i en stol naar hun skulde sove. Men nu er monstrumet tat ut, den veiet med tilbehør sine otte kilo, og nu er hun slank og let som en ung pike. Kjolen er blit saa altfor vid, skjørtet ligger dobbelt omkring hende.

„Gud velsigne dyk,“ sier hun med taarer i øinene, idet hun kommer med haanden.

„Ja, saa faar De leve vel da, Martha. Og nu blir De vel rent nygift med manden Deres igjen, for De er jo blit tredive aar yngre end da de kom. Jaja, lev vel da. Og lykkelig reise.“

Da konen er ute, siger søster Alma: „Du gode

Gud, doktor Mark, nu maa De vel føle Dem lykkelig selv ogsaa, siden De har kunnet gjøre et slikt mirakel."

„Mirakel. Det var jo en forholdsvis godartet svulst. Det der hadde hvemsomhelst kunnet gjøre likesaa godt som jeg."

„Joho, jeg synes at se det."

„Og forresten det som lykkes det interesserer jo egentlig ikke. Det jeg stadig tænker paa, det er alt det som jeg ikke kan."

„Saa kan De jo aldrig faa det helt godt da."

„Nei, hvor staar det skrevet i stjernerne, at jeg skulde faa det godt."

„Hvis jeg nu bød Dem en kop chokolade inde paa mit rum."

„Det er en anden sak." Han reiste sig og lo. „Vent litt, jeg skal bare vaske mine hænder."

Inde hos søster Alma er det en hyggelig stue, med blomster i vinduene og billeder paa væggen. Og der staar ogsaa doktorens flygel med opslaatte noter. Harald bøier sig frem og ser hvad det er. „Nei jasaa," siger han — „mener jeg ikke De har git Dem i kast med Beethoven — med niende symfoni."

Hun rødmet og fik det travelt med spritapparatet, hvor chokoladen var sat paa.

„Var ikke det betingelsen for at faa Deres flygel? De forlangte jo jeg skulde indøve klaveruttoget av niende symfoni."

„Jeg? Det glæder mig, at De har drømt om mig.

Men er ikke det her forbandet vanskelig?" Han satte sig indpaa pianokrakken og slog nogen takter an.

„Om det er vanskelig? Det er næsten ugjørlig hvis man ikke har fire hænder. Jeg har ikke bestilt stort andet i fritiden i en fem seks uker nu, og jeg synes det bare blir vanskeligere for hver gang."

„Jeg hørte den for stort orkester i Queens Hall i London. Du gode Gud, søster, at han virkelig har levet, han, som skapte det her, det er da en trøst for os alle sammen."

„De spilte jo violin engang, doktor Mark."

„Ja, tænk det gjorde jeg," — Han saa frem over flygelet og mot vinduet. „Joho jeg spilte ikke saa rent daarlig violin."

„Og hvorfor sluttet De med det?"

„De kan saa spørre. Men ser De, der skal nu være en bestemt rytme tilstede i en selv . . . naa kort sagt, jeg spiller ikke mere."

Søster Alma er færdig med chokoladen, hun er saa letvint i den lysegraa lerretskjolen, og under haken har hun en brystnaal av blaa emalje med det røde kors i.

Mon denne kvinde hadde nogen uro mer? Hendes humør lyste ind over sykesalene, der hun kom, hun var glad likesom fuglene synger. Hadde hun sine drømme endnu? Jo, han hadde hørt hende nævne, at hun haabet at faa en liten stue med have langt ute paa landet, naar hun blev gammel engang. Det var det aftenland, som hun nu og da vendte sig imot.

Og endnu var hun ung og maatte kunne bedaare saa mange mænd som hun bare vilde.

„Værsgod," sa hun. „Men De maa bære over med brødet."

Da Harald gik gjennem kontoret for at ta sit overtøi og gaa hjem til middag, sat Ivar Holth der og ventet, men reiste sig nu med en mine, saa den anden studset og maatte stirre paa ham.

„Naa, hvad er det paafærde, min ven?"

„Det var bare det, hr. overlæge, at jeg blir nok nødt til at slutte nu . . . som økonom."

Harald bød ham av sin cigarkasse, men han sa nei takk. Saa tændte overlægen sig en cigar selv, meget omhyggelig, blaaste fyrstikken ut og la den hen i et askebæger. Først da saa han paa den anden igjen og sa: „Hvad er det for sludder?"

„Har De set, hvad der staar baade i „Aftenbladet" og „Socialisten" igaar aftes?"

„Nei!"

„Læser De ikke aviserne?"

„Jo, altfor mange, men ingen av dem, som kommer ut her i byen."

„Det er et angrep paa Dem. De har ikke avertert økonomstillingen ledig. Der er mange andre, som har villet søke, baade redaktøren for „Aftenbladet" og forretningsføreren for fagforeningerne, og et par lærere og en sakfører. De siger det er en skandale, at der er gaat frem i dølgsmaal."

„Hvad kommer det Dem ved, at man angriper mig?"

„Nei vel, Dem er der ingen som kan gjøre no — det vet de alle sammen. Men det gaar ut over mig. Imorgen er jeg viss paa der kommer en artikel om ham, som fortrængte de andre — om mig! Jeg orker ikke mer, hr. overlæge. La dem faa posten og slaas om den. De har plaget mig nok nu. Bare jeg kommer ind i en butik. Bare jeg viser mig paa gaten . . . aah!"

„Hvad behager — lægger De merke til andre mennesker, naar De gaar paa gaten?"

Den anden løftet hodet og maapet. „Om . . . om jeg lægger merke til . . .!"

„Det gjør ikke jeg. Jeg aner aldrig hvem det er jeg møter. Jeg gaar og tænker paa mit. Det skulde De ogsaa."

Den anden rystet paa hodet. Han forstod ikke al denne overlegenhet.

„Det er sandt, jeg har faat en nordlandsbaat herned og skal ut og prøvekjøre den i eftermiddag. En seksring. Bli med, men ta med Dem godt med tøi, for vi kommer ikke hjem før inat engang. Og kom nu og gaa sammen med mig indover byen og se rakket i ansigtet. For De er jo dygtigere end dem alle sammen for pokker. Kom saa."

Den lille nordlandsbaat med de høie stevner, den hvite ripe og det barkete raaseil saa mellem de store skibe ut som en fremmed fugl. Den skjøt let utover vaagen, med skum og sprøit opad baugen, og ved styrvolen sat Harald med sydvest nedover ørene, snadde med karvet blad i munden og lange sjø-

støvler opover laarene. Ho, dette mindet om hans liv i Finmarken. Slik seilte han ofte ut til et fyr, hvor en ung pike sat og ventet paa ham ved vinduet. Det var dengang. Det var en tid, da han saa hele verden i lys av sig selv. Nu var det omvendt. Nu var han sunket ned til barnepike for en mand, som han trodde skulde kunne hjælpe sig selv, bare han ved et raskt grep blev stillet paa benene.

Ivar sitter der foran saa sjøvant paa toften, med skjærmhuen nedover ørene og griner fortrolig mot vind og sjø. Han er jo fra Askøen og saa at si vokset op i baat. Men øinene ser saa søvnløse ut i det bleke ansigt, og han smiler hele tiden som folk uten vilje, uten sindsro, uten tillid til sig selv. Naa, Harald, slippe ham kan du vel ikke. Hvad kommer han dig ved, neivist, men du har tat ham paa skuldrene, og du maa for skams skyld prøve at bære ham frem. Kan du? Ja, sæt om du ikke engang formaar saa meget som det?

„Løs halsen der! Pas paa, vi gaar over — saa ja. Gjør fast skjøtet. Du kan knuten, ser jeg! Bravo!"

Nu i solfaldet løftet øerne sig i kobberfarve op av den gulblaa krapsjø — saa sprøitet den sisste holme forbi, det aapne hav foldet ut sin grønlige slette og syntes at rulle ind i en gul himmelstripe i vest. Ut av denne stripe saaes en enslig damper med røk tilveirs. Det skumret. Solen var borte. Baaten fløi langsommere, de skar gjennem en sildestim, hvor sjøen kokte av blanke smaa spoler og i luften en sværm av maaker, som huier sindssykt over saa megen rig-

dom. „Hallo, hvad fik De i fjæset, Holth! Visitkort fra maasen!“ Den unge mand stak haanden utenbords efter sjø og vasket sig i ansigtet.

Det var næsten mørkt da de landet paa en liten ø, hvor masser av erfugl reiste et kor av protesthvin, da fremmede kom ind i deres rike. De to mænd hoppet ind paa fjæren, trak baaten efter og begyndte at bære iland. Ivar hentet vand i kjelen og et fang tør ved, litt efter flammet et litet baal paa stranden, og snart sat de paa hver sin side av det og passet kjelen, som hang over. Langt ut i vest skjøt nu og da et lyn op av horisonten og henover den mørke flate, og denne gang var det ikke fra skib eller damper, det var lysglimt fra Simlingen fyr.

Man blir kamerater ved en slik ild. Man overdøver bølgen mot stranden og ler høit. „Pas paa, din tosk, nu koker den over.“ „Saa, velt nu ikke fløten.“ „Faa hul paa den her ansjosæsken.“ „Hvor blev det nu av smørret?“ „Naa, her er gammelost.“ „Brødet er i kurven.“

Det gjør saa godt for Ivar at faa litt skjænd, at smaaprate om løst og fast og være ute i dette veir og midt i en stor stemning av sjøfugl og hav. Det fordeler bevægelsen i hans sind. Har man et sted, som er flaadd, saa gnisser tanken bestandig mot det, og det gjør ondt, gjør saa utaalelig ondt, men nu danser indfaldene omkring rundt i andre egne av hans hode, og han ser dem og smiler og synes det er godt, at det syke sted kan faa et øieblik fri. Saa hviler de paa albuen og æter,

kaffen smaker herlig. Snart er snadderne tændt. Nu er det ganske mørkt, men i øst, op av havet dukker en guldkant langsomt tilveirs, en halv mynt, som lyser. Snart er der en bred maanebro henover bølgerne — se der.

De trak ulster paa og la sig overende i sandet. Begge saa paa denne guldbro nede fra himlen og hit, hvori bølger bulnet op og sank igjen. Tør tang knaset under nakken. Et vindpust kom nu og da og fik ildgnister til at fyke av snadden. Det var i slutten av august og langt tilhavs i den milde kveld.

Ivar Holth hadde lyst til at flytte sig nærmere den anden, men en egen respekt holdt ham tilbake. Doktoren tiet, han var vel inde i tanker, som han vilde ha for sig selv. Den som kunde sætte sig hen til ham og betro ham alt, spørre om raad, be om hjælp mot de forfærdelige tanker, som ofte skræmte ham selv. Men det, som er rigtig intimt og skjæbnesvangert, det kan man ikke tale til andre om. De andre vil bare le. Han møtte hende idag igjen, og hun var .deiligere end nogensinde, men hun syntes ikke at merke hans hilsen, og det gjorde saa ondt, saa ondt og vakte saa meget at gruble over. Men fortæller du det, saa vil andre le. Sludder, vil de si. Saa faar du tie da og lukke det inde, og ingen kan se, at du allikevel tænker paa det bestandig. Det er det syke sted, som har været flaadd og blodig saa længe, at det saa at si er gaat koldbrand i. Saa er det denne byen, som stirrer en ond vilje ind i dig og vil du skal løpe med kassen,

eller slaa nogen ihjel eller sætte ild paa — denne byen orker du snart ikke andet end gi ret. Du maa føie dig for at faa fred. Men fortælle det? En saa overlegen fyr som doktor Mark — fortælle det til ham! Joho. Nei, gjem det, gjem det godt. Det kan være meget at si om, hvordan det skal gaa dig naar hun er reist, men ti, ti. Hvem vil høre paa det uten for at le. Ti og tænk paa det og luk dig mot hele verden for at kunne tænke rigtig grundig paa alt dette. Og her ligger du nu, langt tilhavs, og du har en overlegen herre med, og allikevel er du aldeles ensom i den vide verden.

„Hvad tænker De paa?“ spør Harald og vender sig mot ham.

„Jeg er søvnig. Jeg tror næsten jeg sov.“

Harald ser paa denne utstrakte skikkelse med ulstren knappet op til halsen og øinene lukket. Ilden blaffet over det magre ansigt. Der gik trækninger om munden. Joho, han skulde faa ham til at tro at han sov.

Her ligger nu en ung, dygtig og bra mand, Harald Mark, men en eller anden mus har sat sig til at gnave paa hans livsrot. Kan du hjælpe ham?

Her ligger et menneske, som har det ondt. Er du ikke læge? Ordiner en behandling, skriv en recept, find en kniv, eller .... eller foreslaa samfundets omstøpning, bedre fordeling av mat og hus, vil det hjælpe ham? Præk en ny religion, pek paa en mand, som hænger paa et kors, han døde for dig, vil det hjælpe ham?

Han er bare et menneske. Ingen idé. Intet princip. Intet parti. Han er bare et menneske. Kan du hjælpe?

Ak, er det nu ogsaa umaken værdt at spendere saa meget av din tid paa denne fyr. Barnepike? Et daarlig ord. Du kan ikke slippe ham allikevel.

Dit er du kommet. Du pløiet gjennem saa mange bøker, hørte saa mange professorer, reiste og saa og lærte endnu mer, du vandret gjennem kunstens paladser og levde i fattigbyen og følte kald og hadde en tro paa systemer og teorier og evangelier. Nu er du kommet gjennem alt dette. Her er du naadd til mennesket. Kan du hjælpe en eneste som har det ondt? Du, som pines av, at din samvittighet omspænder hele verden, mens du er magtesløs og ingen ting kan forbedre, du har ialfald et menneske her ved siden. Tror du paa mennesket? Tror du, der er saa meget stof i det av det guddommelige, at det er værdt en kamp, en hjælp, et offer?

Foragt ikke et enkelt menneske, Harald Mark. Det er skapt av det samme stof som menneskeheten. Den uendelige verden avspeiles i den lille. Du, som vilde faa alle med, alle med paa vei mot den store dæmring — hjælp ham der! ....

Harald Mark stirrer ut i mørket og himlen og glemmer at stoppe sin snadde.

Men hvad er det med havet? Det er blit et

landskap av levende skygge og lys. En stor sky ligger endnu i brand mot sør og pudser en havstripe blank som kobber. Og mot vest skyter der ut fra guldbroen lange lysglimt, hver gang en sjø løfter sig op i maaneskjæret. Det er bølgerne, som danser med natten og med maanen. Havet holder en egen lysfest i nat.

— Selv om du kunde hjælpe ham her, saa maatte du ogsaa forandre hele byen. Han er et ekko av de par tusen sjæle derinde, som du er det av verden. Ta ham i haanden, gaa med ham mot disse dumme lys indenfor havnen, mot de dumme smaastadsjælene der, staa ved hans side, støt ham op — det vil kanske ikke hjælpe det spor, fordi det er de mange rundt omkring os, som bestemmer, hvad vi er og hvad vi skal gjøre.

Du er uavhængig av smaabyen. Men verdensbladene bestemmer dit humør. Væk hans interesser, gjør hans horisont vid, lær ham at sætte de smaa ting paa plass — han faar det kanske som du, og blir det saa bedre?

Hjælpe ham — du?

Du vet jo ikke engang, hvad han ligger og stønner for nu. At vinde hans fortrolighet — joho, men han vil skjule det væsentlige, — et menneskes sjæl er ikke noget let instrument at spille paa ....

Skal du da slippe ham! Skal de andre vinde spillet? Skal han gaa tilgrunde? — Aa, det maa, det maa ikke ske.

Tror du paa mennesket, Harald Mark?

Den lille baat duvet op og ned med bakskotten ute i sjøen, fyret derute under himlen skjøt endnu sine blink, og paa hver sin side av baalet laa de to mænd utstrakt, med lukkede øine over hver sin tankeverden, vugget av havets sugende rytme i den blide nat.

XVII.

Det var en liten prinsesse fra Alveland, og hun laa her paa sykehuset og hadde stadig taarer i øinene, fordi hun længtet saa hjem. Hun var femten aar og datter av en lærer inde i fjordene, og just som tuberkulosen i knæet syntes at svinde under røntgenbehandlingen viste der sig mistænkelige symptomer baade i skulder og ryg. Men Harald, som gik saa mange patienter likegyldig forbi, pleiet her at stanse og prate, ja det hændte at han lot assistenten og oversøsteren bli staaende og vente, mens han satte sig og prøvde at faa den lille piken til at le.

„Naa, Marie, har du tænkt no videre paa mig siden igaar? Du forstaar vel at jeg mener det oprigtig?“

Og piken laa stille og lo. For at spare skulder og ryg var hun hængt op i en lang karm, som hvilte paa madrassen, og hun maatte bare saavidt dreie paa hodet og løfte den ene av armene. Men hun lo. Det fine lille ansigt midt i det utslaatte blonde haar lyste av en skjær rødme, og samtidig av lidelse, av drømme, av aand. Blikket var saa stort og fjernt. Hun ante ikke, at hun maatte ligge slik et halvt aars tid, om det skulde monne, men

det kunde ogsaa hænde, at kniven maatte til, og saa — stakkars lille Marie.

„Hvad er det du har lyst paa nu da, piken min. Skal jeg kjøpe dig en hest, saa du kan ride indover bergene, naar du skal hjem?"

Og piken lo igjen. Hun passet paa ikke at røre den høire armen, men de røde læberne lo og blottet en mængde hvite regelmæssige tænder.

„Jeg har med en bok til dig idag. Kjender du den her?" Han gav hende „Synnøve Solbakken", som hun nysgjerrig tittet paa.

„Det skal bli morsomt at læse i den," sa hun og la den fra sig paa teppet.

Harald Mark skulde ha fjorten dages ferie, og derfor var han paa visitten idag særlig omsorgsfuld, saa reservelægen kunde faa sine ordrer. Han hadde faat saa meget ut av Ivar Holth, at han særlig gruet sig for den dag da fru Harrang skulde reise, og nu vilde han ta ham med paa en fjeldvandring, saa han ikke skulde være tilstede her netop da.

Da han stod i kontoret og sa farvel til søster Alma stak han hende en pengeseddel i haanden og sa: „Kjøp no'n gode kaker nu og da til lille Marie, men si ikke det er fra mig."

Hvad gik der av overlægen! Hun hadde aldrig set ham fra denne siden overfor patienter før. Begyndte han at faa noget av den rytmen i sindet, som han nylig talte om, saa han kanske en dag kunde ta fat paa at spille violin igjen.

Hun gik utover eftermiddagen og syntes det blev

saa tomt her, mens han var borte. Nylig sat hun oppe om natten og vaaket hos en blind gut med hjernebetændelse, og litt over midnat gaar døren stille op, og det er overlægen som kommer. Og paa hver sin side av sengen blev saa de to modne mennesker sittende, forenet i at pleie dette barn.

Nu reiste han. Det var som hun maatte være mere aarvaaken end nogensinde, saa der ikke skulde ske noget galt, mens han var borte.

Hun vandret indover salene igjen og saa den unge pike, den lille prinsesse, ligge der med Synnøve Solbakken i haanden og med taarer i øinene og le.

Og indenfor, paa den anden side av gangen, laa der en snurrig fyr, en amerikaner, som nylig var operert for brok. Han var ute fra kysten et sted, og hadde været i Amerika i mange aar, men skulde nu endelig hjem og gifte sig med sin ungdoms kjæreste. Og her i byen, paa gjennemreise, blir han syk, og her paa hospitalet blir han, den femtiaarige, indtørkede benmand, forelsket — i hende — i hende! Det var jo ikke første gang at slikt hændte, men hun maatte altid le. Han skulde hjem og gifte sig med en gammel jomfru, som kanske hadde ventet paa ham i tyve aar, og saa — forelsket her i — i hende. Hver gang hun kom ind til ham hvisket han i den største sindsbevægelse: „Jeg elsker Dem.“ Kunde hun vel andet end le? Og allikevel, hvad vilde der ske, naar han skulde ut og hjem.

Ivar Holth gik sammen med Harald Mark indover byen, og ved bryggerne stanset overlægen og pekte

op i fjeldet over det hvite hus. „Hør," sa han, „har De nogensinde vært deroppe paa den lille gaarden der? Jeg synes den hænger deroppe som et billede paa væggen, og det maa da være vanskelig at komme derop, for ikke kan jeg se saa meget som en sti engang."

Ivar lo: „Jeg kløv ditop en dag for et par aar siden, men det var rent livsfarlig. Og De kan tro, det er to snurrige gamlinger, som bor der. De har et par kjør og non høns, og de ser aldrig et menneske saa langt aaret er. De hater byfolk. Kommer non derop, saa hænder det, at gamlingen truer med gevær."

„Jeg maa derop engang," sa Harald.

Han gik om eftermiddagen en tur utover langs vaagen med sin mor, det var stille blid høstdag med gule rosetter i løvaasene og speilblank sjø. Han gik og fortalte hende noget han netop hadde læst i New York Herald om engelske gummiselskaper i Sydamerika, det var visst i Bolivia. De tvang de indfødte til at bære og slæpe gummi langt ut over menneskelig evne, ellers vanket der pisk. Man kunde se trætte mødre komme med barn ved brystet og samtidig med gummibyrden paa ryggen, de gik sig saarbent, de fik blodspor efter sig, de gik til de stupte, men maatte op igjen og slæpe sig videre, for bragte de forlitet gummi, saa blev der pisk. Aktionærerne i London faar 200 procent. Det er da en morsom historie, eller hvad synes du, mor?

Fru Mark sukket og saa utover vaagen. Herregud, bare han vilde la være at læse aviser.

En stund efter smilte hun og sa for at lokke ham over i noget lysere: „Naa, Harald, hvad er det jeg hører om dig. Du danset jo næsten hele tiden med en ung dame derute hos konsul Mohn?“

„Aa, er det det du er optat av,“ sa han og trak øienbrynene tilveirs.

„Og siden har du et par gange spasert med hende ogsaa, og det nævner du ikke et ord om til mig.“

„Det har jeg rent glemt, mor. Men gudskelov, at man endnu har sine smaa besøk av ungdom. De varer desværre saa sørgelig kort.“

„Aa, tøv, du er da ikke førti aar endnu.“

„Takk skal du ha.“

„Vil du jeg skal be din lille veninde hjem en kveld, naar du kommer tilbake?“

„Aanei da, mor —“ han smilte tungsindig. „For mellem os sagt, saa er hun altfor dum, eller jeg er altfor vis. Men hvis vi bare var græshopper og kunde danse sammen bestandig, saa vilde vi være som skapt for hinanden.“

Moren saa utover vaagen og sukket paany.

„Hvorledes gaar det med din ven økonomen nu da?“ spurte hun.

„Ivar Holth — aajo. Men hvordan det skal gaa oss, det bestemmer vi jo ikke selv. Det raader vore omgivelser for.“

„Nei, sier du det!“ utbrøt hun og stanset og saa paa ham, idet hun løftet sit skjørt for sølen. „Kjære, jeg synes da han maa være ovenpaa nu, slik som du tar dig av ham.“

De snudde og gik indover mot byen igjen, og Harald kastet et blik paa sin mor. Du gode Gud hvor det hele dog var enkelt for hende. Nu var Ivar Holth hjulpet. Nu hadde han kost og klær og social opreisning. Nu manglet han bare alderdomsforsikring, hvad mer?

Det var denne mor, som i hans glade ungdom hadde sendt ham de alvorlige breve og været hans onde samvittighet, hver gang han slog sig løs. Han forstod ikke da, at hendes alvor bekom hende selv saa usigelig vel. Det skjænket hende den beste samvittighet paa jord. Hun gjorde sit. For hende var verden bare det, som hun overkom at raade bod paa, resten, mennesket selv, eller det som laa utenfor byen og programmerne, det kunde hun nok streife med sin interesse, men det blev aldrig magtpaaliggende, og det betok hende hverken appetit eller søvn. Slik skulde man være for at leve et sundt liv. At hun ikke hadde faat anledning til at lære ham ogsaa det!

Og saa reiste da de to mænd. De steg iland fra damperen inde i en fjordbund og begav sig i sportsdragt og med ransel paa ryg indover en dal, opover en aas, indover en hei og sov den første natten paa en sæter inde ved selve vidden.

XVIII.

Saa vandret de da i disse første blide septemberdage over vidde og hei.

Bak dem laa fjelde med en spræk i — og dypt i bunden av den er vel en fjord. Den tunge sjøluft var under opstigningen stadig blit lettere, nu aandet de bare i lyseblaa himmel — aa, dagen heroppe, saa ren, saa mættet av lys, saa skjælvende av munter klarhet. Lyngen henover berg og heier, som var grøn i sommer, staar nu purpurrød og blomstrer. En ørn hænger stille høit over et blankt vand, som speiler gylden smaaskog, det rauter fra buskapen, flokker av hester løfter hodet og ser paa de to, men hør, der er ogsaa knald fra rypejægere, og her er saa vindstille, at krudtrøken blir liggende i luften urørlig som en ulddot og svæve.

De par første dage var Ivar Holth bare lyst humør og lutter prat og interesse for alt de møtte. Det gjorde atter godt, nye egne av hans tanker blev vakt igjen, han slap at pirke i det evige saar, han følte det nok, men tvang sig og svor i sit sind paa, at nu skulde det være forbi. Han snakket med doktoren om fjerne land, spurte og spurte om Paris, om England, om nye opdagelser i medicinen. Han fortalte litt om hvad han selv hadde faat læst, da han

var kontorchef, Schopenhauer, Stuart Mill, Pascal. Aa, det gjorde saa godt at tumle omkring i disse friske egne av sin aand, han lo for et godt ord, han blev træt, men spurte hele tiden, om han ikke kunde faa bære litt for doktoren. De kommer ned i smaa dale, hvor sæterklyngerne ligger, faar melk og mat og gaar igjen eller ligger der om natten og vandrer videre den næste morgen. Hvor skal de hen? Det vet de ikke. Ivar Holth følger bare med doktoren, og Harald Mark har kompas og kart, et sted kommer de vel ned til en bygd igjen, men haster det saa?

„Hu, jamen er her varmt,“ sier doktoren og tørker sig med huen over den blonde haarpels.

„Ja, tænk det er jo sommer fremdeles,“ sier Ivar og bruker lommetørklædet over ansigtet.

De gaar. De blir trætte og lægger sig ned i den varme, røde lyng med ranslen under hodet og ser op i den herlige blaa symfoni deroppe med guldskiven, som lyser og brænder saa over al maate. Pulsen hamrer lystig mot deres hals, brystet løfter sig saa let for hver indaanding, nogen tjern øines rundt paa myrerne, saa stille at det er som de ligger der og tænker. Og her er de to. Er det saa ikke herlig at leve?

Det er bare det i veien, at ingen av dem orker længer at ha det godt. De ser ikke stort av det de vandrer igjennem. Det gjør intet indtryk paa dem mer. Ivar har allerede lyst til at snu. Langt der vester under himlen og ute ved havet, der gaar hun

omkring i en liten by endnu, og der har han det saa ondt, saa ondt, men dit er han alt begyndt at længes. Det er gaat op for ham, at denne turen er en list av overlægen, han skal ikke faa være hjemme, naar hun reiser, han skal ikke faa se hende de sisste dagene hun er der. Han er ført bort av sin velgjører, som vil ham det vel, men velgjøreren forstaar ikke, at jo længer han slæper ham bort fra byen, jo nærmere kommer den paa sin vis. Hun — og de andre — og hans egne blodige saar, det blir bare mere levende alt sammen, jo længer bort han gaar.

I kveld vil han snu. Doktoren faar bli saa fornærmet han vil, men ikveld vil han ikke gaa længer. Imorgen begynder han paa hjemveien.

„Derborte tror jeg vi har Hallingskarven," sier Harald Mark og stanser og sætter kikkert for øinene. „Der er nysne paa den, ser du det. Herregud, hvor den blinker mot den blaa himmelen."

„Ja, det maa være Hallingskarven," sier Ivar og laaner kikkerten og prøver at se.

Men ikveld vil han snu.

Og Harald Mark selv, han er saa forundret over, at høifjeldet — dette herlige rike, som han hadde længtet saa efter, det gjør ikke længer noget indtryk paa ham nu. Han er fri, dagens tolv timer er hans og hans alene, han er sund, sterk, ung endnu, og her, under denne lyskuppel, som hvælver sig som en eneste stor klang over jorden, er det ikke godt at være her heller? Der er noget

han savner. Ikke patienterne, ikke mor, ikke hjemmet, nei, det er aviserne. Disse daglige støt i bevisstheten, som hver dag gjorde ham saa lysvaaken, dette paaskud til raseri, indignation, forargelse — det er ikke heroppe. Det er en feil. Han savner sin daglige vrede. Hans tanker leter efter den, og han føler selv at det er sørgelig, men overrumples stadig av det, paany og atter paany. Ak det var engang han som ung student saa paa et landskap som andre lytter til musik, og da aaser og sjø og himmel bølget gjennem ham i lyst og glæde. Det er længe siden. Nu ser han paa Hallingskarven, men hans egentlige bevissthet tumler med gummiselskapet i Bolivia, og med den nye Marokko-konflikt, som kanske reiser en verdenskrig. Og han ser krigen, ser jordens forskjellige folkeslag sætte sig i bevægelse med vaaben i haand, hvorfor? Fordi industriherren trænger endnu mer av fremmed jord. Derfor skal folkeslagene begynde at myrde hinanden. Det angaar ikke én av hver hundrede tusen, men de skal myrde hinanden allikevel. Dette er, o menneskeaand, din guddommelighet av idag.

„Hvor skal vi ligge ikveld?“ spør Ivar.

„Jeg har tænkt vi skulde naa frem til Osetsæter. Det er pensionat, og der er antagelig nye aviser. Saa faar vi se, om der er no nyt i verden.“

„Jeg begynder at faa ondt i en fot,“ sier Ivar og gaar tvært og langsomt. „Jeg er ræd det er gnagsaar.“ Og han heiser skræppen opover ryggen med en mine som er sur og træt.

„Kjære, la os endelig se paa foten. Vi kan sætte os her, saa tar du av. Jeg har plaster med."

Paa Oset vilde Ivar snu.

„Sludder," sa doktoren. „Vi snur begge to den dagen vi har faat luftet os grundig ut. Du har bare at følge med mig."

Den andens vilje var sterk. Ivar gjemte sin skuffelse, sin trods, sin utaalmodighet efter at komme tilbake igjen. Han gik med, men saa ingenting av de riker de vandret igjennem.

De laa en kveld over paa Valdresfjeldene og fisket paa et vand, gult under skyernes uveirslys. Ivar rodde, Harald hadde oteren ute, men fisken bet ikke, fordi her var altfor vindstille. Oterfjælen skar som et litet skib skraat bakut efter tømmen, og paa den anden side vandet reiste sig Norkallen med blaamørke sider og blak hei under den skyete himmel.

De skulde ligge paa en sæter inat, hvor to jenter var budeier. Bare nu Ivar kunde faa øinene op for at begge var unge og vakre.

„Har du din mor ilive, Ivar?"

„Nei, mor døde for mange aar siden." Han dreiet sit ansigt mot vest.

„Har du mange søskende?"

„Nei, bare en bror foruten Inga. Han er i Alaska og arbeider paa et sagbruk."

„Jeg tænker vi ror iland og hjælper jenterne at melke," sa Harald og begyndte at hale oteren ind.

De to unge, blonde piker saa paa hinanden og

lo over disse bykarer, som hjalp dem med at maake gjødselen ut av fjøset og med at tænde paa peisen i stuen.

Harald fandt et trækspil paa hylden, og efter kveldsbordet laget de fire mennesker det rene bryllup med dans. Harald var munter for kameratens skyld, og virkelig — det saa ut til at Ivar begyndte at vaakne og ta jenterne fast om livet i dansen som om han virkelig var med i lystigheten han ogsaa. Et blaf av ungdom slog vel op i hans sind, og bare det nu vilde vare.

De laa sammen ute i kammerset, og madrassen var høi med et teppe over. „Gid han nu vilde gaa ind til jenterne," tænkte Harald. Men Ivar strakte sig ut, la haanden over øinene og vilde indbilde ham at han sov.

Du, som skulde fylde hans sind med friluftshumør paa denne turen, — du bare tar ham med og tænker ellers paa dit. Og han — han gjemmer sin sjæl for dig. Stille en diagnose, naar den syke lyver. Trænge ind i en ulykke, trøste en sorg, naar vennen dækker den med ord og smil.

Og vi to vandrer her over de skjønneste egne i verden, og det hele er dog lukket for vort sind. Hvordan ender det med verdenskonflikten? Det følger dine skridt henover heiene som en mørk luftspeiling, og han — han har vel sin, endnu mørkere, og solen skinner forgjæves paa os begge.

Vi og de andre — alle de opjagede mennesker av idag, vi har mistet evnen til at gjennemgyses av

noget oprindelig og skjønt paa jorden. Luk øinene paa vidden — hvad ser du! Læg øret ned til den blomstrende, varme lyng, hvad føler du? Kan du beruses av et eneste hellig nu! Bladene, som falder nu i september, de kan. Døgnfluen kan. Barnet kan. Men ikke du.

Dit hjem er avisen, din normale sindstilstand er forargelse over det onde i verden, og dagens arbeide er blot saa tiden kan gaa.

Den, som kunde knæle i en stor tilbedelse engang. Bak alt maa der da være en universets grundsjæl, hvorav du er en straale. Lys da. Hvordan?

Du har en ved siden av dig, javel. Hvor skal du finde litt lys at fylde ham med, saa han ikke synker ned i en katastrofe?

„Sover du, Ivar?“

Ivar har fremdeles haanden over øinene og synes at sove fast og rolig.

Her var en ulidelig mængde av myg. De summende smaadjævle nærmet sig med en irriterende lyd, saa sætter der sig et væsen paa kinden, paa panden, paa læben. Føi!

Ut paa natten listet Harald sig op og tok paa og gik ut.

Morgenkulden slaar imot, rypesteggen kagler i kjæret, den samler vel kuldet efter at jægerne har sprængt det idag. Haralds føtter gjorde en mørk vei efter sig nedover den rimete vold, en bjelde rørte sig i det lange fjøs, det suste av bække rundt om i heiene, en rødme av dagen tændtes mot øst.

Han satte sig paa en sten og støttet hænderne mot haken. Der var saa godt og stilt herute nu. Der var et eget behag i at vite, at turisterne var dradd ned fra fjeldene, pensionaterne stængt, vidden var for den ensomme vandrer og for vinteren, som snart vilde dække det hele med sne.

En uendelig fred breder sig ut over det bleke, tause morgenlandskap. Disse larmende bække vil snart være stum is, men de larmer endnu. Og de er viss paa en vaar, da de levner op igjen. Hvad er du?

Du lever. Du lever nu. Du har en vilje til uendelighet, men du evner ikke at omdanne denne uendelighetsfølelse til velbehag, til verdenslyst, til samklang med universets store, festlige rytme. Men det var vel meningen. Det skulde vi alle. Ellers — hvad ellers?

Kan du ikke selv, saa faar du ta denne unge mand med det bløte sind og føre ham dit. Han har igrunden en mængde musik i sjælen — saa meget merker du. Tror du saa det nytter? Kan du magte at omskape ham, gjøre ham sterk og rik og stor i linjerne, saa — ja saa er der vel redning for os alle. Vi er av det samme stof. Et hvert enkelt menneske er jo i sig selv en liten menneskehet. Tror du paa den? Husker du din gamle drøm om den samlede opmarsj — mot hvad? Et steds skal vi vel hen? Der gives en morgenrøde, som vi stevner imot, og som alle religioner er gjenskinnet av. Tror du, at menneskene en dag naar frem til den

hellige time, da de faar tid til at sætte sig rolig ned og la altets hymne bruse stor og frydefuld gjennem tanke og sind. Tror du paa det? Ellers — hvad ellers?

Solen staar op. Fjeldene reiser sig i kjølig kobberfarve mot himlen, vandene speiler røde skyer, duggen blir guldstøv henover vold og knauser. Nu gaar vi ind og koker kaffe og trakterer pikerne med paa sengen.

Saa vandret de to videre igjen, to graa skikkelser henover fjeld og myr, i regn, i skodde, i blæst, under sol og stjerner, begge fulgt av sin egen luftspeiling, disse spredte striper av verden, som var deres liv.

„Hallo, det der er nok Jotunheimen." Og Harald faar atter sin kikkert frem. De stirrer henover et ocean av bølgende, blaa og hvite fjeld, mot en kjæmpebølge længst mot nord, som synes at fraade ind i selve himmelen. „Joho," siger Ivar, „det der er nok Jotunheimen."

Nu var der bare nogen faa dage til hun skulde reise, og han gik her og fjernet sig mer og mer. Han vilde aldrig faa se hende igjen. Uten hende vilde byen lukke sig over ham som en iskjelder, fuld av onde magter, med skjæve, blodige øine. Han blev syk av at tænke paa det. Han orket ikke at følge med, føtterne negtet at gaa.

Han skyldte paa ondt i knærne, paa maven, paa hodet. Harald skjændte, spøkte, fortalte muntre historier. Kom nu. Vi sætter os her og tar os

en snadde. Vet du, oppe i Karasjok var jeg paa besøk engang, og der kan du tro der huserer en kjærlighet i pels. Unge mennesker sværmer ute under nordlysstriper i femti graders kulde, hun i pels, og han i pels, de omfavner hinanden i pels, kysser i pels, synker overende i sneen i pels. Der blir kanske snefokk, og de merker det ikke. De sner ned. De er hos hinanden. Om morgenen maa fædrene gaa omkring med lange skistaver og stikke ned i sneen for at finde de forskjellige par, som elsker hinanden. Hvad siger du?"

„Ha, ha, ha!"

De kommer en dag saa langt frem at de ser ned i Gudbrandsdalen. En ny landsdel. Solbrændte huse laa dernede og røk. Og de kommer til Lillehammer og gaar omkring paa Maihaugen og ser paa de gamle gaarde, de lune hjem deroppe fra dalen i fjerne tider.

I morgen er det den dagen, hun reiser, tænker Ivar, men gjemmer det godt, for nu hater han den mand, som slæper ham med.

De staar i den gamle Gudbrandsdals-stue med peis og smaa blyvinduer og bare haandgjorte ting, og Harald sætter sig paa en stol og ser sig omkring, synker helt hen i alt det han ser, suger det op, føler likesom klang av glemte toner, som det er deilig at høre igjen.

„Hør du, Ivar — vet du, hvad det her er? Det er endelig et menneskehjem. De folk, de bodde virkelig hos sig selv. I vor tid kan man ha sit

eget hus og sine egne møbler, men det er allikevel et hotel, man bor i, der er ingenting gjort med dine egne hænder, ingenting sprunget ut av din egen drøm, det er byttet i penger, tat fra øst og vest. Men her du? Manden sjøl eller hans far hadde gjort det hele i fredelige timer. En liten jentunge pludret kanske i rød stak rundt i stuen og lo over en høvlspon, og manden diktet denne barnepludder om til et eventyr, en utskjæring i en øse. Og den voksne datteren vævet brogete figurer i tepper, mens hun drømte om sin kjæreste, som vel maatte komme en dag, og teppet blev hængt paa væggen i den store stuen. Saa blev det hele tilsammen menneskers hjem. Lunt for tanken. Ramme om sjælen. Horisonten gik vel ikke længer end til gaardens grænse, hvor man laa i proces med naboen, men her — her var det til gjengjæld en personlighet med. Herregud, hvor de mennesker hadde det godt. De læste ikke blade. De brød sig fanden om den vide verden. De hadde et hjem.

„Faa dig det, Ivar Holth. Gift dig. Faa dig et hjem. Jeg har aldrig hat noget og faar det aldrig. Men du — du er ung endnu. Find dig en smuk pike, for fanden."

Det var det værste han kunde si til sin kamerat netop nu.

Ivar Holth smilte beskt. „Jeg — et hjem!" sa han bare. Men han tænkte: „Det hjem blir nok mørkt."

Saa drog de hjemover igjen.

„Ja, nu er det for sent," tænkte Ivar. „Nu ser eg hende aldrig mer."

XIX.

Naar vestenvinden nu under høstregnet kom væltende med de mørke skymasser ind fra havet gjorde den vilde hallingkast henover vaagen, saa ankerkjettinger sprang, og skibe drev iland og svære skavler skyllet helt op imot husene. De gamle brygger stod paa sine stolper ut i sjøen som fabeldyr, der ikke turde vaage sig længre ut, men de tutet i de lange oktobernætter, mens heiseblokkene hvinte og taksten fløi henover byen, og folk, som var sent ute, fik paraplyen vrængt og maatte holde sig fast i husvæggene. Og langt ut imot vest hørtes den dumpe larm fra selve havet, som endnu engang kastet sig ind over holmer og øer som for at rive dem løs. „Bare vi ikke faar spørre ondt fra sjøen inat,“ sa gamle folk idet de slukket lampen og krøp i seng. Og de drømte om forlis og om vrakstumper, som drev iland og om nødrop langt ute fra mørket — det var gamle drømme i denne by, som altid hadde sine sønner ute paa havet.

En slik kveld sat Ivar Holth oppe i det lille rum, hvor de fire barnene sov, den mindste piken med dukken paa skuldren. Det var snart midnat, han skulde selv ha været i seng, men visste han allikevel ikke fik sove. Det var best at holde øinene aapne,

for da saa han barnene, som laa der i den uskyldige søvn, men lukket han dem, da saa han hele tiden byen, hvor hun ikke længer var, byen, med det forvredne ansigt, som spottet over, at han nu skulde gaa her uten at vite hende i nærheten, byen med de hundrede øine, som bare glisset imot ham og vilde det skulde gaa ham galt. Han hadde av gategutter faat høre, at man nu kaldte ham chimpansen, doktor Marks ape. Javel, det var nu ogsaa underlig, at den mand skulde lokke ham bort i de sisste dagene hun var her. Sæt om det ogsaa var et eksperiment. Sæt om han bare vilde læse hans minespil og iagtta hvor han hadde det ondt. Sæt om det ogsaa var bare et eksperiment, at han ansatte ham som økonom, et forsøk paa dyret, en indpodning paa chimpansen — aa, aa, han orket ikke tro det, men han skar allikevel tænderne og knuget sine hænder. Hvis det var sandt, saa kunde han . . . saa kunde han ha lyst til at gaa ut til det hvite hus og . . . og gjøre noget forfærdelig.

Men det var ogsaa en anden ting, som han hadde oplevet idag.

Det var sakfører Gundahl, som kom til ham paa gaten og bad ham saa indstændig bli med i en sangforening. „De synger jo som en maaltrost, unge mand, jeg husker det fra gamle dage. Og De vil forstaa at lægge følelsen i stemmen, for De er besjælet av den ild, som vi andre mangler, ha, ha."

„Tusen takk," Ivar prøvde at slippe fra ham, men den anden hang med.

„Jeg misunder Dem, unge mand. Ja alvorlig talt, jeg vilde gjerne bytte med Dem. Vi andre har hjertet fyldt av brødnid, av hat og lumskhet og smaabysladder, men De — De har en hellig lidelse — som Dante — som Petrarca — som Byron. Jeg forstaar bare ikke en ting, unge mand — at De har fundet Dem i, at han slaar hende. Han kommer fuld hjem, naboerne hører det klaske og slaa, hører hende ynke sig. Og det endog nu, da hun skal ha et barn . . . Jaja, hun er jo borte nu, men . . .

„Farvel,“ sa Ivar og tok paa sprang.

Saa sat han da her og stirret ind i, at sakføreren muligens talte sandt.

Nu og da rystet han paa hodet. Han fandt det urimelig, og allikevel, i dette øieblik orket han ikke at tro andet end det som var ondt.

Slog hende — og hun var reist. Men han — kapteinen bodde her endnu i deres gamle leilighet — skulde bli her en ukes tid til.

Slog han hende! Hende!

Og hun skulde ha et barn. Hun!

Med ham! Med ham!

Og det var igrunden ikke det, som gjorde mest ondt, men en dypt smertefuld undren over, naar det . . . naar det var skedd.

Og om han nu hadde hat en ven saa dyrebar, at han kunde ha betrodd ham alt, alt, og bedt om raad og hjælp for alle sorger i verden, dette her kunde han ialfald ikke ha kommet frem med. Den besste ven vilde slaa en latter op. „Naar det var

skedd, hæ, hæ — ja det maa du sandelig spørre de to om." Det var selvfølgelig latterlig, og allikevel, det gjorde saa ondt, det etset sig mer og mer svi-ende ind i hans aller ømmeste hjerte. Naar skedde det?

Kanske en kveld naar han hadde sittet paa trappen og følt den kjære lidelse ved, at nu stod hun deroppe og klædde sig av. Nu krøp hun i seng. Nu trak hun teppet op over sit unge, herlige legeme. Nu kom han. Nu blev de sammen. Og her nede sat han. Og vinduet blev mørkt, de to var alene med hinanden deroppe.

Naar skedde det? Det var for hver gang en kniv, som jagedes ind i ham, saa han vred ansigtet av lidelse. Naar — naar skedde det?

Barnene ligger der og sover. De pludrer i søvne. En liten lampe brænder. Byen er mørk, høststormen larmer, natten er lang.

Hvad skulde han gjøre med barnene? For dette kunde jo ikke gaa. Hvad i al verden skulde han gjøre med Ingas smaa barn?

Han følte, at med ham drev det nu mot noget forfærdelig. Byen fik faa sin vilje. Han orket ikke længer staa imot. Det ene tak efter det andet glap, Sisst nu overlægen. Var han en chimpanse for folk, saa skulde de faa det som de vilde.

Men barnene?

Aa, den som kunde sove. Den, som selv var barn. De laa der i lappede natdragter, men de drømte kanske om mor.

Ivar Holth følte sig saa underlig uværdig til at sitte her. Han var saa forurenset av alt det slim, som byen hadde dukket ham i. Nu sisst overlæge Mark. Det var ingen mening i at han daglig skulde være sammen med disse smaa, de skulde klatre op paa hans knær og ta ham om halsen og kalde ham morbror — nei! nei det gik ikke an.

Og det var ikke godt at vite, hvad som kunde hænde nu.

Imorgen vilde han sende husholdersken med alle fire ut til Askøen, til hans gamle far, som sat der som pensionert klokker og hadde en liten stue. Der vilde de være sikre mot alt, som kunde ske.

Saa var det kanske sisste kvelden han sat her ved deres senge og hørte deres trygge, lykkelige søvn. Der var ingenting at gjøre ved det.

Næste morgen vasket han sig som vanlig og ut paa dagen fulgte han barnene og husbestyrerinden ned til skibet, som skulde føre dem ut til bedstefar. Stormen var litt spakere, og veien var ikke saa lang.

„Far har skrevet efter dem, sa han til kvinden," og han gav hende godt med penge som skulde gives til den gamle.

„Farvel, unger." Han kysset dem alle fire, og hver fik sin pakke med godter med.

Saa tok han veien utover til sykehuset, men i sisste øieblik snudde han uten at gaa derind. Han orket ikke at se overlægen mer, og han visste ikke hvad der kunde ske, om han traf ham paa gaten.

Han drev utover dagen rundt i bergene bak byen og saa paa den hvidtoppede vaag og lot regnen piske sig i ansigtet. Da han kom hjem mot skumringen var der ingen mat færdig, ingen i huset, koldt overalt. Han hadde i hele dag ikke faat andet end kaffen i morges, men nogen matlyst hadde han saavisst heller ikke nu.

Han laaste døren og rullet gardinerne ned. Han sat ved ovnen paa en stol og stirret frem i mørket. Alle tankens gribbe slog stadig ned paa de saareste steder, og ingen god følelse magtet at komme saa nær, at det var noget at klynge sig til.

Naar skedde det?

Chimpansen.

Skridtene blev sjeldnere utenfor. Han gad ikke se paa klokken. Det var kanske blit sent. Kanske var det midnat eller mer.

Det gik i havegrinden. Skridt nærmet sig. Han kjendte dem, og grep uvilkaarlig i stolen som for at holde sig fast. Det banket. Han rørte sig ikke. Overlægens stemme kaldte. „Er du hjemme, Holth? Er du syk, Holth! Lad mig slippe ind, hvis du er hjemme da vel. Du hører da det er mig. Holth! Ivar Holth — er du der!"

Aa, denne stemmen, som engang hadde været ham saa kjær. Denne mand, som engang hadde reddet ham . . . Chimpansen. Kom han nu og vilde prøve et nyt eksperiment?

Nu banket det endog paa vinduet, men Ivar sat urørlig. Det talte igjen. „Er du der, Ivar?" Der

blev en lang venten — saa fjérnet skridtene sig — saa blev det bare stormen derute i natten.

Endelig reiste han sig, var ute i kjøkkenet og stak en fyrstikæske i lommen, traadte saa ut i entreen, tok overtøi paa, gik utenfor og laaste, stak nøklen i lommen og begav sig paa maafaa ned gjennem byen.

Han hadde glemt paraplyen, men det gjorde jo ingenting, og han maatte stadig holde paa hatten saa den ikke skulde fly sin vei. Det brølte ute fra havnen, hvor skibene hug i den svære sjø, de fleste husene var mørke, og han gik dem forbi — ja her gik byens nar igjen, og de hundrede øine hadde lukket sig for et øieblik, men imorgen vilde de aapnes igjen, og blikkene paa gaten vilde ha det festlig naar de møtte ham . . . kanske.

Han visste ikke, hvorledes han var kommet ut til det hvite hus. Var det i en dunkel drift til at gripe efter et halmstraa . . . overlægens vindu kunde være oplyst, han burde kanske gaa op og spørre om det virkelig var sandt, at . . . aa, men slikt spør man ikke om, for det er bare latterlig. Slikt gjør ondt, men man tier om det. Man er ensom, hver gang det begynder at hovne efter slangebiddene — man blir bare forraadt, hvis man er dum og klager, selvom man virkelig hadde en god ven.

Men det hvite hus laa ogsaa mørkt. Nei, ovenpaa skimtedes lys forbi det mørke gardin. Doktoren laa vel som vanlig og læste utover natten. Men banke paa — gaa der op — chimpansen, ho!

Byen sov. En enslig politimand gik i blæsten langs bryggerne, og han saa en mørk skikkelse skynde sig forbi med opbrettet krave og hatten ned i panden. En læge kanske, som er ringt op, eller én, som kommer fra et godt lag, for pokker skulde ellers være ute i en slik nat.

Og vestenvinden gjorde sine hallingkast indover vaagen, og den muntret sig med takstenene og begyndte oppe i fjeldet at snurre rundt som vilde den finde sig et hul at slippe ut igjennem. Men overalt var det stængt, den delte sig og hev sig tilveirs eller kom tilbake over byen og blaaste i alle sine horn, saa møtte den en slegtning ute fra havet og slog sig sammen med den til en ny dans.

Og det var nu, at snekker Wium kom iland fra toddylag hos stuerten ombord paa „Nordstjernen", som laa her for sydgaaende med tran, og midt utenfor apoteket, hvor kaptein Harrang bodde i anden etage, blev han staaende og ta til hatten og holde sig godt paa benene. „Se der, mine damer og herrer, det lyser, det ryker — he! Det skulde vel ikke være ild løs." Men da en lue virkelig blaffet frem, blev han storartet og slog ut med haanden og holdt en tale: „Mine damer og herrer, dette blir en taksationsforretning — det er vel „Storebrands" assuranse — der faar jeg en job. Slukke — forgjæves. Men gaarden var gammel, det vet jeg. Hei, der er luen — det kan bli farlig. Rom brænder. Og vægterne sover!" Og pludselig begyndte han at løpe og rope: „Brand! Brand!"

Der aapnedes et vindu hist og her, hoder stak ut. „Brand!" gjentok de og slog vinduet igjen. Der begyndte at løpe i trappene, at kime i telefonerne: „Brand, brand" over hele byen.

XX.

Paa apoteket var der nok av brændbare saker, sprit- og æterfatene tok ild, og kjæmpeflammer begyndte at slaa tilveirs under knald, vestenvinden var parat til at føre gnister omkring, og før brandvæsenet var kommet tilstede stod halve kvartalet i luer.

Der blev lyst i alle de trange smug, hvor halvt paaklædte mennesker begyndte at jamre omkring, nogen hadde i forfjamselsen faat en stol i haanden, andre et barn med et teppe omkring, det ropte over hele byen, paa kone, paa mand, paa mor, paa pengene. Oppe i bakken, hvor endnu bare røkmasserne veltet frem, slæpte man møbler ut paa gaten, sengklær, malerier og smørdunker om hinanden, men i næste øieblik regnet der brande ned, saa alle slap, hvad de hadde i haanden og tok flugten.

Paa et øieblik var hele byen en umaadelig tummel, graat, skrik, kommando fra brandfolk og fra myndige byens borgere lød ind i hinanden. Gjennem en folkehop trængte en baare sig frem, hvor en vanfør olding laa og skulde reddes, en barselskvinde blev slæpt avsted paa en haandvogn av sine to smaapiker. Olsens Sportsforretning hadde endnu liggende kasser med ammunition og dynamit, og

pludselig lød der kanonade, saa gnisterne sprutet helt op til himlen og glasruterne klirret som under jordskjælv.

De gamle brygger laa og trampet i bølgerne, som sprøitet op mot portene i første etage, og nu var det saa lyst over byen, at man paa en av væggene kunde læse: „I. M. Randers & Søn — Sild og fisk“ i store sorte bokstaver. Men vinden, som gjorde sine lunefulde rundkast begyndte nu at dække halve byen med et kjærlig teppe av flammer og røk, og pludselig regnet det ogsaa ned over bryggerne, over „Nordstjernen“, som laa der med et mandskap, som sov. Og i samme øieblik, som folkene kom tumlende ut, slog ogsaa flammerne op av tranfatene, mens brande ustanselig regnet ned, og inden man hadde faat maskinen igang, og den store damper manøvrert ut fra bryggen, stod den paa flere steder i lys lue. Slanger arbeidet, kaptein og styrmænd fôr hit og dit mellem folkene og skrek, en handelsreisende hoppet overbord og svømmet i land. Men et stykke ut paa vaagen søkte ogsaa mandskap og befal i redningsbaatene, maskinisten glemte i forfjamselsen at stanse maskinen — det brændende skib stevnet forlatt utover mot de mørke skymasser i vest under flammer og røk, saa det lyste rundt om over de hvite skavler.

Men ogsaa de andre skibe paa havnen søkte i hast at komme væk fra den brændende by, fra gnistene, som regnet ut over halve vaagen og for at kunne holde sig klar av dette uhyggesskib, som

kanske kunde drive indover igjen, men som endnu pløiet avsted paa maafaa og heldet mer og mer til den ene siden, med store landskaper av lysblaf omkring sig, indtil det tegnet sig som en hvirvel av ild og røk ut mot det aapne hav.

Harald vilde gjerne ha fulgt moren til hendes skole, men hospitalet, hospitalet var dog det vigtigste. Han bad moren straks redde sig utenfor byen, og tok saa paa sprang. Da han maatte forbi Hermansens vinutsalg svidde flammerne hans haar, men i gaten laa sjøfolk og byens ramp og slurpet i sig av de gule strømme av vin og sprit, som fløt ut fra de brændende lagere. Og rundt den store hvite herskapsbygning hos skibsreder Prebensen hersket der en slik forvirring, at en gammel vaskekone kom travende med en stor, rød dundyne, som hun ialfald vilde redde for luerne.

Længre ut imot sykehuset laa en stor petroleumslægter, som alt var i brand, og hver gang et av fatene sprang, var det med et kjæmpedrøn med gnister tilveirs, saa fjeldene syntes at skulle slynges overende. Det var lysere nu end om dagen, men et sælsomt, flakkende uveirslys, blaat og rødt og flammegult, som fik alle ansigtene til at se ut som hos sindssyke.

Der stod imidlertid to mennesker oppe paa bergene, de hadde reddet sig herop i god tid, det var sakfører Gundahl med sin kone. Han hadde faat med sin dokumentmappe, og hendes graa kat sat vel forvaret i den kurv med laag, som hun holdt

i haanden. Det andet — det var vel assureret — skitt med det — og nu bøiet de sig frem i blæsten og saa ned i den brændende by, stumme av bare stirren, og kanske visste de ikke selv, at de hele tiden holdt hinanden i haanden.

Men fru Mark hadde allikevel ikke reddet sig ut av byen, og der var for hende noget endnu mere magtpaaliggende end hendes skole, det var den lille kunstsamling paa tyve malerier, som hun hadde faat plass til i goodtemplarlokalet. Hun hadde haapet at det med tiden skulde bli et kunstgalleri for byen, men nu da hun kom derhen stod hele goodtemplarlokalets lange, gulmalte bygning i en eneste lue. Hun visste ikke hvad hun gjorde, hun vilde styrte derind, men kraftige arme holdt hende igjen, og tilslut, længer bort i byen, sank hun ned paa en dørtrappe og begyndte at graate.

Langt oppe i fjeldet laa den lille gaard med de to smaa huse paa en grøn flek, den hang der som et billed paa væggen, og nu hadde de to gamle kræket sig ut og stod for sikkerhets skyld med hver sin ko, som de holdt i klaven, mens de stirret mot den forbandede by dernede i gryten, som nu begyndte at fyldes av flammer.

Men ute paa hospitalet laa i nattestilheten lille Marie i sin karm, og hadde Synnøve Solbakken under hodeputen. Hun hørte der blev uro i de andre rum, men hun visste jo hun skulde ligge saa ganske stille. Saa begyndte dørene at slaa, det sprang hit og dit i gangene, to kvinder i det samme værelse,

som hun selv, reiste sig og istemte ropet om brand, den ene hadde nylig født et barn, men nu sprang hun op. Lille Marie blev revet med i skrækken, hun rørte paa sig, hun reiste sig, og det gjorde saa ondt i skulder og ryg, men hun tumlet frem, saa karmen, som hun var bundet fast til, fulgte med, hun snublet overende paa gulvet og skrek at hun vilde hjem og begyndte at rope paa mor.

I den store gule bygning sloges vinduene op, og rædselslagne hvite skikkelser heldte sig frem og truet med at hoppe utenfor. Søstrene for omkring og prøvet at holde orden, men de var selv fortumlet, alle var sprunget op av sengene, døende, febersyke, nogen, som nylig var operert og skulde ligge stille med forbindingen — de tumlet om hinanden og faldt, og tumlet videre, jaget av dette sælsomme lys inde fra den flammende by.

„Nu kommer overlægen!“ lød det endelig over gangene. „Kom nu i seng og ta det med ro — overlægen kommer!“

Harald saa straks, at sykehuset for øieblikket ikke var truet, men vinden kunde jo naarsomhelst slaa om igjen, og hvorledes berge over hundrede syke i en by, hvor alle husene snart vilde ligge i aske? Hvor skulde han i farten opdrive folk til at bære dem ut, og hvor skulde han gjøre av dem? Han fôr hen til telefonen og ringte til politiet — det svarte ikke, stationen stod vel i luer — til brandvæsenet, ingen svarte, til sjømandskontoret — intet svar. Næste gang fik han ikke svar fra centralen engang. Nu-

vel, alle mennesker var vel paa flugt — eller lammet av rædsel, eller ifærd med at berge sit eget.

„Aa, overlæge“ — det var søster Alma, som kom styrtende ind.

„Hvor er reservelægen?“

„Vi har ikke set ham“ . . .

„Og portneren?“

„Han er her.“ „Men . . økonomen Ivar Holth“ . .

Hun saa pludselig, at overlægen var likblek — av en anden rædsel end branden — og et øieblik blev hun staaende med begge hænderne ret ned, men maatte saa gripe efter noget for at holde sig fast.

Harald sendte portneren ut for at faa herind en av skuterne, som hadde lagt sig til ro længer ut paa vaagen. „Men hurtig, fort!“

Den gamle graaskjeg nølte.

„Aa, men overlæge — en liten baat nu i slik sjø.“

„Skynd Dem, for fanden!“ tordnet overlægen, og portneren fløi avsted.

Vestenvinden hadde gjort en av sine muntre kast, og store brande hørtes at smelde ned ogsaa over taket herute. De syke maatte øieblikkelig herfra. Harald hadde bare tre søstre til hjælp, kjøkkenbetjeningen hadde tat flugten, nu blev sykebaarerne hentet, selv gik han fra sal til sal og søkte at bringe ro tilveie, fik de fleste i seng, tok nogen med makt og kastet ind under tepperne. „Rolig, ta det bare med ro.“

Vilde portneren faa fat paa en baat? De syke maatte bæres ned i haven saa længe, selv om de

nu i storm og regn skulde ligge under aapen himmel.

„Kom hit med en baare, søster Alma!" Og med nogen korte ordrer satte han de andre i gang.

„Skal hun reddes — skal han reddes — og ikke jeg!" skrek det fra sengene, nu da branden hørtes at smelde mot vinduerne. Der blev tumult igjen, Harald tordnet, og i hast begyndte baare efter baare at famle sig ned trapperne og ut i haven. Stormen pisket herute, tepper fløi bort, de syke skrek, men de maatte lægges ned i gaarden og overlates til sig selv saalænge — bare nu en baat vilde komme.

Gaardsrummet var næsten en eneste seng, hvor de syke kastet sig hit og dit og jamret, da en dampfløite hørtes nede ved fjæren.

Portneren kom til hjælp, et par matroser fra den store fiskedamper, som han hadde faat med, kom ogsaa for at ta fat, Harald gav ordrer, men styrtet i næste øieblik ind i huset igjen, hvor luerne begyndte at slaa ut.

Det gryet av dag, en blek dæmring kom op av havet, og baarer med noget hvitt under flagrende tepper saaes stadig underveis ned mot skibet. Nu og da var der en av disse utstrakte skikkelser, som løftet hodet og skrek i febervildelse, nogen slet sig løs og prøvde at flygte, andre hadde faat lov til selv at rave avsted, halvpaaklædt, barfotet i sølen og den isnende blæst.

„Nu brænder taket!" sa Harald, og han og søster Alma kom atter med noget hvitt paa baaren.

Ombord var skipper og styrmand og en søster optat med at anbringe de syke i bunden av lasterummet, hvor de i farten hadde bredt pressenninger ut med uldtepper over.

Da huset allerede stod i røk og flammer, sprang Harald endnu engang ind og op trapperne og rundt paa salene for at se, om nogen skulde ligge igjen. I tredje etage syntes han at se noget røre sig under en seng, han fik fat paa en fot, og han trak frem den bleke amerikaner, som for en tid siden var operert for brok.

„Hvad fanden er det for paafund?"

„La mig være!" Den anden stred imot.

„Sludder!"

„Jeg har ikke lyst til at leve længer. Hvorfor kan jeg ikke faa dø?"

„Vaas!" Han bar ham allerede ut mot trappen, men den stod i luer. Han for hen til vinduet, fik det op og saa der var blit fuldt av folk nede i gaarden: „Hallo dernede! Faa op brandstigen!"

Nogen sprang rundt hjørnet, andre ropte: „Se der — overlægen — deroppe — i tredje etage!"

„En stige. Fort. Trapperne brænder! En stige! En stige!"

Der kom nogen forbi hjørnet og ropte: „Brandstigen er laast ind til væggen. Hvor er nøklen."

„Harald!" lød det pludselig dernede. „For Gud i himlens skyld. Han brænder inde! Hjælp ham, hjælp ham!" Det var fru Mark, som var kommet til og stod og vred sine hænder.

„Det er umulig. Trapperne brænder!" ropte folk, som sprang hit og dit.

„Har dere et taug da!" lød det rolig deroppe fra. „Slaa knute paa enden og kast det herop!"

Men i det samme husket han, at der paa hver sal jo var et brandtaug sammenrullet under sengen, han fik fat i det, rullet det op med den ene haand, mens han med en anden holdt fast paa amerikaneren — saa slog han tauget om livet paa den fortvilede mand og lempet ham ut av vinduet og firet ham langsomt ned.

„Se der"! lød det nede paa jorden. „Se der!"

Manden med den hvite skjorten flagrende om sig kom svævende ned fra luften, de nakne, magre ben spændte vildt om sig, armene fegtet, der lød hyl, men langsomt naadde han jorden og blev tat imot.

Nu faldt taket ned under et brak. Harald følte branden i nakken, en røksky slog ind i hans ansigt.

Efter at ha følt, hvor taugets ring var gjort fast, klatret han frem i vinduet, tok godt tak i tauget og svinget sig ut.

„Se der — overlægen!"

„Harald, Harald! Harald!"

De saa ham svæve deroppe efter armene i tauget, han lette med læggene efter tak i det, nu hadde han det, han var gul av flammeskin, det saa ut som om tauget alt stod i brand, men han kom nærmere og nærmere jorden, fuldt av mængden i spænding.

Og først nu kom brandfolkene til.

Der tumlet en skikkelse rundt i bergene, i regnkappe og med stav i haanden og sydvest paa hodet — det var distriktslægen. Hans familie var bragt i sikkerhet, han saa det var forgjæves at hjælpe til med at redde, han bare stirret paa den brændende by, blek, med koldsvette over sin fyldige krop, sælsom i øinene. Han hadde kastet av sig den vanlige myndighet, det var som han selv var skyld i dette her, det var som han hadde tændt byen med sin egen onde spaadom. Og han skrek ikke triumferende: Fik jeg ikke ret! Han vilde helst flygte for det at faa ret. Han hadde aldrig anet, det skulde være saa forfærdelig at faa ret.

Overlægen! Mark — han maa hjælpes. Du maa hjælpe ham nu!

Men da han kom derut styrtet netop sykehuset sammen, folk flygtet til alle kanter, og utover vaagen hug skibet i de svære sjøer med de syke og overlægen ombord.

Da dagen vaaknet indover heiene saa man endnu langs vaagen og indover den lille dal flokke av halvt paaklædte mennesker tumle avsted i stormen. Vogne med sengklær og barn veltet, og hist og her fôr en hest avsted paa sindssyk flugt for luerne med stumper av vognen efter sig, feiende alt tilside der den fløi frem. Man saa tykke kjøbmænd svette bak en trillebør, hvor de i farten hadde faat anbragt sit pengeskrin og rike forvænte fruer med haaret vildt i stormen, tumle avsted med et barn paa armen og et andet paa ryggen — overalt mennesker paa flugt, overalt

skrik og jammer, og over det hele de veltende skymasser ind fra havet, som her over byen blev røde som om selve himlen var kommen i brand.

Og blandt disse flygtende skarer begyndte der at ropes et navn ut, to navne. Ilden maa være paasat. De vendte sig og saa sine hjem styrte sammen i luer, og atter skrekes et navn ut, det maa være ham! Og den anden, som beskyttet ham — aa, aa! Den anden! — se der, nu var det nok folkeskolen! Avsted, avsted.

XXI.

Paa høifjeldet mellem øst- og vestland ligger nogen store hoteller ved Bergensbanen, hvor ungdom samles fra halve Europa for at drive vintersport. Den ene dag sperres alle inde i peisestuen, fordi landskapet utenfor staar i snerøk, den næste dag er det den blaaeste himmel, og solen rødmer over de hvite vidder og fjeldtoppe og over store, frosne sjøer. Da blir hotellerne tomme, stimer av skiløpere sprer sig henover de hvite heier, nogen synes at forsvinde ind i det blaa, men mot kvelden kommer de tilbake igjen, røde i ansigterne og under latter og glade rop. Det er som de har været avsted og indsuget baade i lunger og sjæl noget av den klare, uendelige himmel.

I midten av november steg søster Alma ut av toget heroppe og mødtes av det store vinterbillede, de vældige snemasser som var skuffet op rundt stationen og den kolde, skarpe luft, som gjorde at hun uvilkaarlig førte haanden op til ansigtet. Hun kom vesterfra og det var endnu tidlig paa morgenen. Hun visste, at fru Mark bodde sammen med sin søn i et litet pensionat, som laa for sig selv henne i aasen, og hvor gjesterne var faa og anretningen enkel. Her var en gut derfra, som tok hendes tøi

paa en kjelke, og saa begav de sig avsted, mens frosten knitret og skrek under føtterne for hvert skridt.

Hvordan skulde hun finde de to? Hvordan var det vel med ham? Hun husket ham brandnatten — og de to døgn ombord inden de halvt vanvittige syke var anbragt i nabobyen. Og siden, i Bergen — da hun bodde sammen med mor og søn paa hotel, og da han stadig gik søvnløs oppe om nættene. Han blev graa og mager. Han vilde ikke ut paa gaten, han begyndte at frygte for at se mennesker, og de to kvinder visste ikke sin arme raad.

Saa fik moren ham endelig med herop.

Men siden hadde der været vilde angrep paa ham i bladene, ansvaret blev lagt paa ham, ingen følte sig tilfreds med, at Ivar Holth frivillig hadde dukket frem en dag og meldt sig for politiet, og at han nu var dømt til flere aars tugthus.

I pensionatet var der ingen anden at se end et par tjenestepiker, men der kom besked om, at søster Alma kunde faa komme ind til fru Mark.

Da hun traadte ind i det lille rum, sat hendes veninde i frisørtrøie foran toiletbordet ifærd med at kjæmme det sølvhvite haar, som fløt ut over begge skuldre. Nu i november var der mørkt langt fremover dagen, og et talglys brændte paa hver sin side av det hvitlakerte speil.

„Nei, kjære, jeg trodde da ikke du skulde komme før imorgen,“ sa fru Mark og rakte hende sin haand.

Søster Alma hadde lyst til at falde den anden om halsen, men i sisste øieblik manglet hun mot. Der var altid noget ved denne kvinde, som sa: Kom mig nær, men ikke altfor nær.

„Hvorledes staar det til her?"

„Aajo."

„Sover han bedre?"

„Aa — det er nok søvnen det er vanskelig med."

„Men han holder da vel ikke sengen til stadighet?"

„Om dagen ligger han for det meste paaklædt ovenpaa teppet. Men desværre, han synes ikke at trives naar han er oppe." Og den aldrende kvinde sukket.

„Skal jeg hjælpe dig med haaret?"

„Ja, hvis du vil."

Mens søster Alma stod bak den andens stol og satte op de sølvhvite fletter i en ring om nakken, kom hun til at si: „Den store, vakre sølvkammen, som du pleiet at bære i haaret . . ."

Fru Mark smilte tungsindig ind i speilet. „Tror du jeg den natten hadde tanke for slikt."

„Jeg husker, at du gik med den hver eneste dag. Og folk sa, at det var . . . at det var den siste rest igjen av den rike herregaardsfruen."

„Hm!" Fru Mark smilte igjen. „Ja, jeg vet ialfald ikke hvad der nu skulde være igjen."

„Aa, naar man har en søn som doktoren."

„Ja, og har opdraget ham som jeg." Fru Mark

blev alvorlig og turde likesom ikke se sig mer i speilet.

„Opdraget ham . . . hvad mener du nu . . .?"

Efter en stund svarte den anden: „Jeg har sittet her alene over strikketøiet og hat saa god tid til at tænke mig om. Harald var saa glad og livslysten da han var ung. Og jeg . . . jeg har jo i mange herrens aar staat ganske uforstaaende overfor alt slikt. Jeg sendte ham breve og formaninger om uret og ulykke og barmhjertighet og alt det. Det gav vel hans liv sit præg, tænker jeg. Men nogen glæde er det ikke blit, hverken for ham eller andre.

Og jeg selv, Alma. Jeg har faat istand saa mange vældædige ting derborte, baade skolen, og litt kunst, og teater, og arbeiderakademi. Men jeg sitter her og undres paa, om menneskene egentlig er blit bedre av det.

Nu skulde jeg ønske jeg kunde begynde at opdrage min søn fra nyt av. Men nu er det lovlig sent."

„Aa tror du nu ikke, at du ser det for mørkt. Jeg er viss paa, at doktoren har en anden mening."

„Doktoren, ja!" Fru Mark reiste sig. „Doktoren kjender du vel. Han spøker hele tiden. Han holder os fra livet med en slags lystighet. Saa fremmed er han og jeg blit for hinanden."

Ut paa formiddagen gik fru Mark alene ind til sin søn, og et eget instinkt hindret hende i at fortælle, at søster Alma var kommet. Hun vilde endnu

engang prøve, om ikke hun allikevel var den eneste, som kunde hjælpe ham til at ta sig sammen igjen.

Harald hadde været oppe og klædt sig paa. Nu laa han som vanlig i skjorteærmerne ovenpaa den opredte seng og læste i en bok, mens han med den ledige haand strøk og strøk sig gjennem det graasprængte skjeg.

„Er det dig, mor. Gomorn!“ Han rakte hende haanden.

„Hvorledes er det med dig idag?“

„Udmerket. Det gaar jo fremad bestandig. Inat har jeg sovet som en sten.“

Fru Mark saa paa hans rødkantede øine, at det ikke var sandt.

„Forresten er jeg jo slet ikke syk, mor. Men denne dovenskapen du. Jeg gidder snart ikke klæ mig av og paa. Gud vet, om der ikke findes maskiner, som kunde besørge slikt.“

„Hør, Harald, kunde du ikke tænke paa at komme op og ut idag. Du, som engang var præmieløper paa ski . . .“

„Ja, mor, skal vi to ta os en tur sammen.“

„Aa, tøv! Du vet jo godt at vi lærte ikke slikt da jeg var ung.“

„Ja, ja, ja,“ spøkte han, „det er det jeg siger, at der er ingen som vil følge med mig. Vel, saa kan jeg like saa godt holde mig til min gode seng.“

Fru Mark sukket, satte sig og saa paa ham. Han hadde et øieblik set i boken igjen, men vendte nu hodet mot hende og smilte.

„Hør, Harald, er det virkelig saa, at . . . at det er umulig for mig . . . at hjælpe dig, saa du kan faa lyst til at leve igjen?" Stemmen lød som en hulken.

„Leve — men jeg lever jo og det storartet, mor."

„Jeg mener . . . jeg mener at du aldrig kan bli rigtig glad mer."

„Aa — slik. Tja. Det er jo en anden sak. Det kan jo være min feil." Han sukket let og la boken bort, stak hænderne under hodet og saa op mot loftet.

„Da maatte du vel omforme verden til noget andet end det den er, mor. Eller lære mig at være noget paa egen haand. Og det er du jo paa god vei til. Jeg blir jo igrunden mer og mer straalende for hver dag. Netop nu laa jeg her og nynnet paa en vise."

Fru Mark sukket og saa mot vinduet. „Jeg undres paa hvorfor du aldrig vil snakke alvorlig med mig."

Han lo og blev liggende en stund og trække i sin lyse mustasje. Saa sa han: „Du maa da forstaa, at det tar sin tid for mig at bli klar over hvad vei jeg nu skal slaa ind paa. Det er slet ikke saa greit. Slik som verden nu engang er, saa faar man jo se til at indrette sig med den — enten ved vin og kvinder, eller . . . eller med en tro — hm! —, eller med et rep, eller med at lægge alle sine drømmerier paa den anden side av Karon. Men der er jeg desværre saa daarlig orientert i geografien.

Naaja, naaja, — har du saa været saa snil at sende de stakkars skillingerne til Ivar Holths søster?“

„Jeg sendte dem igaar,“ sa moren og reiste sig.

„Mor,“ sa Harald og rakte haanden ut igjen. „Idag skal du ut og kjøre en tur. Jeg har bestilt hest. Du kan ta min pels utenpaa din. Vær nu snil, du vil ha saa godt av det.“

XXII.

Der blev to kvinder, som kun tænkte paa at gjøre det vel for Harald Mark.

Søster Alma var ikke meget inde hos ham, men han hørte hendes fjed i huset, det var gode varsomme trin, og hendes væsen hadde en egen vellyd, saa det blev saa beroligende at vite hende i nærheten.

Der stod et piano i spisestuen, som støtte op til hans værelse, og hittil hadde han hat rene kvaler, hver gang nogen satte sig til at spille der. Men nu blev det anderledes. I de lange, lyse maanekvelde sat søster Alma der og aapnet disse gyldne strømme av toner, som var for ham, og for ham alene.

Han visste ikke, at for hver gang hun satte sig til var der noget bestemt hun gjerne vilde gi sig i kast med, men hun fik aldrig mot, skjønt hun hadde øvet sig hver dag i det sisste.

Moren begyndte at komme ind til ham med glade miner, og hun fik saa mange muntre historier at fortælle. Det var som hun anstrengte sig for at vise ham smaa streif fra en verden, som var saa meget lysere end den han laa her og stirret ind i. Det rørte ham, saa han næsten fik taarer i øinene. Han kunde formelig faa lyst til at staa op og hjælpe hende, saa hun ikke skulde stræve forgjæves.

En kveld ved sekstiden laa han som vanlig ovenpaa sengen med hænderne under hodet. Lampen var ikke tændt, men gjennem de frosne ruter tegnet maanen et stort vindu henover gulvet. Det brændte i ovnen, og paa den anden side av væggen hørtes søster Alma nærme sig, hun satte sig til pianoet, lette anslag begyndte, hun spilte.

Harald Mark lukket øinene. Denne musik bragte billeder frem. Han hadde saa længe hat tid til at ligge slik og se ind i sig selv og opføre skuespil i sit hode. Nu gled væggene bort. Nu begyndte han atter at vandre i et forunderlig mylder.

Og der kommer distriktslægen og alle de kloke. Drømmer, sier han. Virkeligheten har ikke bruk for drømmere. Mennesketro — ja se nu om det ikke er en forbrydelse — se bare, hvordan det gik.

Harald Mark saa byen brænde og begyndte at skjælve. Søster Alma spilte endnu.

Det er ret. Drømme er forbrydelse. Virkeligheten — det er penge, rov, politi, fængsler og krig. Det andet er snak. Du som prøver at følge med i alt, som sker, du med den saare, blødende verdenssamvittighet, du spænder dig paa korset og lider og bløder som en nar. Du hjælper jo ingen. Virkeligheten gaar sin gang.

Paa det verdensbillede skal du nu staa op og begynde at leve.

Tro! Javel. Det eneste som kan redde mig er tro. Paa hvad?

Paa en usynlig monark, som i sin visdom lar verden gaa som den gaar.

Paa fremskridtet? Paa mennesket? Paa hvad skal jeg tro?

Takk, nu slutter hun derinde. Ikke engang hun og hendes musik kan forklare mig det jeg egentlig skal tro.

Der blir tyst et øieblik. Saa begynder hun igjen. Hvad? Han skulde kjende den der. Det er . . . det er jo Beethoven. Og det er . . . det er klaveruttoget av niende symfoni. Hvad? Klarer hun det?

Forsigtig, nølende synes hendes hænder at røre ved helligdommen. Men hun gaar videre, og litt ængstelig, men stadig friere begynder hun at folde ut denne verdenshymne, som samler alle folkeslag i jubelen over at leve.

Harald laa og trak sig i barten og smilte ironisk. Men han blev saa merkelig spændt paa, om hun skulde klare det. Han forstod at hendes hjerte hamret av angst for, at hun skulde spille forgjæves ogsaa nu. Det var som hun kom ham imøte i hvit prestindedragt og løftet en skaal imot ham med den hellige ild.

Vilde hun snuble? Han lukket øinene. Han fik lyst til at strække hænderne ut og hjælpe hende.

Tænk, han der har levet. Han som skapte den der, han har vandret her paa jorden — som du.

Har du tat ham med i dit verdensbillede? Er det ingen trøst for dig, at han har levet?

Og de andre — er der ikke fler?

Du ser bare millionerne av Judas-sjæle med staal og blod og penge og bedrag — de som spaar det onde og altid faar ret — men er der ikke andre end de?

Ser du ham, munken fra Irans høisletter, som sitter under et træ og drømmer menneskehetens drøm? Skal han ha levet forgjæves?

Og de andre!

En slave reiser sig i Rom med en stjerne i panden, en av hans elever blir keiser over verden. I jødeland staar en tømmermands søn med nogen fiskere omkring sig og øser av en brønd. Over renaissancens Italien stiger en skikkelse med en meisel i haanden, — i England bygger en digter sig en verdenstrone, og i Frankrik staar en olding med indfalden mund og løfter en fakkel over alle tider. Er det ingen trøst for dig, at disse mænd har levet?

De var drømmere som du. Du er ingen ting, men du har vel lov til at bøie dig for dem. De bar et verdensbillede i sit bryst, som de gjerne vilde faa mening i — som du. De prøvde at omfatte altet med sin tanke og sin samvittighet — som du. De var magtesløse overfor en verden i panser og plate — som du. De led paa et verdenskors — som du.

De var drømmere, og allikevel, de er fakkelbærerne paa menneskehetens tog, og det er deres skyld at der ikke er nat over jorden.

Der kommer kanske en drømmernes dag, da der holdes dom over alle de kloke, som altid spaadde det onde, og altid fik ret. Hvad tror du?

Ser du en arbeider komme med en planke over skulderen og en spade i haanden til en kulsvart brandtomt? Hvad gjør han? Han tænker ikke, lider ikke, han bare begynder at arbeide, at rydde, at bygge op igjen. Vet du hvem denne arbeider er? Sæt om han var en bror av den guddommelige trollmand, som maatte bruke et horn for øret for at høre, om flygelet istemte det verdensbrus, som hans sjæl var fyldt av — han som midt i sin fattigdom hadde raad til at slynge ut over jorden den niende symfoni.

Er alt dette ingen trøst for dig?

Harald Mark laa stille med lukkede øine og hænderne under hodet. Han fik lange, dype aandedrag. Der rullet store frydefulde bølger frem under søster Almas gode hænder. Tilslut vendte han ansigtet ned i puten og begyndte at ryste.

